

З Новим роком
і Різдвом Христовим!

ActiveLex
LEX Адвокатський Іспит
**ПРАГНЕШ БУТИ
АДВОКАТОМ?**
ГОТУЙСЯ ОНЛАЙН ВЖЕ ЗАРАЗ

ВСЕ ПРО ЗАКОНИ - В ОДНІЙ ГАЗЕТІ!

Юридичний Вісник України

Загальнонаціональна правова газета

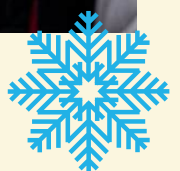
WWW.YVU.COM.UA

► № 26 (1559)

17-31 ГРУДНЯ 2025 РОКУ

СТОР. 3

2025 рік пішов,
але він залишив надії!

УЦЬОМУ НОМЕРІ

**Київському університету
права НАН України – 30 років:**
інтерв'ю з ректором
Юрієм Бошицьким

▶ стор. 6–9

Рейтинг 2025 рік:
правові події, проблеми,
закони, креативні юристи,
актуальні наукові видання

▶ стор. 10–13

**В чому причина тотальної
кризи «академічної
добросочесності» сьогодні?**

▶ стор. 15

Військове право:
захист прав військовослужбовців

▶ стор. 24

Андрій Білецький:
2026 рік має бути роком
тверезості, бо в Україні
немає іншого вибору

▶ стор. 25

**ВСУ відзначив 8-му річницю
процесуальної діяльності**

▶ стор. 32

**Спогади перед
Новим роком**
«Прораб теж не остання фігура»

▶ стор. 34–35

НАГАДУЄМО НАШИМ ЧИТАЧАМ!

Триває передплатна кампанія
на 2026 рік.

Передплата здійснюється
в усі відділення Укрпошти
та безпосередньо в редакції
тижневика (в т. ч. онлайн).

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС: 21615

2025 рік пішов, але він залишив надії!

Дорогі друзі, перед вами сторінки останнього номеру ЮВУ 2025 року. Як завжди, ми підбиваємо підсумки.

Минулого тижня редакція газети підвела підсумки за даними яких, завдяки пожертвуванням та передплаті, ми маємо надію на подальше існування. Своїми силами ми відвідали та висвітлили на наших сторінках чимало важливих і цікавих заходів, й маємо на черзі проведення Олімпіади з правознавства в столиці, яка відбудеться 10 січня. В минулому році ми опублікували більше однієї тисячі матеріалів й відкрили багато нових талановитих авторів, рейтинг яких ми обов'язково підготуємо у наступному вируску газети.

У 2025 році, як і багато років до цього, видавництво збирало речі і кошти які передавали тим, хто цього потребує. На жаль, нам не вдалося реалізувати усі благодійні наміри які ми запланували у минулому році, тому ми переносимо їх на наступний, а найважливішим з них є створення інтерактивної книги протистояння юристів, які захищають Батьківщину. Ми вдячні авторам та дописувачам за відвідування сайту Юридичного вісника України та видавництва Юрінком Прес.

Кажуть друкована преса наразі не в моді. А що є в моді, друзі: рілси, пости у соцмережах, плітки, гарячі фотографії? Але ми, все одно, продовжуємо аналізувати нашу складну реальність та доносимо її до наших читачів. Буду відвертим з вами: передплатних коштів вистачило десь на половину випусків газети. Але ми не плакалися, а шукали підтримку, віднаходили кошти і продовжували випускати нові номери газети в той час, коли деякі наші колеги – вже ні. Редакція успішно співпрацювала разом зі Київською міською організацією Союзу юристів України, і їх текстові матеріали в газеті підтримували нас хоча б морально. І ми вдячні всім спілчанам за цю підтримку.

Для держави цей рік був важким випробуванням. У цьогорічному рейтингу ми ретельно проаналізували й підсумували низку важливих законів, які прийняла Верховна Рада України, позитивні та негативні правові події та проблеми минулого року, й не менш важливе – це наші креативні юристи. Щороку редакція відзначала 5 найяскравіших осіб які, на нашу думку, внесли найбільший внесок в правове суспільство, але в цьому рейтингу ми збільшили їх кількість. Єдине обмеження яким ми керувалися – вони не мають займати відповідальних державних посад, бо як показує життя влада приваблює корупцію. Тому ми змушені враховувати цю особливість української правової дійсності.

Закінчився 2025-й рік – і ми традиційно повертаємося до вас з підсумками. Цьогоріч разом з Київською міською організацією Союзу юристів України ми продовжили активну роботу над підтримкою суспільних реформ, посиленням ролі громадянського суспільства в ухваленні необхідних рішень, євроінтеграцією України та просуванням важливих змін на національному та місцевому рівнях. За цей рік ми маємо: Більше 100 000 охопленя у соцмережах, з успіхом доносимо суть професійної аналітики до українських та іноземних правників. Кілька сотень згадок у ЗМІ, сотні коментарів з важливих подій та пояснень складних тем. Десятки осередків в національних закладах юридичної освіти приєдналися до газети – наша спільнота зросла до 30 500 учасників і стала ще сильнішою. Провели кілька масштабних заходів під егідою Союзу юристів України, а також публічних обговорень реформ та практики діяльності правоохоронних та судових органів, питань прозорості та підзвітності влади. Редакція працювала над кількома ініціативами, спрямованими на добросочесне врядування, сталий розвиток громад, а головне, на захист прав людини. Представники редакції брали участь у численних засіданнях робочих груп, конференціях та публічних заходах. Щодня ми доводили, що Україна – це демократична, правова держава, яка захищає європейські цінності та виборює системні зміни. Ми бачили і обговорювали нові виклики, стверджували нові можливості для провадження реформ, пропагували інтеграцію до ЄС. Ми дякуємо нашим партнерам, донорам, які були разом з нами у 2025 році. Ми продовжуємо працювати заради майбутнього. Змінюємо Україну разом з ЮВУ!

*З Новим роком, дорогі друзі, колеги! Бережіть себе,
здоров'я та удачі всім в новому 2026 році!*

Віктор КОВАЛЬСКИЙ

■ ЗАКОНОТВОРЕННЯ

Стипендії для митців та письменників!

Президент України Володимир Зеленський підписав указ про призначення стипендій президента України для молодих письменників і митців у сфері музичного, театрального, образотворчого, хореографічного, естрадно-циркового мистецтва та кіномистецтва.

Зеленський постановив заснувати 250 щорічних стипендій для молодих письменників і митців у сфері музичного, театрального, образотворчого, хореографічного, естрадно-циркового мистецтва та кіномистецтва. Відповідно до порядку призначення стипендій президента, виплата провадиться щомісяця протягом року. На здобуття стипендії висувуються громадяни України віком від 14 до 35 років (на момент подання заявки).

Пропозиції на здобуття стипендій вносяться претендентами шляхом самовисування: молодими письменниками і митцями у сфері музичного, театрального, образотворчого, хореографічного та естрадно-циркового мистецтва – до комісії, яка утворюється Державним агентством України з питань мистецтва та мистецької освіти; молодими митцями у сфері кіномистецтва – до комісії, яка утворюється Державним агентством України з питань кіно.

До складу комісії входять письменники, митці та інші фахівці у сфері музичного, театрального, образотворчого, хореографічного, естрадно-циркового мистецтва та кіномистецтва. Спершу комісії здійснюють відбір кандидатів на здобуття стипендій і вносять пропозиції відповідно Державному агентству України з питань мистецтва та мистецької освіти, Державному агентству України з питань кіно.

Надалі Держагентства з питань мистецтва і кіно подають пропозиції щодо кандидатів та проект указу президента до Міністерства культури, яке передає їх на розгляд Кабінету Міністрів. А після розгляду уряд вносить проект указу президентом України.

**ЮВУ, за повідомленням
Офісу Президента**

■ УКРАЇНЬСЬКА ЮСТИЦІЯ

Тернистий шлях до ЄС

У 2025 році Україна зробила важливі кроки на шляху до набуття членства в Європейському Союзі.

Затвердження Дорожніх карт

14 травня 2025 року Кабінет Міністрів України схвалив Дорожні карти з питань верховенства права, реформи державного управління, функціонування демократичних інституцій, а також План заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України. Зазначені документи разом із переговорною позицією України щодо кластера 1 «Основи» були направлені до Європейської Комісії.

Міністерство юстиції України відіграло ключову роль у розробці Дорожніх карт з питань верховенства права та функціонування демократичних інституцій. Наразі відомство координує реалізацію та моніторинг виконання обох дорожніх карт, а також очолює робочі (переговорні) групи з підготовки переговорних позицій з питань судової влади та основоположних прав (розділ 23), юстиції, свободи та безпеки (розділ 24), а також функціонування демократичних інституцій.

Впродовж 2025-го Мін'юст провів чотири організаційні засідання щодо виконання блоків Дорожньої карти з питань верховенства права та два засідання щодо виконання Дорожньої карти з питань функціонування демократичних інституцій.

Завершення скринінгу

30 вересня Україна завершила скринінг національного законодавства на відповідність праву ЄС за 6 переговорними кластерами. Міністерство юстиції координувало процес оцінювання стану імплементації актів права Європейського Союзу (acquis ЄС) за переговорними розділами 23 «Судова влада та основоположні права», 24 «Юстиція, свобода та безпека» та напрямом «Функціонування демократичних інституцій» у межах першого кластера «Основи». Саме цей кластер містить фундаментальні реформи і є одним із найважливіших у процесі вступу до ЄС, оскільки відкривається першим і закривається останнім.

Звіт по Пакету розширення ЄС 2025

8 вересня Україна передала Єврокомісії звіт у межах Пакета розширення ЄС 2025 року. Міністерство юстиції України долучилося до формування Звіту у межах Пакета розширення. Експерти відомства поквартально збирали інформацію щодо стану виконання євроінтеграційних зобов'язань у межах Дорожніх карт.

Запуск онлайн-системи моніторингу «Пульс вступу»

10 грудня 2025 року Уряд затвердив Положення про інформаційну систему моніторингу виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції – «Пульс вступу». Система відображатиме прогрес у виконанні Дорожніх карт з питань верховенства права, функціонування демократичних інституцій та реформи державного управління, Плану заходів щодо захисту прав осіб, які належать до національних меншин (спільнот) України, а також інших стратегічних документів у сфері європейської інтеграції.

Водночас впродовж року була подовжена праця над адаптацією українського законодавства із правом ЄС (acquis ЄС). Спільно з партнерами юристи відомства аналізували директиви ЄС, міжнародні нормативно-правові акти та розробляли законопроекти для їх адаптації в національному законодавстві.

■ АНАЛІТИКА

Яка ялинка – такий і Новий рік буде!

У багатьох культурах дерева символізували життя і достаток, зв'язок між небом і землею. Стародавні кельти вважали вічнозелені рослини уособленням вічності та перемоги над смертю. У Скандинавії ялинки оберігали від злих духів, а слов'яни клали гілки хвої порогу для захисту дому. Поступово про сакральне значення ялинки забули, і вона почала сприйматися лише як символ зимових свят, розваг та великих витрат. Однак ніщо так не відкриває очі, як воєнні дії, що відбуваються навколо тебе, коли смерть вже не сприймається чимось віддаленим, а життя перетворюється на виживання.

Юлія КОЛОМІЄЦЬ,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Так у Тернополі міська влада вирішила замість новорічної ялинки встановити традиційну українську шопку – різдвяну інсталяцію, яка ілюструє народження Христа та символізує відродження надії навіть у найтемніші часи. Взагалі так воно і є, ми сподіваємося, що трагічні події залишаться в минулому і не будуть більше псувати святковий настрій мешканців Тернопільщини. В усіх обласних центрах встановлюються новорічні ялинки. Навіть в Одесі, Харкові та Запоріжжі, в містах де практично немає ні нормального світла, ні нормального тепла.

Про долю країни можна судити не лише за великими містами, але й за невеличкими. Так на узбережжі Дунаю знаходиться невелике місто – Рені, про існування якого багато українців не здогадуються, але там як і в інших містах України стоїть новорічна ялинка, яка теж має символічне значення. Дехто вважає, що ця ялинка є страшною та жалюгідною, але насправді це не так. Її зібрали з соснових гілок, які взяли з місцевої лісопосадки, повісили минулорічні прикраси та ілюмінацію. Ялинка дуже консервативна, а замість зірки знаходиться герб України. Виявляється, що в нас не усе так погано, як може здаватися. Українці дбають про охорону навколишнього середовища. Гілки в сосновому лісі зрізали ті, які заважали іншим деревам.

Насправді жодне дерево не постраждало. На прикраси не витратили багато грошей, але створили людям, особливо дітям новорічне свято. Виявляється, свято мож-

на створити без пафосу та зайвої розкоші. Українці хороший народ. Ми здатні створювати чудо безкорисливо, від чистого серця. Пам'ятаю, як декілька років тому я була свідком того, як молодий хлопець в Рені їздив у новорічну ніч в костюмі Санти і безкорисливо дарував діточкам подарунки.

Традиційно, найголовнішою є ялинка в Києві. Саме біля неї Президент України вітає українців з Новим роком та Різдвом Хрестовим. Вона вже височить, прикрашає площу (не називаємо яку, щоб не притягувати ворожих дронів). Давайте пригадаємо, якою була ялинка в Києві з початку війни. З гербом, генератором, без офіційного відкриття. Сьогодні суть ялинки це підтримка патріотичного настрою всіх українців, зняти їх біль та об'єднати перед загальним лихом заради найкращого майбутнього. А в 2024 році вона була білосніжною. Чистий білий колір ялинки за словами Київського мера Віталія Кличка символізував початок світлого та чистого шляху, нагадуючи про оновлення, яке приносить Різдво Христове та Новий рік.

Тоді не було враховано те, що в умовах воєнного стану така ялинка виглядала іронічно, адже окрім світлого та чистого шляху білий колір символізує прохання про припинення військових дій, знак перемир'я або пропозиції переговорів. Так воно і сталося. У 2025 році переговорів про припинення військових дій або про перемир'я було дуже багато, але вони так і принесли нам бажаного результату.

У 2025 році прикраси ялинки поєднали з фрескам Софії Київської. Директор компанії-організатора «Foil Ukrain» Ігор Добруцький пояснив, що кольори прикрас відтворюють відтінки стародавніх стін: пастельні, зеленкуваті, бірюзові та матові золотисті. Він наголосив, що фрески Софії Київської – це символ незламності та духовної сили українців.

Україна дивовижна країна – тут кожне дерево зберігає спогади про біль та страждання українців. Правдивою здається міфологічна історія, згідно якої ялинка – це притулок наших предків, які спостерігають за нами і посилають нам різного роду послання, для того, щоб підказати правильний шлях. Мабуть тому одна з головних міських новорічних ялинок в рф впала через сильний вітер. Для росіян це поганий знак. У 2021 році у Маріуполі теж впала головна ялинка міста.

Вже через кілька місяців Маріуполь був знищений російськими військами. Доречно нагадати росіянам про виступ Бориса Єльцина в Києві 19 листопада 1990 року: (пряма мова) «россия не стремится стать центром чего-то вроде новой империи... россия лучше других понимает пагубность такой роли поскольку именно россия долгое время играла эту роль. Что это дало ей? Стали ли русские свободнее? Богаче? Счастливее?.. История научила нас, что народ, который правит другими народами, не может быть счастливым» ...Отакої! Ліпше й не скажеш.

Цілком ймовірно, що 2026 рік для України може стати переломним, Україна була і буде з її культурою, традиціями та неймовірною природою, а от росіянам є над чим замислитись, адже ознаки та символи цивілізаційного занепаду протягом усіх часів існування людства мали значення та потужну силу.

Вітаю усіх з Новим роком та Різдвом! Бажаю здоров'я, миру і божого благословення. Вірте в себе, в своїх близьких, не припиняйте боротися за своє щастя, робити добро, і можливо нам вдасться зробити наш світ краще. А там Бог дасть і війна закінчиться.

Київському університету права НАН України – 30 років:

інтерв'ю з ректором Юрієм Бошицьким

Київський університет права Національної академії наук України відзначив свій 30-річний ювілей 12 грудня 2025 року. Це унікальний навчальний заклад, створений у системі НАН України, який поєднує фундаментальну науку та освітній процес, готуючи покоління правників, що творять майбутнє української держави.

До цієї визначної дати «Юридичний вісник України» поспілкувався з ректором університету, кандидатом юридичних наук, професором, Заслуженим юристом України Юрієм Ладиславовичем БОШИЦЬКИМ.

– Шановний Юрію Ладиславовичу! Від імені колективу газети «Юридичний вісник» та всієї юридичної спільноти вітаю Вас і весь колектив Київського університету права НАН України з визначною датою – 30-річчям від дня заснування! Це справді ювілей, який вражає. Розкажіть, будь ласка, як усе починалося в далекому 1995-му?

– Дякую за такі щирі вітання. Тридцятиріччя для навчального закладу це не просто кругла дата, а своєрідна межа, яка дозволяє поглянути на пройдений шлях системно й з певної історичної перспективи.

Університет був створений 30 листопада 1995 року постановою Президії Національної академії наук України на базі Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України – флагманського наукового центру у сфері правознавства. Це був період, коли молода незалежна держава тільки формувала власні інституції, і гостро відчувалася нестача юристів нового типу: фахівців, які мислять категоріями демократичної держави, орієнтуються на європейські стандарти, володіють сучасною юридичною методологією.

Потрібно розуміти, що середина 1990-х це час, коли українська юридична освіта ще значною мірою залишалася в рамках старих підходів. Саме тому ідея створення правничого університету в структурі НАН України була по-справжньому революційною. Вона передбачала не просто підготовку юристів-практиків, а формування інтелектуальної правничої школи, здатної генерувати нове знання та виховувати фахівців із науковим мисленням.

Перший ректор університету, академік Юрій Сергійович Шемшученко, відіграв ключову роль у становленні закладу. Він не лише очолив процес створення універ-

ситету, а й заклав той унікальний науково-практичний фундамент. Це поєднання науки і практики стало своєрідною «родовою ознакою» університету. Уже з першого року навчання студенти були залучені до дослідницьких проектів Інституту держави і права, працювали над експертизами законопроектів, брали участь у підготовці наукових заходів, міжнародних конференцій. Таким чином, наша модель освіти з самого початку суттєво відрізнялася від класичних вишівських форматів.

Тому історія університету це не лише історія створення навчального закладу, а й частина історії становлення української правничої науки та державності. І ми пишаємося тим, що вже 30 років є активними учасниками цієї великої справи.

– Пане ректоре, 30-річчя Київського університету права НАН України це не просто ювілей навчального закладу, а вагома віха в історії сучасної юридичної освіти України. Як би Ви охарактеризували цей шлях крізь призму формування правової ідентичності нашої держави?

– Тридцять років для історії – це лише мить, але для нашого університету це ціла епоха інституційного становлення. КУП НАНУ створювався в період трансформації національної правової системи, коли Україна гостро потребувала фахівців нового формату.

Ми починали з фундаментальної ідеї: якість юридичної освіти не може бути об'єктом компромісу. Саме тому ми відмовилися від екстенсивного шляху розвитку на користь інтенсивного. Зосередившись на двох класичних спеціальностях, ми підготу-

вали понад 20 тисяч фахівців, які сьогодні складають кадровий кістяк судової влади, прокуратури, адвокатури та дипломатичного корпусу. Наша стратегія самодостатності – розвиток без залучення бюджетних коштів, виключно завдяки інтелектуальному капіталу довела свою життєздатність.

– Київський університет права завжди вирізнявся особливою академічною атмосферою та зв'язком з Національною академією наук. Чи зберігається ця унікальна модель?

– Безумовно. Ми й надалі залишаємося єдиним в Україні університетом, що структурно входить до системи Національної академії наук. Це не просто формальність, а справжня конкурентна перевага, яка закладена в самій моделі нашого розвитку.

Унікальність полягає насамперед у тому, що наші студенти з першого курсу залучаються до реальних наукових досліджень, беруть участь у роботі інститутів НАН України, працюють у лабораторіях і дослідницьких групах, де створюється нове правове знання. Вони бачать науку не в підручниках, а в дії: у вигляді експертних висновків, аналітичних матеріалів, правових позицій, що впливають на формування державної політики та законодавства.

Ця модель також дає можливість навчатись у провідних науковців країни фахівців, які не лише викладають, а й щодня працюють над фундаментальними та прикладними дослідженнями у сфері права, соціально-правових наук, державного управління. У наших студентів формується інший стиль мислення – аналітичний, критичний, дослідницький. Це дуже відрізняє їх від традиційної підготовки юристів, орієнтованої виключно на практичні навички.

Перевага нашої моделі також у тому, що ми не женемося за масовістю. Ми не «штампуюємо» кадри, а формуємо середовище, в якому майбутній фахівець здобуває ширшу інтелектуальну базу: від філософських і соціологічних засад права до сучасних міждисциплінарних підходів, пов'язаних з ІТ, економікою, безпекою, міжнародними відносинами.

Фактично ми виховуємо інтелектуальну еліту правничої спільноти – юристів, здатних не просто застосовувати право, а мислити стратегічно, створювати нові правові концепції та пропонувати рішення для складних суспільних викликів. Саме в цьому й полягає головна сила нашої академічної моделі, що тримається на традиціях і стандартах Національної академії наук України.

– Університет функціонує в тісному симбіозі з Національною академією наук України. Як цей статус відображається на науці та формуванні нових правничих шкіл?

– Статус академічного університету зобов'язує нас бути авангардом правової думки. За 30 років КУП НАНУ став платформою для проведення понад 300 наукових форумів, що сприяло інституціоналізації нових підходів у цивілістиці, міжнародному та екологічному праві. Наш фаховий «Часопис», який акумулював понад 4000 наукових праць, виконує функцію інтелектуального репозитарію, де фіксується генеза сучасного українського законодавства. Окрім того, видання 10 малих правових енциклопедій є нашим внеском у систематизацію юридичних знань та підвищення правової культури суспільства. Ми не просто ретранслюємо норми права, ми створюємо наукове підґрунтя для їхнього вдосконалення, залучаючи до цього процесу як знаних професорів, так і талановиту молодь.

– Університет відомий своєю розгалуженою структурою. Яку науково-практичну мету Ви переслідували, відкриваючи підрозділи в Рівному, Вінниці, Львові та Ужгороді?

– Ми завжди відчували пульс країни. І коли стало очевидно, що запит на якісну юридичну освіту народжується не лише в столиці, ми вирішили: знання повинні їхати туди, де їх чекають. Так у різних куточках України з'явилися наші підрозділи: у Рівному, Вінниці, Львові та Ужгороді. Це були не просто аудиторії й не просто будівлі. Це були живі осередки університетського духу, маленькі правничі острови, які принесли у регіони рівень навчання, гідний академічної столиці. І саме завдяки цьому університет став не просто київським – він став всеукраїнським, навчальною спільнотою, яка об'єднала країну від Ужгорода до Поділля, від Галичини до Полісся.

– Пане ректоре, міжнародна діяльність КУП НАНУ виглядає як цілісна стратегія, а не просто набір протокольних зустрічей. Як університету вдалося побудувати настільки розгалужену мережу партнерств, що охоплює 22 країни?

– Наша міжнародна стратегія ґрунтується на принципі інтернаціоналізації вищої освіти, що є невід'ємною частиною Болонського процесу. Ми розглядаємо міжнародне співробітництво не як формальність, а як інструмент підвищення конкурентоспроможності вітчизняної правничої школи.

На сьогодні університетом імплементовано понад 150 двосторонніх угод. Це правовий фундамент, який дозволяє нам реалізувати декілька ключових напрямів: по-перше, академічна мобільність. Понад 400 здобувачів вищої освіти скористалися програмами стажувань. Це не просто ознайомчі візити, а глибоке занурення у правові системи держав-партнерів. Наприклад, вивчення механізмів захисту інтелектуальної власності безпосередньо у Всесвітній організації інтелектуальної власності (ВОІВ) у Женеві дає студентам знання, які неможливо отримати суто теоретично. По-друге, географія

партнерства. Ми свідомо диверсифікували напрями співпраці. Це і країни ЄС (Польща, Угорщина, Словаччина, Болгарія), і держави Кавказького регіону (Грузія, Азербайджан), а також Ізраїль. Така багатовекторність дозволяє нашим випускникам вільно орієнтуватися як у континентальному праві, так і в особливостях англо-саксонської правової сім'ї або специфіці близькосхідного законодавства. По-третє, наукова колаборація. Залучення 14 іноземних науковців до інституту Почесних докторів КУП НАНУ це акт наукової дипломатії. Це дозволяє нам проводити спільні порівняльно-правові дослідження, результати яких публікуються в міжнародних базах даних та апробуються на наших конференціях.

– Як такий міжнародний досвід впливає на якість підготовки юриста в умовах адаптації українського законодавства до права ЄС?

– Це критично важливо. Сьогодні юрист в Україні це фахівець, який працює в умовах євроінтеграційного транзиту. Студент, який пройшов стажування в Європі, вже на практиці розуміє, як працюють директиви ЄС, як функціонують інститути правосуддя в демократичних суспільствах.

Ми бачимо якісну зміну «професійного генотипу» наших вихованців. Вони повертаються з розумінням верховенства права як практичного інструменту, а не абстрактного гасла. Таким чином, КУП НАНУ виконує державницьку функцію. Ми готуємо кадри, які будуть здійснювати правову інтеграцію України в європейську спільноту на професійному рівні.

– Одним із критеріїв визнання академічної установи у світі є її здатність об'єднати навколо себе інтелектуальну еліту. Київський університет права відомий своїм особливим ставленням до формування наукових зв'язків. Розкажіть, будь ласка,

про роль інституту Почесних докторів у житті вашого закладу?

– Безумовно, для нас це питання не престижу, а створення реальної інтелектуальної мережі, що інтегрує наш університет у глобальний науковий контекст. За ці роки ми започаткували інститут Почесних докторів (Doctor Honoris Causa), до якого увійшли 24 відомих імені та 14 іноземних науковців і громадських діячів. Ці особистості визнані авторитети у своїх галузях, які роблять наш університет справжнім вузлом у міжнародній системі знань.

Для студентів та викладачів КУП НАН України це не просто формальні зв'язки. Це жива можливість безпосередньо доторкнутися до світової юридичної науки, отримати натхнення від лідерів думок та розширити свої професійні горизонти. Така співпраця стимулює наших вихованців мріяти й діяти на міжнародному рівні, усвідомлюючи себе частиною глобальної інтелектуальної еліти. Ми переконані: коли студент має можливість дискутувати з науковцем світового масштабу, його професійна планка та амбіції зростають експоненціально.

– Сьогодні багато говорять про «третю місію» університетів та їхню роль у житті громади. Як КУП НАНУ поєднує класичну освіту з волонтерськими та культурно-просвітницькими ініціативами, особливо в умовах воєнного стану?

– Ми розглядаємо університет як простір формування цілісної особистості, де право тісно переплетене з духовністю та гуманізмом. Створення 9 унікальних музеїв та розбудова університетських храмів це інструменти виховання етичної стійкості майбутнього юриста. З початком повномасштабної агресії ця гуманітарна складова трансформувалася у конкретні дії: від забезпечення продовольчої безпеки району в перші тиж-

ні вторгнення до системної фінансової підтримки ЗСУ у розмірі понад пів мільйона гривень. Для нас волонтерство та соціальний захист є практичною реалізацією принципів справедливості та верховенства права. Юрист без ціннісного орієнтира лише ремісник, тому наше завдання випускати державних діячів, які відчують відповідальність перед країною.

– За ці 30 років університет випустив тисячі юристів. Ким Ви особливо пишаєтесь?

– Найбільша моя гордість це наші випускники. Серед них багато успішних юристів, громадських діячів, науковців і практиків, які роблять помітний внесок у розвиток правової системи та суспільства. Але найважливіше навіть не їхні посади чи звання. Головне, що вони залишаються відданими принципам верховенства права, професійній етиці та служінню країні.

У найтяжчі періоди повномасштабної війни сотні наших студентів і випускників стали на захист України. Деякі із них, на жаль, віддали за неї своє життя. Вічна пам'ять Героям.

– Сучасна парадигма вищої освіти наголошує на важливості формування не лише професійних компетенцій («hard skills»), а й цілісного світогляду майбутнього правника. Як Київському університету права вдається поєднувати сувору юридичну науку з розбудовою унікального культурно-просвітницького та духовного простору?

– Ви цілком праві. Університет це не лише лекційні аудиторії та наукові лабораторії; це особлива екосистема, де гартується характер і світогляд справжньої особистості. Ми переконані, що фаховий юрист неможливий без глибокого культурного бекграунду.

Саме тому в структурі КУП НАН України створено 9 унікальних музеїв та проведено понад 100 художніх виставок, де експонувалося понад 2500 полотен. Наша культурна місія втілена і в музиці: записано 9 компакт-дисків класичних творів, що сприяють естетичному вихованню студентства. Ми також активно розвиваємо фізичну культуру від інтелектуальних шахових турнірів до динамічних змагань із мініфутболу, армреслінгу та студентського регбі.

Для нас важливою є і духовна вертикаль: на території університету збудовано дві величні церкви, що робить наш заклад не лише храмом науки, а й осередком ду-

ховності. А для того, щоб цей простір був гармонійним, ми створили справжній природний оазис: парк, де понад 200 дерев та понад 200 трояндових кущів створюють атмосферу спокою та натхнення серед міського гамору. Все це від видання 10 малих правових енциклопедій до розквітлих троянд працює на єдину мету: формування елітарного правника, який цінує право, красу та духовну істину.

– Ви очолюєте університет вже понад 20 років. Які періоди були найскладнішими?

– Найсерйозніші виклики постали перед нами після 24 лютого 2022 року. Повномасштабна війна змінила всі звичні формати роботи, і нам довелося буквально за лічені дні перебудувати освітній процес так, щоб він не зупинився ні на хвилину. Ми повністю перейшли на дистанційне навчання, забезпечивши студентам і викладачам можливість продовжувати заняття. Це вимагало не лише технічних рішень, а й колосальної організаційної згуртованості: кожна кафедра, служба університету працювали в режимі постійної адаптації до воєнних умов.

Попри тиск обставин, ми не просто зберегли навчальний процес, а й розширили його зміст. Юридична клініка «Фенікс» почала працювати в розширеному форматі, надаючи громадянам правові консультації щодо воєнного стану, соціальних виплат, відновлення документів і т.д. Потреба в такій допомозі зростала щодня, і наші студенти та викладачі зробили величезний внесок у підтримку людей у кризових ситуаціях.

Окремо хочу підкреслити ще один важливий крок. Ми запровадили викладання міжнародного гуманітарного права не як факультатив або окрему лекцію, а як повноцінний навчальний напрям. Для умов війни це надзвичайно важливо: наші студенти повинні розуміти правові рамки збройних конфліктів, норми захисту цивільного населення, відповідальність за воєнні злочини та механізми міжнародного правосуддя.

Отже, цей період був найскладнішим, але водночас одним із найважливіших у розвитку університету. Він продемонстрував нашу здатність адаптуватися, зберігати якість освіти та відповідати на реальні потреби суспільства в умовах історичних викликів.

– Пане ректоре, 30-річчя Київського університету права НАН України ознаменувалося отриманням низки високих державних та відомчих нагород. Як Ви вважаєте, що саме в діяльності універ-

ситету отримало таку високу оцінку на рівні вищих органів влади та місцевого самоврядування?

– Високий авторитет університету як провідного осередку правничої освіти і науки засвідчують численні відзнаки, які ми отримали до ювілею, зокрема Грамота Верховної Ради України. Це є актом офіційного визнання нашої ролі у підготовці кадрового потенціалу для правової системи держави. Почесні грамоти Київської міської ради, Вінницької обласної військової адміністрації, Рівненської обласної ради та відзнаки місцевого самоврядування підтверджують ефективність нашої регіональної стратегії та реальний внесок у розбудову територіальних громад.

Для нас ці нагороди не просто символи визнання, а верифікація правильності обраного шляху. Відзнаки від професійних об'єднань та церковних інституцій підкреслюють багатогранність нашої місії: поєднання академічної ретельності з високою духовною та правовою культурою. Кожна грамота це спільна заслуга нашого колективу, яка підтверджує, що Київський університет права НАН України є надійним партнером держави у справі формування правової інтелігенції та зміцнення засад законності в українському суспільстві.

– Завершуючи нашу розмову, пане ректоре: тридцять років – це вагомий фундамент. Яким Ви бачите Київський університет права НАН України у наступному десятилітті? Які стратегічні цілі стоять перед колективом сьогодні?

– 30 років – це не просто дата. Це покоління студентів, які виростили в стінах університету. Це викладачі, які віддали свій внесок у справу життя. Це партнери, які вірили в нас. Це колектив, який створив університет. Наша стратегія на наступне десятиліття базується на трьох принципах: цифровізація, ін-

новаційність та патріотизм. Ми плануємо й надалі посилювати інтеграцію наукових досліджень НАН України в освітній процес, щоб наші випускники володіли не лише класичним правовим інструментарієм, а й навичками роботи з IT-правом, штучним інтелектом у юриспруденції та механізмами міжнародного правосуддя для захисту інтересів України в повоєнний період.

Наше головне завдання залишатися «університетом, що живе за принципом: «Навчатися, щоб перемагати». І цей лозунг – не пафос, не риторика. Це те, як ми працювали всі ці роки. І як будемо працювати далі. Це означає виховання нової генерації правників, які будуть не просто споглядачами реформ, а їхніми архітекторами. Ми продовжимо розвивати наші регіональні осередки та розширювати міжнародні горизонти, зміцнюючи статус КУП НАНУ як відкритої, динамічної та духовно орієнтованої інституції. Впевнений, що попереду у нас нові здобутки, які стануть гідним продовженням літопису нашої альма-матер. Попереду велика робота на благо правової держави. Слава Україні!

– Ваше побажання студентам, випускникам, колегам до ювілею?

– Дорогі друзі! 30 років – це лише початок. Ми пройшли разом багато випробувань і довели, що Київський університет права – це не просто виш, це інституція, яка формує правову свідомість нації. Будьте гідними спадкоємцями великої академічної традиції. Тримайтеся правди, навіть коли вона незручна. Захищайте слабких. І пам'ятайте слова Ярослава Мудрого, чия премія я мав честь отримати: «Де закон, там і правда, а де правда – там і щастя людське».

З ювілеєм, мій рідний університет!
Слава Україні!

Спілкувався Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ

■ ПРАВОВА ОСВІТА

Все як по книжкам

Міністерство освіти і науки підготувало 570 авторів та експертів до створення підручників.

Міністерство освіти і науки завершило навчання 570 авторів та експертів, підготувавши їх до створення оновлених підручників і програм НУШ. Програма «Школа авторів» стала ініціативою з підготовки авторів підручників і модельних навчальних програм, що реалізується в межах політики «Освіта для життя».

Зокрема, у навчанні взяли участь 570 авторів, експертів, науковців і вчителів-практиків з усіх освітніх галузей та рівнів загальної середньої освіти. Програма була зосереджена на практичних аспектах створення сучасного освітнього контенту.

Учасники вивчали особливості державних стандартів і типових освітніх програм, концепції освітніх галузей та міжгалузеву інтеграцію, сучасні підходи до оцінювання та антидискримінаційну експертизу, процедури апробації та експертизи, а також особливості створення навчальних матеріалів для дітей з особливими освітніми потребами.

Окрему увагу було надано роботі з цифровим конструктором навчальних програм і електронних додатків.

Очікується, що це дасть авторам більше часу для якісної роботи та змогу перевірити підручники на практиці разом з учителями й учнями перед друком.

Підготовлено за новинами МОН

Рейтинг 2025 рік:

правові події, проблеми, закони, креативні юристи, актуальні наукові видання

Пішов в історію 2025 рік. Без перебільшення це був рік божевільний, що приніс нам чимало викликів, невдач, помилок, яких вистачило б на багато років наперед. Безумовно варто озирнутися в минуле. Держава пережила більше ніж 1400 днів війни, і ніхто із українців не вважає себе переможеним. За величезними корупційними скандалами, країна відчуває роз'єднаність політичних еліт, зокрема по лінії протидії олігархам, корупції, критики земельної реформи, навалу інституціональної кризи. Монобільшість у парламенті, можна сказати, канула в лету, а територіальні громади опинилися в обіймах різномасних партійних осередків, які нерідко не можуть домовитися між собою й часто-густо зраджують виборців та намагаються просувати «своїх» людей у владу.

Останнім часом юристи все більше намагаються випереджати події, визнавати об'єктивні умови виникнення проблем та знаходити надійні способи для їх здолання. Тому наші номінації звучать традиційно, як і в минулі роки, а саме:

- 1) позитивні правові події року;
- 2) негативні (невирішені) правові проблеми року;
- 3) ефективні закони року;
- 4) креативні юристи року;
- 5) фундаментальні правові видання року.

Також традиційно кількість інформаційних приводів у кожній групі дорівнює п'яти, тобто є оптимальною, що допомагає зосередитися на фактах правового життя, не беручи до уваги не суттєві фактори та події. Безперечно, що не все сказане нами є безспірним, не кожна подія може знайти своє вірне й однакове сприйняття, проте експерти вирішили в цьому плані не вдаватися до подібних міркувань, загравати з читачем, а про все говорити по суті.

I. Отже позитивні правові події року

1. Перше, і мабуть головне, цифровізація окремих сегментів державного менеджменту перетворилася на активну тенденцію, що рухає все державне буття. Мінцифри оптимізує управлінські процеси, перетворюючи їх в єдине цифрове середовище. Створюються взаємопов'язані системи, обмін даними між відомствами, зокрема в освіті, правовій сфері, податковій системі, медицині тощо. За темпами цифровізації наша країна вийшла на перше місце у світі. Під час війни це безумовний прогрес.

2. Наступною позитивною рисою нашого правового буття є додавання ефективності діяльності САП та НАБУ. Аналізуючи результати їхньої роботи в минулому можна стверджувати, що здійснено викриття схем високопосадової корупції. Починаючи з 2024 року викрито експолову аграрного комітету Верховної Ради, який, разом зі спільниками, заволодів значними земельними ресурсами; колишній топпосадовець Офісу Президента України викритий у оборудці із

заволодіння арештованими нафтопродуктами на майже на мільярд гривень. В 2025 році чого варта сама операція «Мідас». Загалом виявлено: кілька сотень підозрюваних; значним є економічний ефект від діяльності НАБУ і САП. Конкретні дані можна віднайти на сайтах цих державних установ.

3. Ми можемо констатувати стійкість українського бізнесу та ВПК, адже попри війну, проблеми з фінансами, відтік кадрів, український бізнес, ВПК зберігали позитивні очікування щодо економічного розвитку, військової оборони та захисту протягом усього року. Україна залучила значну суму коштів до Держбюджету завдяки виконанню показників певних програм. В регіонах демонструється непогані результати збору врожаю. Безумовними є досягнення у створенні нового озброєння (ракета «Фламінго» з дальністю до 3000 км та ракета «Довгий Нептун» 1000 км); розпочалося масове виробництво балістичної ракети малого радіуса дії «Сапсан», яка вперше була застосована в бою у травні 2025 року; протестовано український далекобійний дрон, здатний вражати цілі на відстані до 3000 км;

зміцнено партнерство з Португалією для спільного виробництва морських безпілотних систем.

4. Високої позитивної оцінки заслуговують зовнішні дипломатичні зусилля української влади, що відбуваються, поки росія продовжує бомбардувати нашу країну. Так, Україна погодилася на «багато різних компромісів» у 20-пунктовому плані, розробленому спільно зі Сполученими Штатами, заявив В. Зеленський у дописі напередодні чергової зустрічі з американським президентом. «Якщо весь світ – Європа та Америка – на нашому боці, разом ми зупинимо путіна», – написав він. Український Президент закликав до гарантій безпеки для України в мирних переговорах, посилюючись на останні російські атаки.

5. Стають очевидними гуманітарні зусилля української сторони щодо обміну полонених у війні, розпочатої росією. В кожній зустрічі з американською адміністрацією, європейськими лідерами, турецькими дипломатами, власне зо всіма, хто може бути дотичним до допомоги щодо обміну. Вже вдалося обміняти майже 6000 осіб, серед яких є військові, цивільні, поранені. Вдалося обміняти кілька тисяч тіл загиблих. Гуманітарна місія з обміну не знає меж; вона відбувається інтенсивно; вона надає нам надію отримати пристойні умови життя полоненим, надати ним медичну, психологічну, просто людську допомогу всім, хто її чекає.

II. Негативні (невирішені) правові проблеми року

1. Першою і головною проблемою року наші експерти визначили фронтальну корупцію, що перетнула кордони 2022, 2023, 2024, 2025 років. Вона, ця корупція, посилилася з приходом «зеленої команди», перетворилася з побутової, управлінської у політичну корупцію. Розслідування спецорганів виявили приріст та коріння корупції в органах влади та державного менеджменту. Фронтальний її характер та соціальну обумовленість аналізували в своїх дослідженнях українські кримінологи, які діють, зокрема в складі Національної академії правових наук України, незважаючи на те, що провладні органи практично не звертають уваги на результати цих досліджень. Розроблені владою кроки протидії корупції не заважають їй захоплювати все нові і нові сфери реального буття, стримувати соціальний розвиток держави.

2. Друга проблема тісно пов'язана з першою, адже цілі державні інституції, зокрема ВСУ, урядові, управлінські, інші державні структури перетворилися в осередки хабарництва, різноманітних проявів білокомірцевої злочинності. Стало відомо, що в ВРУ більше ніж двадцять депутатом об'явлено про підозру у вчиненні корупційних злочинів. Керівники міністерств, окремих відомств, нарешті судових органів, органів прокуратури опинилися в зоні активних зловживань владою. Це важка констатація провалів державного менеджменту, добору професійних кадрів, незважаючи на те, що до керівництва державних, судових, правоохоронних органів прийшли професійні особи, що мають цілком продержавницьку позицію. Та цього здається на сьогодні є замало.

3. Наукова сфера перестала бути ключовим фактором розвитку України, укріплення її обороноздатності, успішного повоєнного відновлення. Нібито аксіоматичне твердження, зрозуміле всім і не потребує додаткової аргументації. Про те за час панування «зеленої команди» лишилися лише певні островки наукових інституцій, які враховуються цією командою. Системний аналіз Закону «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 р., надає підстави констатувати наявність структури органів, які не забезпечують управління науковою сферою. Ця структура виявилася неефективною, а відсутність належної координації та взаємодії між різними інституціями негативно позначаються на результативних показниках ді-

яльності в науковій сфері. Рахункова палата України констатує відсутності стратегії розвитку у сфері наукової та науково-технічної діяльності. Тому Рахункова палата України рекомендує внести проект Стратегії розвитку у сфері наукової та науково-технічної діяльності; проект постанови Кабінету Міністрів України щодо встановлення критеріїв визнання наукових досліджень і науково-технічних розробок такими, що відповідають пріоритетним тематичним напрямкам тощо.

4. Прийняття державного бюджету на 2026 рік, автоматично запускає механізм збільшення податкових зобов'язань та граничних лімітів доходу для фізичних осіб-підприємців (ФОП). Ці зміни, як зазначають урядовці, є наслідком законодавчо встановленої прив'язки фінансових показників ФОП до зростання соціальних стандартів: мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму. Саме тому ФОПи платитимуть більше податків, адже ніби зростає база для їх розрахунку.

Податки для ФОП 1 групи: єдиний податок (ЄП): розраховується як 10% від нового прожиткового мінімуму і становитиме 332 гривні 80 копійок на місяць; військовий збір (ВЗ): складе 864 гривні 70 копійок на місяць, що є обов'язковим фіксованим платежем;

Податки для ФОП 2 Групи. Платники другої групи, чий ЄП прив'язаний до мінімальної заробітної плати, сплачуватимуть: єдиний податок (ЄП): розраховується як 20% від нової мінімальної заробітної плати і складе 1 729 гривень 40 копійок на місяць. військовий збір (ВЗ): розмір внеску буде ідентичним для першої групи – 864 гривні 70 копійок на місяць.

Податки для ФОП 3 Групи (5% і 1%). Для цієї групи відсоткові ставки залишаються незмінними, оскільки вони прив'язані до загального доходу, а не до соціальних мінімумів: єдиний податок (ЄП): залишається 5% від доходу. військовий збір (ВЗ): залишається 1% від доходу. новий розмір ЄСВ у 2026 є обов'язковим для всіх груп і зростає найбільш відчутно, оскільки його мінімальний розмір розраховується як 22% від мінімальної заробітної плати. Новий розмір: 31 січня 2026 року мінімальний щомісячний внесок ЄСВ зростає до 1 902 гривень 34 копійок (22% від 8 647 грн).

Порівняння: Це є значним зростанням порівняно з розміром ЄСВ 2025 року, який становив 1760 гривень. Це збільшення вимагає негайного коригування фінансових планів усіх ФОП. Таким чином, 2026 рік принесе підприємцям значне зростання обов'язкових платежів, включаючи Єдиний податок та ЄСВ, проте паралельно збільшаться і граничні ліміти доходу. Держава очікує отримати до державного бюджету до 42 млрд грн. Але відбудеться і перерозподіл користування цими надходженнями від громад до загальнодержавного бюджету.

5. На сучасному етапі загострюються соціальні проблеми місцевих громад, як безробіття, бідність та вимушена трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури тощо. Основними причинами цього є ігнорування владою необхідності прогресивних змін у управлінні розвитком сільських територій, та нехтування громадською думкою, проблеми використання земель. Спроможність територіальних громад залежить від політики уряду, адже питання децентралізації переходить у залежність міжбюджетні відносини з Державним бюджетом. Органи місцевого самоврядування встановлюють ставки та пільги по платі за землю не тільки в межах, а й за межами населених пунктів. Про те зміни у податкових зобов'язаннях ФОПів, які є основними донорами місцевих бюджетів, значно зменшать надходження саме до місцевих бюджетів. Тому з урахування стану та проблем розвитку сільських територій та сучасних європейських традицій в цій сфері фінансування управління розвитком сільських територій має здійснюватися із трьох джерел – державного бюджету, місцевого бюджету та Фондів розвитку сільських територій. Причому питома вага першого має істотно зменшитись, а не навпаки.

III. Ефективні закони року

У поточному набули чинності важливі законодавчі зміни, що стосувалися освіти (нові типи дитсадків, центри підтримки батьків), соціального забезпечення (зміни для ФОПів, підвищення пенсій), медицини (ліквідація МСЕК, нові платні послуги) та оборони (базова військова підготовка), а також бюджету та податків, що спрямовані на реформування різних сфер життя суспільства.

1. Закон України «Про дошкільну освіту» набув чинності 1 січня 2025 року, вносячи значні зміни, зокрема зменшення робочого навантаження вихователям до 30 годин/тиждень, збільшення відпустки до 56 днів, введення нових форм навчання (сімейні, міні-садки), забезпечення дитиноцентризму, обов'язкове вивчення англійської мови з 5-6 років та можливість встановлення вищих доплат педагогам, що спрямовано на підвищення якості та доступності освіти.

2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування медико-соціальної експертизи та впровадження оцінювання повсякденного функціонування особи» був прийнятий в самому кінці 2024 року та введений в дію з 1 січня 2025 року за деякими обмеженнями. За законом замість МСЕК діють експертні команди в лікарнях, що оцінюють функціонування людини на основі міжнародних критеріїв; весь процес оцінювання фіксується в електронній системі, направлення видає сімейний лікар, що зменшує корупційні ризики; комісії формуються автоматично, лікарі та пацієнти не знають одне одного до оцінки, рішення можна оскаржити; особи з інвалідністю, встановленою до 2025 року, зберігають свій статус, а їхні довідки залишаються чинними до закінчення терміну дії; процедура проходження експертизи стала більш простішою та швидшою.

3. Закон України від 15.04.2025 «Про внесення зміни до частини першої статті 16 Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» щодо проведення перевірок з питань вчинення мобінгу (цькування)». Таким чином з 1 жовтня 2025 року були відновлені перевірки у випадках скарг на мобінг (приниження, психологічне чи економічне цькування) на роботі. Держпраці та його територіальні органи можуть здійснювати за заявою працівника або профспілки позапланові заходи державного нагляду (контролю) з питань вчинення мобінгу (цькування).

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо організації трудових відносин в умовах воєнного стану» № 4630-IX, який набрав чинності 4 грудня 2025 року (крім окремих положень). Зокрема передбачаються особливості тимчасового бронювання працівників, строки випробування та розширені можливості розірвання трудового договору у разі невиконання вимог військового обліку. Цей закон є важливим для роботодавців у сфері оборонно-промислового комплексу, оскільки дозволяє швидко залучати до роботи спеціалістів навіть за наявності недосконало оформлених військово-облікових документів.

5. 18 грудня 2025 року ВРУ ухвалила Закон №10392 «Про академічну доброчесність», який встановлює єдині правила та цінності (чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність, стійкість, рішучість) для освіти та науки, визначає порушення (плагиат, фабрикація) та відповідальність, створює прозорі процедури розгляду та передбачає створення реєстру порушників, що має підвищити якість освіти й довіру до результатів. Закон охоплює всіх учасників освітнього процесу, від учнів до науковців, і доповнює чинне законодавство, дозволяючи закладам запроваджувати власні правила.

IV. Креативні юристи року

Формування рейтингу в даній номінації завжди викликало найбільше дискусій з-поміж наших експертів. До шорт-листу рейтингового оцінювання було внесено понад сотню юристів, діяльність яких так чи інакше відповідає вимогам креативності, тобто вмінню не лише продукувати нові ідеї, але й добиватися конкретних результатів своєї діяльності. Серед претендентів на відзначення в номінації, на погляд експертної комісії, називалися Руслан Стефанчук, Станіслав Кравченко, Володимир Журавель, Данило Гетьманцев, Руслан Кравченко, Анатолій Гетьман, Олександр Скрипнюк, Олександр Петришин, Василь Лемак, Микола Онищук, Ніна Карпачов, Наталія Кузнецова, Олена Орлюк, Олексій Кот, Вячеслав Комаров, Сергій Головатий, Маріна Ставнійчук, Наталія Оніщенко, Леонід Емець, Олексій Баганець, Микола Кучерявенко, Олександра Яновська, Юрій Бошицький, Деніс Азаров, Олег Маліневський, Олена Кибенко, Юлія Гришина, Микола Сірий, Оксана Васильченко, Андрій Бойко, Вікторія Пташник, Деніс Азаров, Ігор Коліушко, Роман Куйбіда, Михайло Смокович, Петро Пацурківський, Олександр Дроздов та інших відомі юристи. Про те врешті решт було вирішено виключити зі складу рейтингу високого рівня посадовців. До цього рішення редакцію привела печальна доля посадовців з Мінюсту та Офісу Президента, яким «вдалося» нівелювати державні посади цих авторитетних інституцій.

В складі креативних юристів названо **Володимира ЖУРАВЛЯ**, який у цей надважкий час очолює НАПрНУ. Вперше провідний вчений-юрист такого рівня очолив рейтинг креативних юристів року. І далі можна вже не продовжувати. Хоча зусилля цієї людини для збереження НАПрНУ, посилення ролі науки в державі є величезними.

Редакція ЮВУ звертає увагу на персону **Юрія БОШИЦЬКОГО**, ректора Київського університету права НАН України. Цьому закладу виповнилося нещодавно 30 років і багато представників юридичної спільноти були учасниками заходів з відзначення цієї важливої дати. Для усіх, хто його знає креативність цієї людини, як кажуть, є рисою найвищої проби. Чого вартує лише відкриття нещодавно в складі КУП НАНУ музею Ю. Шемшученка та інших відомих заходів, ідея яких належить ректорові.

Вже не перший раз редакція відзначає **Олену ОРЛЮК**, діяльність якої на ниві розвитку інтелектуальної власності та інновацій, проведення важливих заходів в Україні та за кордоном отримали визнання юридичної спільноти.

Активно провів цей рік **Олексій КОТ**, директор Інституту правотворчості та науково-правових експертиз НАН України. Керований ним заклад перетворився в центральний орган законотворення та здійснення правових експертиз, а також, що важливо, здійснює активну видавничу діяльність.

Привертає увагу юристів персона **Миколи КУЧЕРЯВЕНКА**, відомого вченого, одного з провідних розробників Податкового кодексу України, який ще кілька місяців тому знаходився на посаді Першого заступника міністра юстиції, а нині він військовий, захисник, а отже людина, якою можна пишатися.

Професійні досягнення юристів привертають увагу, адже від них ми стаємо ближчими до звичайних людей. У зв'язку з цим знайомимо вас з адвокаткою **Тетяною ЛЕЖУХ**. Вона розповідає, що цей рік був для неї складним, але водночас дуже потужним і трансформаційним. Рік став щедрим на чудових людей. Цього року вона максимально сконцентрувалась на темі нейробіології, що дозволило краще зрозуміти як свої поведінкові стратегії, так і інших. Нарешті здійснилася мрія і світ побачила її книга «Право адвоката на інформацію».

Володимир МАРЧЕНКО обіймає посаду Президента нотаріальної плати з 2016 року. За цей час відбулося стільки законодавчих змін, практичних викликів, пертурбацій в складі нотаріусів. Проте він впевнено тримає пульс на нотаріальному штурвалі, поєднуючи життя і роботу в прифронтовому Харкові. Нотаріуси дуже кваліфіковані правники, і найпершим серед них є саме запропонована вам персона.

Валерій БУНЯК, засновник та керівник АО «BSB Partners» створеного у 2013 році на основі поєднання захисту клієнтів у кримінальних справах, з однієї сторони, і добросовісної супроводження та захисту комерційної діяльності бізнесу – з іншої. Адвокатам «BSB Partners» довіряють свій захист як невеликі компанії, так і представники та власники великого бізнесу. Він є автором кількох навчальних та наукових публікацій.

Інна КОВАЛЬ, декан юридичного факультету Донецького НУ ім. В. Стуса. Вона поєднує наукову, викладацьку та громадську діяльність. Автор близько 150 наукових публікацій, в тому числі одноособових і колективних монографій, навчальних посібників, статей у національних і зарубіжних виданнях, виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних Web of Science та Scopus. Член Науково-консультативної ради у складі ВСУ.

Вашу увагу, безперечно, притягне **Ірина СЕНЮТА**, адвокатка, д.ю.н., голова Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики НААУ, керівниця Центру медичного права ВША НААУ, професорка. Вона вдало поєднує наукову, викладацьку та адвокатську діяльність у надзвичайно складній сфері права і медицини. Цей рік був складним і плідним для неї: численні публікації, виграні справи, навчання адвокатів у медичній правничій площині.

V. Фундаментальні правові видання року

Монографія «*Наукова концепція розвитку законодавства України: обґрунтування та прогнозування напрямів правотворчої діяльності*» підготовлена декількома десятками авторів, стала своєрідним підсумком наукової творчої діяльності ініціаторів розробки Руслана Стефанчука та Наталії Кузнецової. Монографія присвячено аналізу сучасного стану національного законодавства та прогнозуванню основних напрямів його розвитку. В ній розкрито закономірності функціонування національного законодавства, обґрунтовано потребу його

реформування, визначено пріоритети правотворчої діяльності держави у публічно-правовій, приватноправовій та соціальній сферах.

Фундаментальна авторська розробка **О. Скрипнюка** «*Конституційно-правовий вимір сучасного авторитарного політичного режиму*» не залишить байдужим будь якого читача.

В ній досліджено гібридний політичний режим сучасної України, його еволюцію, загрози російсько-української війни та повоєнні перспективи трансформації. Простежено трансформацію авторитарних політичних режимів пострадянського простору на прикладі авторитарного центру росії, яка поширює автократію в регіоні гібридними та воєнними засобами, та типового представника центральноазійських диктатур – Казахстану, який балансує між автократичними центрами рф і КНР та вимогами демократизації, зберігаючи національну відособленість.

Науково-практичний коментар ЦКУ: у 2 томах, підготовлений авторським колективом кафедри цивільного права КНУ Т. Шевченка, Коментар обсягом більше 2000 сторінок виконаний за редакцією Наталії Кузнецової та Вадима Цюри. Безперечно це одне з вагомих видань сьогодення.

Актуальній темі присвячена робота **Віктора Шокіна** «*Міжнародна корупція Джо Байдена та моя боротьба як Генерального прокурора незалежної України*». Це біографічна

книга, написана Генпрокурором України В. Шокінін (2015-2016 рр.) про службовий шлях, складну слідчу роботу, життєві ризики та пошук справедливості. Значна частина книги присвячена історії міжнародної корупції Віце-президента США Джозефа Байдена в 2014-2016 рр., яку розслідував автор книги.

Нове активне життя отримала колективна розробка підручника «*Правознавство*», підготовлена авторським колективом КНУ ім. Т. Шевченка за відповідальною редакцією В. Ковальського. Це є 14-е видання підручника «Правознавство Копейчикова».

Рейтинг виконано редакцією ЮБУ, Центром протидії корупції та захисту прав людини, робочою групою КМО СЮУ

Невідкладна правнича допомога

Підсумок цікавих практичних знань та порад через призму існуючих справ з позиції експертів.

Військовозобов'язані, зайняті постійним доглядом за своїм хворим батьком (матір'ю), навіть НЕ ЗОБОВ'ЯЗАНІ вказувати у заяві на відстрочку інформацію про інших працездатних членів сім'ї, які зобов'язані та можуть здійснювати постійний догляд. Така вимога є лише у разі здійснення догляду за батьком чи матір'ю дружини – рішення суду.

(URL: t.me/jur_online/19849).

1 000 000 гривень моральної шкоди заплатить держава чоловіку, який перебував під слідством 9 років 3 місяці 19 днів. «З урахуванням установлених обставин у справі, а також усталеної практики ЄСПЛ, зважаючи на засади верховенства права, вимог розумності і справедливості, апеляційний суд підтримує висновок місцевого суду що з урахуванням ступеню страждань від безпідставного обвинувачення позивача у вчиненні злочину, тривалість обмеження його конституційних прав, розмір компенсації у сумі 1000000 грн. <...>».

(URL: t.me/jur_online/20034).

На адвоката було накладено штраф за неповагу до суду в межах кримінального провадження, у якому він захищав клієнта, обвинуваченого в замаху на вбивство. У своїх письмових запереченнях щодо доказів, поданих до суду, адвокат зазначив, що був змушений попросити оголосити п'ятихвилинну перерву під час судового розгляду, аби «розпалені пристрасті головної судді охолонули». Національні суди визнали ці висловлювання образливими, і наклали на адвоката штраф. Той звернувся до ЄСПЛ, стверджуючи, що таке покарання порушило його право на свободу вираження поглядів, гарантоване статтею 10 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Розглянувши справу, ЄСПЛ визнав, що заперечення, хоча й були різко сформульовані й мали саркастичний тон, однак зміст документа зосереджувався на допущених порушеннях, а не на особистих якостях чи добросовісності судді.

(URL: t.me/ua_lawyer/4225).

Дорожня карта з питань адвокатури

Асоціація правників України вітає рішення Ради адвокатів України про затвердження Програми виконання Дорожньої карти з питань адвокатури. Це важливий крок для системного та прогнозованого впровадження змін у професії та зміцнення її стандартів.

Правнича спільнота очікує на оприлюднення Програми, адже її зміст безпосередньо впливає на кожного адвоката, органи адвокатського самоврядування та розвиток професії загалом. Публічність документа – ключ до довіри та реальної участі адвокатів у реформі.

Асоціація правників України нагадує, що реформування адвокатури є вимогою Європейського Союзу та складовою Дорожньої карти з питань верховенства права, що направлено на посилення незалежності та прав адвокатів, модернізацію адвокатури відповідно до європейських стандартів та ратифікацію Council of Europe Convention for the Protection of the Profession of Lawyer. Ці кроки є важливими для євроінтеграції України та зміцнення системи правосуддя, важливою частиною якого є адвокатура.

АПУ підтверджує свою готовність брати активну участь у професійному обговоренні та напрацюванні рішень, щоб реформа адвокатури стала змістовною, системною та реально посилювала роль адвоката у системі правосуддя.

Детальніше на сайті АПУ:
bit.ly/4plQzEW

Гостра тема для України

Перелік проблем які тісно переплітаються і вимагають комплексних, рішучих дій від держави, суддів, прокурорів, адвокатів та суспільства загалом.

Корупція: Незважаючи на антикорупційні органи, системна корупція залишається «роз'їдаючою» проблемою, що підриває довіру до держави та правосуддя.

Незалежність судів та правоохоронних органів: Існують виклики щодо реальної незалежності суддів та гарантування безпеки адвокатів, що є показником стану правосуддя.

Верховенство права: Несправедливість, зловживання владою та неефективність правоохоронних та судових систем створюють правовий хаос.

Реформи судової системи та правоохоронних органів: Необхідність глибоких реформ для забезпечення ефективності та добросовісності, особливо в умовах євроінтеграції.

Правові аспекти війни: Питання відповідальності агресора, відновлення, гуманітарне право та правова допомога постраждалим.

Залучення інвестицій: Низький рівень захисту інвестицій та корупція відлякують інвесторів, тоді як зміцнення права є ключем до залучення капіталу.

Інтеграція до Європейського Союзу: Потреба в адаптації законодавства до норм ЄС, що вимагає значних зусиль у сфері верховенства права та прав людини.

Цифровізація: Запущено додатки для надання правової допомоги (наприклад, «Параюристи») та впроваджено державний містобудівний кадастр для прозорості у сфері будівництва.

В чому причина тотальної кризи «академічної доброчесності» сьогодення?

Намагання забезпечити «академічну доброчесність» з допомогою законодавства – це сумнівний законодавчий позитивізм!

Олександр КОСТЕНКО,
доктор юридичних наук, професор,
академік Національна академія
правових наук України

Сьогодні в Україні досить поширеною є позитивістська ілюзія щодо можливостей законодавства і кари – їм приписуються властивості «чарівної палички», за допомогою якої можна виправити будь-які соціальні аномалії, вирішити усі політичні, економічні, правові і моральні проблеми, зокрема подолати будь-яку недоброчесність.

Насправді, законодавство не здатне усувати причини соціальних аномалій, – воно здатне лише створювати умови для нормального життя людей. Якщо причина не усувається, то вона спричинить соціальну аномалію, – правопорушення чи аморальний вчинок, – за будь-яких умов. Образно кажучи, за допомогою законодавства можна лише гасити соціальні «пожежі», але не можна запобігати їм!

Усувати причини соціальних аномалій можна лише з допомогою соціальних реформ. Тому для протидії будь-яким правопорушенням і аморальним вчинкам, – зокрема і проявам академічної недоброчесності чи недоброчесності в сфері політики, економіки, юстиції, моралі, – потрібне поєднання 1) соціальних реформ плюс 2) законодавства. Без такого поєднання законодавство неодмінно порушується або стає інструментом для зловживань – це закономірність, вивірена історичним досвідом.

Якими ж мають бути соціальні реформи для цього? Вони мають бути такими, щоб громадянам стало вигідно жити доброчесно, і не вигідно жити недоброчесно! Як, наприклад, в Швеції чи Фінляндії.

В світлі «концепції поєднання соціальних реформ і законодавства» слід вирішувати зокрема і проблему академічної доброчесності. Якщо в суспільстві будуть здійснені реформи, в результаті яких матимуть значення і цінуватимуться зміст наукової праці, і буде сформульовано критерії, за якими має визначатися цінність змісту наукової праці, то тоді академічна доброчесність буде природною необхідністю для науковця.

Якщо наукова праця оцінюється не за цінністю її змісту, а за формальними критеріями: де і коли опублікована праця; яка кількість сторінок; яка товщина і фізична вага книжки; яка кількість посилань в ній: яка її структура; яка «актуальність (кон'юнктурність)» теми; як прорекламована книжка та інші формальні показники, то яка буде в науковців-авторів потреба творити справжні наукові праці? Тому і процвітає або плагіат, або низькопробний продукт аби лише він відповідав названим формальним критеріям. І ніяке законодавство, навіть зі смертною карою, не здатне виправити цю ситуацію, якщо зміст наукової праці не має значення і його ніхто не цінує в суспільстві.

Не кількість, а якість публікацій. Сьогодні науковця цінують так: «він має ХХХ публікацій», 10 публікацій в Скопусі, 5 монографій, 10 навчальних посібників тощо. І жодного слова про те, які наукові ідеї він обстоює, які його реальні досягнення і внесок в розвиток теорії і практики, в чому новизна його висновків і пропозицій.

Саме так оцінювалися науковці колись, в часи розквіту науки... Хто сьогодні згадує

скільки публікацій було в Аристотеля, Коперніка, Ньютона, Ч. Дарвіна, А Ейнштейна, Ч. Беккарія?

Колись університети підбирали професорів собі за тими цінними науковими ідеями, які вони могли запропонувати студентам, а не за кількістю публікацій. Для цього були публічні конкурси вступних лекцій для отримання посади професора, на яких голосував професорсько-викладацький склад (а не адміністративні чиновники МОН).

Крім того, в найкращі часи людства в освітній політиці існувала презумпція доброчесності вчителя і професора, які наділялися академічною свободою, довірою і автономією, і щодо яких не було необхідності тотального контролю і адміністративного регулювання зверху. А сьогодні навпаки: адміністрація керується презумпцією недоброчесності вчителя і професора, з якої випливає начебто необхідність тотального контролю і адміністративного регулювання їхньої діяльності.

Були часи, коли студенти шукали для вступу ті університеті, в яких викладали відомі своїми науковими школами професори з відомими в науці прізвищами, які мали прогресивні наукові ідеї, а не з розрекламованими і розкрученими назвами університетів.

...Отаке колись було, тому й наука була на високому рівні і «академічна доброчесність», бо кому ти був потрібен як викладач з плагіатом чи з недоброякісною за змістом дисертацією чи монографією...

Феномен зловживання владними, управлінськими або функціональними обов'язками

► ЗАКІНЧЕННЯ. Початок у №25

Останні резонансні політичні скандали на міжнародному та національному рівнях знову актуалізують необхідність аналізу складних процесів порушення різними категоріями осіб покладених на них обов'язків. Водночас певна «звичність» таких вчинків і «традиційність» заходів реагування, які не завжди набувають необхідної реальності, зумовлюють потребу у пошуку нових форм і видів впливу на ці негативні процеси. Свої міркування з цього приводу висловлює доктор юридичних наук, доктор теології, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України Є. Л. СТРЕЛЬЦОВ.

*Стратегія без тактики – це найповільніший шлях до перемоги.
Тактика без стратегії – це просто метушня перед поразкою.*

Китайський стратег та мислитель Сунь Цзи

Друге важливе уточнення

Воно Пов'язане з диференціацією, або, скоріше, з конкретизацією видів діянь «всередині» їхнього різноманіття, які утворюють феномен корупції. В основі виділення відповідних видів діянь, передусім, будуть лежати категорії осіб, які вчиняють такі діяння. При цьому слід підкреслити, що для цього будуть послідовно використовуватися не лише усталені ознаки, а й певною мірою інші «показники», які сприятимуть формуванню нових підходів до здійснення такої конкретизації. Водночас потрібно враховувати, що з огляду на зрозумілі причини, положення, які будуть запропоновані, матимуть тезисний характер.

Практично завжди суспільна небезпека корупційного правопорушення та його тяжкість «вимірюються» переважно розміром отриманої винагороди. Достатньо часто саме розмір незаконної винагороди виступає як «домінуючий» показник при оцінці суспільної шкоди відповідного діяння. Водночас, попри очевидну доцільність такого підходу, диференціацію необхідно проводити з урахуванням інших показників. Зокрема, важливо виділяти ознаки, які дозволяють виділяти не просто різні, а принципово різні види корупції, що залежать, перш за все, від функцій (посад), які виконують суб'єкти таких діянь. Безумовно, такий підхід потребує подальшої деталізації

та уточнення. Проте на цьому етапі – етапі визначення вагомої науково-дослідної проблеми – доцільно звернути увагу на основні принципово різні види корупції, які потребують свого визначення, наприклад, «низова» корупція та «топкорупція», або, умовно кажучи, елітна корупція.

Низова корупція полягає у функціональному зловживанні своїми обов'язками особами, які займають так звану «нижчу ланку» організаційно-управлінської діяльності, наприклад, майстрами ЖЕК, лікарями або іншими представниками подібного рівня. Діяння, які вчиняються представниками цієї групи осіб прямо чи опосередковано пов'язані з необхідністю громадян вчиняти у відповідь діяння, які можна охарактеризувати як «вимушену фінансову добровільність». Ця діяльність, і це необхідно підкреслити, здійснюється саме з «особистої кишені» громадян. Така, умовно кажучи, транзакція, хоч і не закріплена жодними нормами, проте нерідко сприймається як «подяка» або як спосіб компенсувати низьку заробітну плату чиновника чи фахівця з боку вдячного клієнта, або ж пояснюється іншими подібними мотивами. Такі, умовно кажучи, «збитки», які несе пересічний громадянин, за своєю суттю мають переважно приватний характер.

Іншим видом є так звана топкорупція, або елітна корупція. Під це поняття підпадають, у найзагальнішому переліку, дія-

ня народних депутатів, міністрів та інших представників вищих управлінських ланок держави, а також посадових осіб високого рівня в міжнародних організаціях та структурах. Причому – і це слід особливо підкреслити – йдеться не просто про інші за характером чи значимістю діяння, а про принципово інші джерела «матеріальної вдячності» чи «матеріального захоплення». Тут йдеться не про «добровільні приватні» платежі, а про так зване «таємне вилучення» коштів із загальної «соціальної скарбниці» держави або про отримання вигоди за рахунок недопущення надходження коштів до бюджету. У ширшому сенсі такі незаконні вигоди надходять із масштабних джерел, часто із чітко вираженим «тіньовим» характером. Саме тому незаконна винагорода, яку отримують представники топкорупції, на відміну від «низової» корупції, не належить приватній особі, що її надає. Це, так би мовити, кошти всього суспільства, і тут проявляється суспільний інтерес як категорія зовсім іншого рівня. Такі діяння, що особливо важливо враховувати, містять «елемент таємниці», оскільки приховуються від народу-суверена – як би патетично це не звучало. Це підкреслює не лише умисний характер таких вчинків, а й відвертий цинізм осіб, які їх здійснюють. Крім того, аналіз масштабів такого «вилучення» демонструє, що ці, образно кажучи, «кошти» найчастіше забираються з критично важливих соціально-економічних програм. Наслідком цього є прямий вплив – і численні приклади це підтверджують – на ключові геополітичні рішення, національну безпеку та, зрештою, на життя мільйонів людей.

Виходячи з наведеного, можна сформулювати третій підсумок: низова корупція є, умовно кажучи, «збоєм у сервісі», тоді як топкорупція – це, по суті, узурпація влади, здійснення заходів щодо «особистої» приватизації держави або міжнародної легалізації.

Більш детальний аналіз топ-корупції вимагає звернення особливої уваги на ще один аспект її суспільної небезпеки, який не завжди отримує належну оцінку. Навіть

при оцінці небезпеки топкорупції з урахуванням розміру отриманої незаконної винагороди, слід також враховувати морально-фінансові збитки, які такі діяння завдають політичній системі, економічній моделі, принципам правосуддя, ідеологічним основам та морально-етичним цінностям суспільства. Наприклад, коли міністр уряду отримує мільйонний хабар, він не лише «привласнює» кошти соціальних чи інших державних програм. За великим рахунком, такі дії «крадуть» у громадян віру у справедливість та щирість суспільного устрою. Вони підривають легітимність влади, змінюючи тим самим умови її функціонування: меритократія та законність поступаються непотизму та «кришуванню». Особливо небезпечними є «нефінансові» збитки, які посилюються, коли корупція має системний характер. Вони призводять до руйнування основ соціального капіталу, занурюючи суспільство у цинізм та правовий нігілізм. Населення перестає вірити у проголошені ідеали рівності перед законом, а для окремих осіб це стає орієнтиром щодо подальшого розвитку власного життя. Саме ці глибинні соціальні трансформації слід розглядати як інституційну шкоду, яка потребує якісно нових та комплексних заходів впливу з боку держави та суспільства.

Розмірковуючи про природу цього виду корупції як соціальної «крадіжки», слід пам'ятати, що принцип «не вкради» є одним із найдавніших і універсальних моральних абсолютів людства, закріплених у його культурній та релігійній спадщині протягом тисячоліть. Це не просто норма закону, ухваленого будь-яким парламентом, це основа природного права. Той факт, що люди, усвідомлюючи морально-етичну неприпустимість «крадіжки» у широкому сенсі, продовжують її вчиняти, особливо на топрівні, часто демонструючи це відверто і зухвало, підтверджує припущення про фундаментальний провал людської волі.

Четвертий підсумок полягає в наступному: «просте» кримінальне покарання (позбавлення волі або штраф), яке здебільшого сфокусовано на фізіологічно-матеріальних «збитках» для конкретної особи, є недостатнім та непропорційним з огляду на загальний вплив на ці процеси. Враховуючи, що топкорупція зазіхає на вічні принципи справедливості, реакція суспільства повинна виходити за межі простої ізоляції особи. Вона має включати відновлення порушеного морального порядку та демонстрацію відданості абсолютним цінностям через комплекс інших заходів.

Нові питання замість старих програм

Попередні міркування дозволяють виокремити низку актуальних питань, які сьогодні є ключовими для пропорційного соціального реагування на корупцію, зокрема – на топкорупцію. У цій публікації не пропонується нова програма подолання корупції, автор усвідомлює складність та масштабність цього завдання та раціонально ставиться до нього. Водночас, зберігаючи «певну наївність» та віру у переважання позитивного в людській природі, автор ставить лише низку питань, які можуть підштовхнути суспільство до спроби пересмилення феномену корупції та заходів впливу на нього. Отже:

1. Якщо основна шкода від топкорупції полягає у руйнуванні віри у справедливість та легітимність влади, раціональний устрій суспільства, то чому покарання досі вимірюється роками позбавлення волі та штрафами, а не заходами, більш тісно пов'язаними із різними видами соціально-«остракізму»?

2. Чи слід розглядати топкорупцію не лише як «звичайне» кримінально-протиправне діяння, а, ширше кажучи, як пряме порушення суспільного договору між державною владою і управлінням та громадянами, що, зі свого боку, має породжувати співрозмірні правові наслідки?

3. Якщо принцип «не вкради» (у широкому розумінні) є фундаментальним етичним кодексом людства протягом тисячоліть, а його реалізація на рівні еліт досі не відбувається, чи не настав час переглянути підходи до визначення цих еліт, виходячи з песимістичного, але реалістичного погляду на людську природу?

Такі питання можна продовжувати, проте слід враховувати, що відповіді на них не

містяться у тексті Кримінального кодексу, а лежать у площині моралі, етики та правничої філософії. Можливо, єдиним реалістичним шляхом для людства у вирішенні цієї проблеми є відмова від утопічної ідеї повного зникнення корупції та зосередження на створенні систем, де корупція, визнана хронічною суспільною хворобою, контролюватиметься через радикальну прозорість, автоматизацію процедур та неухильне публічне покарання порушників суспільного договору? Чи є це реалістичним підходом чи утопічним – вирішувати нам усім.

Стислий висновок

У цій публікації було здійснено спробу розглянути феномен корупції через призму філософсько-правової думки, поставивши важливі запитання, що спрямовані, якщо не на зміни, то хоча б на уточнення нашого розуміння суті порушення, а точніше – зловживання владними та високоуправлінськими повноваженнями окремих категорій осіб. Таке уточнення, ймовірно, дозволить більш продуктивно підходити до розробки заходів протидії корупції. Це дозволяє більш продуктивно оцінювати існуючі заходи протидії корупції.

Слід зауважити, що сучасні антикорупційні механізми часто носять паліативний характер: вони тимчасово пригнічують прояви корупції або маскують її симптоми, але не призводять до «одужання», тобто не забезпечують системного усунення причин цього соціального явища. Водночас, страждають від цієї небезпечної «хвороби» практично усі. Отже, глибше усвідомлення природи корупції та її системних наслідків є ключовим фактором для підвищення ефективності заходів протидії, за умови наявності справжньої політичної та громадської волі до боротьби з цим явищем.

Le roi est mort, vive le roi! (король помер, хай живе король!)

Огляд змін до законодавства у сфері господарювання

► ЗАКІНЧЕННЯ. Початок у №25

Кодифікаційні роботи мали б сприяти стабільності законодавства, адже створення чіткої системи нормативних актів, забезпечує оптимальну спрямованість чинних норм, відтворення укрупнених предметно орієнтованих нормативних блоків (власне окремих інститутів). Загалом кодифікація дозволяє вирішити взаємопов'язані завдання – вдосконалити зміст і форму законодавства, структурувати законодавчий контент і межу його застосування.

Валентин ЩЕРБИНА,

доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України,
професор кафедри економічного права та економічного
судочинства, Навчально-науковий інститут КНУ ім. Т. Шевченка,

III. «Приватизація» господарського законодавства

Відмовившись, хоч і частково, від визнання підприємства одним із видів суб'єктів господарювання, розробники проекту Порівняльної таблиці до проекту Закону України «Про внесення змін до Цивільного кодексу України у зв'язку з оновленням (рекодифікацією) положень книги третьої», поданого для громадського обговорення, включили до нього статтю 31510 «Підприємство як єдиний майновий комплекс», яка за своїм змістом відрізняється від ст. 191 чинного ЦК України лише наявністю частин 4, 5 з несуттєвими положеннями стосовно застави окремих об'єктів, що входять до складу підприємства як єдиного майнового комплексу, та поширення на відносини щодо підприємства як єдиного майнового комплексу положень Кодексу про речі, якщо інше не встановлено законом.

Таким чином, і сьогодні, попри скасування ГК України, за умови збереження в законодавстві окремих видів підприємств як суб'єктів права, з цивілістичним розумінням підприємства як єдиного майнового комплексу погодитися важко. Тому більш логічним видається вживання словосполучення «єдиний майновий комплекс підприємства», який вжито в статтях 1, 3, 4 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» та статтях 1, 4, 5 Закону України «Про приватизацію державного в комунального майна», а також у прийнятих відповідно до них підзаконних нормативно-правових актах.

Нечіткістю формулювання характеризується і ч. 3 ст. 13 Закону 4196-IX, згідно з якою закріплення (передача) майна за юридичними особами на праві господарського відання або на праві оперативного управління забороняється. Оскільки закон 4196-IX зворотної сили не має, постає питання щодо збереження зазначених прав, на яких майно вже закріплене за юридичними особами, включаючи і підприємства, які не підлягають перетворенню у перехідний період, передбаченому ст. 13 Закону 4196-IX.

Додамо до цього, що згідно з ч. 2 ст. 3 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) є юридичною особою публічного права, має відокремлене майно, яке є об'єктом права державної власності і перебуває у його господарському віданні. Фонд є суб'єктом управління майном, самостійно володіє, користується і розпоряджається належним майном, вчиняючи стосовно нього будь-які дії (у тому числі відчуження, передача в оренду, ліквідація), що не суперечать законодавству та меті діяльності Фонду.

Такі надзвичайно широкі повноваження Фонду, який відповідно до ч. 3 ст. 3 зазначеного Закону є економічно самостійною установою, щодо, по суті, необмеженого розпорядження майном, закріпленим за ним на праві господарського відання (інакше тлумачити конструкцію «перебуває у його господарському віданні» не можна) суперечать приписам ч. 1 ст. 11 Закону 4196-IX, оскільки не відповідають ні змісту повноважень, ні організаційно-правовій формі

суб'єкта, за яким майно може бути закріплене на праві господарського відання.

З урахуванням того, що згідно з ч. 1 ст. 15 Конституції України суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах, зокрема, економічної багатоманітності, постає ще одне питання: чи є свідченням суб'єктів господарювання-юридичних осіб лише організаційно-правовою формою товариств, як це передбачено ч. 1 ст. 83 проекту?

Наведені тут приклади «реформування» господарського законодавства слугують, на наш погляд, прикладом відступу від принципу правової визначеності, як одного з елементів верховенства права.

Заохпившись рекодифікацією цивільного законодавства і перебільшенням значення для суспільного життя приватних відносин – хоч і значної та, безумовно, важливої, проте, не головної частини суспільних відносин в державі, ініціатори «приватизації» господарського законодавства і, на жаль, Верховна Рада України, ухвалюючи Закон 4196-IX, проігнорували приписи ч. 2 ст. 8 Конституції України, згідно з якими «Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй».

IV. Кодифіковане комерційне законодавство чи його «ерзац»: що обрати?

Економіка України переживає сьогодні складні часи, що мало б стимулювати державу та органи місцевого самоврядування до більш активного застосування передбачених чинним законодавством засобів та механізмів впливу на господарську діяльність. Проте нинішній вплив держави на діяльність суб'єктів господарювання далеко не економічними методами, що можна було б пояснити пандемією та введенням воєнного стану, насправді пояснюється не лише цими чинниками.

Намагання зосередити значний масив нормативно-правових приписів у невідзначеному, а звідси – безмежному просторі «приватного» права, очевидно, не дало

бажаних результатів в економічному житті держави. Спробою виправити ситуацію стали окремі прояви надмірного, на наш погляд, застосування адміністративних методів управління економікою, у тому числі – і шляхом зростання рівня імперативного нормативно-правового регулювання відносин у сфері господарювання, чого, за об'єктивною оцінкою, насправді не було в скасованому ГК України, попри заяви багатьох його противників.

Слід відзначити і той факт, що недаремно низка норм (хоч далеко не всі, яких об'єктивно потребує сфера господарювання) із скасованого ГК України була включена до Закону 4196-ІХ з невідомою подальшою долею певної частини цих норм після закінчення перехідного періоду, а також перенесена до поточних законів, зокрема, до Закону України «Про управління об'єктами державної власності», абз. 2 ч. 1 ст. 92 якого встановлює, що державні унітарні підприємства функціонують як державні комерційні підприємства, державні некомерційні підприємства або казенні підприємства, а особливості їхньої діяльності встановлені відповідно ст. 93, 94 та 95 зазначеного Закону.

Сьогодні цілком очевидним і об'єктивно необхідним є поєднання в регулюванні відносин у сфері господарювання адміністративних та економічних методів впливу держави на діяльність суб'єктів господарської діяльності, чого можна досягти застосуванням як приватноправових, так і публічно-правових норм, спрямованим на оптимальне поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів. Результатом такого поєднання, здійснюваного з урахуванням як приватних, так і публічних інтересів (окремих індивідів, держави, територіальних громад тощо), має стати їх оптимальне узгодження та задоволення, що, зрештою, і забезпечить соціальну спрямованість економіки нашої держави.

Чи здатен оновлений ЦК України, як кодекс приватного права, «приватність» якого підсилюється заміною терміну «цивільні» терміном «приватні» і який у запропонованому проектом формулюванні ч. 2 ст. 1 ЦК України («Відносини є приватними, якщо їх публічний характер не визначений законом або не впливає з їх змісту») лише породжує правову невизначеність, забезпечити таке поєднання?

Щоправда, включенням до ЦК України низки норм публічно-правового характеру (в процесі оновлення кодексу цей процес

ще більше активізувався) розробники цього та інших проектів законів про внесення змін до Цивільного кодексу України (у зв'язку із оновленням (рекодифікацією) його положень зруйнували народжений представниками цивілістичної науки «міф» щодо неможливості врегулювання в одному кодексі приватних і публічних відносин, який вони використовували як один з аргументів критики існування ГК України. Але, чи є цей факт свідченням можливого включення до ЦК України норм, що регулюватимуть так звані «вертикальні» відносини, тобто відносини, що виникають у процесі організації господарської діяльності? Однозначно, що відповідь на поставлене питання буде негативною.

Пандектна система побудови ЦК України, на наш погляд, не забезпечує формування цілісної системи комерційного законодавства, обмежуючись, по суті, нормами щодо юридичних осіб – підприємницьких товариств, правове становище яких в проекті, попри значну кількість статей про них (нагадаю, що § 1 «Корпоративні товариства» вміщує загалом біля 50 статей, а § 2 «Підприємницький кооператив» – 13 статей), визначено далеко не повно, що зумовлено наявністю спеціальних законів про них і свідчить про недоцільність включення такої кількості статей до оновленого ЦК України, номами щодо фізичних осіб-підприємців, а також нормами щодо правочинів, договорів та положеннями книги «Зобов'язальне право», які, втім, не регулюють великої групи суспільних відносин, що виникають із так званих договорів із публічним інтересом (договорів у сфері публічних та оборонних закупівель, у сфері матеріальних резервів, оренди та приватизації державного і комунального майна, публічно-приватного партнерства, угод про розподіл продукції тощо).

За такої архітектури ЦК України не лише втрачається специфіка комерційного законодавства, зумовлена тісним зв'язком правового регулювання відносин, що виникають у процесі організації та безпосереднього здійснення комерційної діяльності, включаючи відносини щодо її регулювання уповноваженими державними регуляторами, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та саморегульованими організаціями, але й суттєво знижується ефективність комплексного

правового регулювання організаційних та майнових відносин. Тому говорити про те, що оновлений ЦК України може стати «економічною конституцією», як його свого часу безпідставно охарактеризували розробники чинного кодексу, або замінить собою кодифікований акт комерційного законодавства, не доводиться.

Звідси цілком очевидним вбачається включення до порядку денного правотворчої діяльності Верховної Ради України питання щодо розробки проектів Комерційного кодексу України та закону щодо основних засад регулювання комерційної (господарської) діяльності в Україні, які могли б стати результатом модернізації комерційного законодавства і міцним підґрунтям повної відбудови економіки нашої держави та цивілізованою нормативно-правовою основою її подальшого розвитку.

Таким чином, вибір між кодифікованим комерційним законодавством і його «опонентами» у формі навіть оновленого ЦК України та сукупності розрізнених за предметами регулювання законів, що регулюють економічні відносини, має бути зроблений на користь кодифікованого комерційного законодавства у формі Комерційного кодексу України як важливого етапу на шляху адаптації законодавства України до *acquis* ЄС відповідно до напрямів, визначених в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Отже, фраза «*Le roi est mort, vive le roi!*» (король помер, хай живе король), вжита нами, як епіграф до цього огляду, після скасування ГК України не спрацювала, оскільки повної заміни господарського (комерційного) законодавства Цивільним кодексом не відбулося і, напевно, не відбудеться навіть після оновлення останнього.

Що сильніше у сучасному світі – гуманізм, справедливість і право, чи економічні преференції сумнівного характеру?

► ЗАКІНЧЕННЯ. Початок у №25

Свого часу відомий економіст і філософ Карл Маркс висунув тезу «Суспільне буття визначає суспільну свідомість». Спроба екстраполяції цього висловлювання з точки зору теорії виникнення воєн і військових конфліктів швидше за все приречена на невдачу, з погляду оцінки на глобальному, планетарному рівні. Тому що в такому разі необхідно повністю знехтувати такими критеріями як гуманізм, справедливість, норми міжнародного права. Але історія найбільш кровопролитних воєн, першої і другої світової війни, дозволяє дивитись у майбутнє з деякими елементами оптимізму. Мета будь-якої війни полягає в тому, що її ініціатор в результаті перемоги сподівається отримати певні преференції, як у міжнародному просторі, так і на внутрішньодержавному рівні. Союзники, як країни-агресора, так і держави що обороняються, також мають конкретні цілі, підтримуючи той чи інший бік. Як правило, це питання власної безпеки, прагнення отримати певні економічні преференції, посилити свої політичні позиції, здійснити деякі зміни в картині світоустрою, що склалася, тощо.

Сучасні війни та конфлікти демонструють залучення в протиборчі табори значну кількість держав, як друзів, соратників, союзників, так і ворогів, супротивників, агресорів. У зв'язку з цим результат війни значною мірою залежить від сил коаліцій, їхньої послідовної позиції у досягненні колективних цілей. У цій роботі автор зробив спробу оцінити можливості проукраїнської коаліції країн подолати російську агресію та відстояти Україну, як незалежну та вільну європейську державу.

Володимир ДОН,

член Національної спілки журналістів України

Німеччина. Внаслідок того, що адміністрація Трампа практично припинила пряму допомогу від Сполучених Штатів, Німеччина набуває ролі найбільшого донора України у фінансовій, військовій, гуманітарній та політичній сфері. При цьому, за даними Інституту світової економіки Кіля розмір допомоги Україні від Німеччини з початку війни і до 30.06.2025 р. складає 0,4 % ВВП.

Останнім часом серйозно загострилася полеміка довкола передачі Україні заблокованих 300 мільярдів доларів російських коштів, що перебувають переважно в європейських країнах. На тлі індивідуальності та пасивності США щодо допомоги Україні, відбулася зміна позиції Берліна у зв'язку з розумінням того, що в цих умовах весь тягар витрат на підтримку Києва може перейти до Німеччини, як до провідної економіки Європи.

Соціологічне опитування показало, що 67% німців підтримують військову допомогу Україні з боку Німеччини, 27% респондентів виступають за збільшення військової підтримки Києва з боку Німеччини, 40%

вважають, що Німеччина має продовжувати підтримувати країну, на яку напала росія, як вона це робила досі. Тільки 27% висловилися за скорочення постачання зброї Україні (URL: eurointegration.com.ua/ukr/news/2025/02/4/7204168).

За інформацією Кільського інституту світової економіки, німецька армія зможе бути готовою до можливої війни проти РФ лише через багато років. Витрати уряду на оборону зовсім недостатні, враховуючи нинішню загрозу з боку росії. Згідно з існуючими темпами, німецька армія зможе досягти запасів бойових літаків 2004 року приблизно через 15 років, запасів бойових танків приблизно через 40 років, а запасів артилерійських гаубиць майже через 100 років. При тому, що росії вдалося значно збільшити виробничі потужності важливих систем озброєння після початку війни, зокрема росіяни подвоїли виробництво систем ППО великої дальності та потроїли виробництво танків (URL: zerkalo.az/pochemu-frgvugodno-pomogat-ukraine). Перемога росії в Україні призвела б до значного збільшення

військових витрат Німеччини, видатків на утримання біженців в тому числі й з прикордонних з РФ країн Балтії, Польщі, втрати торгівлі та інвестицій в Україні, які налічують близько 2 мільярдів євро. В цьому випадку загальні втрати Німеччини можуть досягти до 2% ВВП щорічно, що у 20 разів вище за нинішнього рівня.

Однак існує важлива соціально-економічна проблема, яка стримує надання допомоги Україні і пов'язана з розумінням того, що Німеччині, як і старіючої та ще й з низькою народжуваністю Європі взагалі, для економічного зростання потрібно майже 14 млн. трудових мігрантів. У цьому сенсі значна допомога Україні, яка неминуче призведе до припинення війни, певної міри не вигідно європейцям, у тому числі й Берліну.

Франція. За даними Інституту світової економіки Кіля розмір допомоги Україні від Франції з початку війни і до 30.06.2025 р. складає 0,27 % ВВП. У 2025 році країна переглянула свої стратегічні орієнтири щодо розвитку міжнародного партнерства. У новому геополітичному контексті підтримка України визначена як пріоритетна для Франції. «Враховуючи пряму загрозу, що нависла над Європою, Франція підтверджує, що Україна вважається пріоритетом у величезній підтримці», – йдеться в документі (URL: nv.ua/world/geopolitics/podderzhka-ukrainy-franciya-napravit-usiliyana-pomoshch-ukraine-50504012.html).

Президент Франції заявив, що якщо Україна програє у війні, росія загрожуватиме Молдові, Румунії, Польщі. Він додав, що «Допомога Україні – це наш обов'язок, тому що це і безпека всіх сусідів сьогодні і в найближчому майбутньому. В Україні багато всього – ресурсів, які нам потрібні для нашої економіки з усіх цих причин, і Україна необхідна для сьогоднішнього дня і ще більше для завтрашнього дня» (URL: segodnya.novyny.live/ru/makron-vidverto-skazav-chomu-frantsiia-pochala-dopomagati-ukrayini-video-159329.html). Емануель Макрон звинуватив росію у проблемах французької економіки, яку гальмує величезний держборг через кредити і введені Брюсселем санкції. «Допомагати

Україні – це в наших короткострокових інтересах і це виправдано» ([URL: smotrim.ru/article/3851598](https://smotrim.ru/article/3851598)). Досить прагматичні мотиви Парижу щодо підтримки України визначив міністр-делегат у справах Європи при МЗС Франції Бенжамен Хаддад: «Франція підтримує Україну не з альтруїзму, а задля збереження свого авторитету в Європі» ([URL: vz.ru › news › 2024/10](https://vz.ru › news › 2024/10)). Більш того, Президент Франції неодноразово підкреслював, що росія це імперіалістична держава, яка зневажає міжнародне право. Ідея опору тут полягає у тому, щоб захистити цінності, наші закони, суверенітет українців та їхню територіальну цілісність. І це означає уникнути права сильнішого диктувати свої закони» Президент Франції ([URL: korrespondent.net/world/4770309-frantsiya-pryznala-pomosch-ukrayne-svoym-prygotetom](https://korrespondent.net/world/4770309-frantsiya-pryznala-pomosch-ukrayne-svoym-prygotetom)).

При цьому, незважаючи на все вищевикладене, зусилля лідерів Європейського Союзу щодо виділення €5 млрд на забезпечення України боєприпасами, цього року було заблоковано Францією та Італією другою та третьою за величиною економіками ЄС. Як повідомили європейські дипломати, хоча більшість із 27 країн-членів ЄС, які зібралися у Брюсселі, підтримали виділення фінансування для військової допомоги, Франція та Італія затягують процес, відмовляючись брати конкретні фінансові зобов'язання ([URL: help.hvlyua.net/308774-bloomberg-nazval-dve-strany-es-sabotiruyushchie-voennuyu-pomoshch-ukraine](https://help.hvlyua.net/308774-bloomberg-nazval-dve-strany-es-sabotiruyushchie-voennuyu-pomoshch-ukraine)).

Італія. За даними Інституту світової економіки Кіля розмір допомоги Україні від Італії з початку війни і до 30.06.2025 р. складає 0,12 % ВВП. Вона належить до найбільш розвинених економік Європи і за рівнем ВВП займає четверте місце після Німеччини, Великобританії, Франції. Політика Італії мала проросійський характер, який набув свого особливого значення за часів Сільвіо Берлусконі. В зв'язку з цим кардинальна зміна курсу на підтримку України стала приємною несподіваністю.

На початку війни прем'єрка Італії Джорджія Мелоні закликала співвітчизників підтримати Україну і пояснила, чому вони не мають підтримувати авторитарні режими в боротьбі з демократіями. Вона заявила, що якщо Україна капітулює, то справжнім переможцем завтра стане не путінська росія, а капіталістично-комуністичний Китай Сі Цзіньпіна. Захід виявився б значно ослабленим, а всередині Заходу той, хто слабший, тобто Європа, виявилася б підлеглою Китаю ([URL: bbc.com/ukrainian/articles/c9r0dq0lgy7o](https://bbc.com/ukrainian/articles/c9r0dq0lgy7o)).

Не зважаючи на це італійський уряд категорично проти надання дозволу Україні бити західною зброєю по військовим цілям на території росії. «Ми не відправимо італійського солдата в Україну, а військові інструменти, які надсилає Італія, використовуються всередині України, ми працюємо заради миру». Але незалежно від певних особливостей, Італія за великим рахунком, є переважно другом України, ніж противником. Чому це відбувається, чому Мелоні прийняла рішення щодо підтримки України? Відповідь на це питання знаходиться у площині абсолютно прагматичних розрахунків. Мелоні знає, що Італія, на жаль, не зможе вийти зі своєї фінансової кризи без допомоги Європейського Союзу. А проукраїнська політика Італії полегшує її діалог із Брюсселем. Звідси висновок: щоб утриматися у кріслі, їй треба продовжувати підтримувати Україну ([URL: sensor.net/ua/news/3491321/italiya_ne_pidtrymuye_ideyu_dozvolty_ukrayini_byty_po_rf_zahidnoyu_zbroeyeyu](https://sensor.net/ua/news/3491321/italiya_ne_pidtrymuye_ideyu_dozvolty_ukrayini_byty_po_rf_zahidnoyu_zbroeyeyu)).

Америка. США є лідером підтримки України за всіма критеріями. Допомога Україні від США с початку війни і до 30.06.2025 р. досягла 118, 986 млрд. €. За даними Інституту світової економіки Кіля розмір допомоги Україні від США з початку війни і до 30.06.2025 р. складає 0,53 % ВВП. Аналізуючи мотиви Вашингтона, насамперед доцільно звернутися до історичних фактів. Загальновідомо, що саме США здобули найбільшу кількість вигід після Другої світової війни: максимальне за всю історію зростання економіки – 18%; встановлення контролю над більшою частиною світу, завантаження своєї економіки шляхом отримання замовлень на відновлення зруйнованих країн, і найголовніше – оголошення та подальше визнання світовою спільнотою долара, як світової валюти.

Перемога України має важливе значення для США в зв'язку з можливістю досягнення Вашингтоном наступних результатів, що мають неочікуваний вплив на сприйняття США як світового лідера, гаранта стабільності та демократії, а також на соціально-політичну та економічну ситуацію всередині самих сполучених штатів:

1. Економічні вигоди та нові можливості.
2. Протидія впливу головного геополітичного супротивника – Китаю та його по-

літичного та економічного васала рф. Обмеження впливу росії в інших регіонах.

3. Зміцнення міжнародного авторитету США.

4. Захист демократичних цінностей

5. Захист союзників та стабільності в Європі та у Індо-Тихоокеанському регіоні, зокрема Японії, Південній Кореї, Індії та Австралії.

Підписана між ЄС та США угода включає намір закупити більше американського зрідженого природного газу (ЗПГ), нафти та ядерного палива, а також передових технологій та інвестицій протягом наступних трьох років до кінця 2028 року. Очікуваний обсяг закупівель складає близько 750 млрд доларів США ([URL: ec.europa.eu.translate.google.com/commission/presscorner/detail/en/qanda_25_1935?Xrsl=en&Xrtl=ru&Xtrhl=ru&Xtrpto=rq&Xtrhist=true](https://ec.europa.eu.translate.google.com/commission/presscorner/detail/en/qanda_25_1935?Xrsl=en&Xrtl=ru&Xtrhl=ru&Xtrpto=rq&Xtrhist=true)). При цьому, під час підготовки до наступної зими Україна вже закупила близько 400 млн. куб. м американського зрідженого газу ([URL: daily.ua/ru/news/novosti/ukrayina-importovala-400-mln-kubiv-gazu-zi-ssha](https://daily.ua/ru/news/novosti/ukrayina-importovala-400-mln-kubiv-gazu-zi-ssha)). До того ж ЄС в останні роки імпортував із США близько 50 мільярдів кубометрів ЗПГ щорічно.

Ще один важливий економічний ефект полягає в тому, що війна суттєво послаблює економічну роль росії на фінансових ринках, що створює нові можливості для США. Зміцнення долара, яке безпосередньо відбувається нині, позитивно позначається на стабільності фінансової системи США і є дієвою силою проти геополітичних апетитів Китаю. США залишаються найбільшим експортером зброї у світі, і останнім часом наростили свою частку у глобальному експорті з 35 до 43%, поставляючи зброю 107 країнам. Оборонні компанії США тільки за 2023 рік заробили \$81 млрд

за рахунок військових продажів за кордоном, що на 56% більше, ніж 2022 році. Загальна сума продажу американської зброї за цей період досягла \$238 млрд, з яких \$81 млрд доларів – прямі домовленості уряду США, решта – прямі продажі оборонних компаній США іноземним державам (URL: tsn.ua/ru/groshi/posposobstvovala-voyna-v-ukraine-v-proshlom-godu-oboronnye-kompanii-ssha-zarabotali-bolee-80-mlrd-protico-2503288.html).

Окремо треба звернути увагу на передачу Україні застарілого військового обладнання, боеприпасів та зброї, утилізація яких потребує значних витрат. Американський Президент Дональд Трамп неодноразово заявляв, що «Ми не витрачаємо грошей на цю війну, війну фінансує НАТО. НАТО купує у нас озброєння. Я не хочу заробляти за рахунок цієї війни, але, по суті, ми заробляе-

російської агресії суттєво вплине на втілення в життя давньої мрії Трампа – здобуття Нобелівської премії миру. Війна росії проти України має на меті захоплення територій. На шальках терезів лежать такі глобальні категорії, як демократія, свобода, міжнародний правопорядок, права людини тощо, які підтримуються США протягом усієї історії існування Америки. Саме тому допомога Україні є стратегічно важливою для США в зв'язку з тим, що саме завдяки цим цінностям США відбулися та існують як найсильніша держава у світі.

Але, на жаль, існує й зворотний бік медалі. Довга війна сьогодні це:

- оновлення, реставрація та підйом американського ВПК;
- зростання частки американської енергетики на європейському та світовому ринках;

й військова складає – 0 €. Незважаючи на те, що Угорщина є членом ЄС та НАТО, її позиція щодо агресії РФ проти України має послідовний характер з підтримки загарбника. Більш того, Угорщина є найбільшим прихильником країни-агресора на європейському континенті та найдружнішим до росії членом НАТО та Європейського союзу. Угорщина уособлює собою конкретний приклад, коли ідеями гуманізму, справедливості, нормами міжнародного права можна пожертвувати задля досягнення фінансових результатів.

Уряд Угорщини під керівництвом Орбана з перших днів війни виступив проти санкцій ЄС щодо російської нафти та газу, пообіцявши заблокувати їх і зрештою змусивши Євросоюз пом'якшити свій пакет санкцій. До того ж Угорщина також відмовилася призупинити розширення АЕС Пакш, яку фінансує і будує Росатом (URL: ntu.ac.uk/about-us/news/news-articles/2022/03/expert-blog-the-russian-invasion-of-ukraine-and-hungarys-continuing-dance-between-east-and-west). Згідно з твердженням правлячої партії «Фідес», в Угорщині немає альтернатив російському газу та нафті, а економічні санкції неефективні та завдають шкоди. Більш того, Будапешт заборонив відправку зброї через Угорщину в Україну і змусив ЄС не вводити санкції щодо глави російської православної церкви патріарха Кирила.

Серед основних перешкод, які Угорщина створює Україні слід згадати вето на пакет допомоги Україні у розмірі 50 мільярдів євро, максимально можливий опір вступу України до ЄС та НАТО, всебічна політична підтримка РФ. Цілком природно, що подібні дії влади вплинули на позицію громадян Угорщини щодо війни в Україні. Згідно з соціологічними дослідженнями теза «проблеми України нас не стосуються, і ми не повинні втручатися» отримала схвалення 67% угорських респондентів. Але найбільше насторожує те, що напередодні російського вторгнення у лютому 2022 року, Угорщина перемістила свої війська до українського кордону (URL: eurointegration.com.ua/news/2022/02/22/7134432) ніби то для «виконання гуманітарних завдань» та «недопущення проходження воєнізованих формувань» (URL: defence-ua.com/minds_and_ideas/ugorschina-planovala-napad-na-ukrajinu-scho-b-realno-zmogla-zabrati-ugorska-armija-7207.html). Свого часу Секретар РНБО України О. Данілов заявив, що «Угорщина не просто знала про прийдешній напад росії на Україну, а ще й планувала під шумок відірвати від України землі, на які вона дав-

З точки зору глобальної стратегії США щодо стримування авторитарних держав, зокрема Китаю, який на сьогодні є головним економічним супротивником Сполучених Штатів, підтримка України є значною й вагомою складовою.

мо на цій війні, бо купується наша зброя» (URL: smotrim.ru/article/4696127).

З точки зору глобальної стратегії США щодо стримування авторитарних держав, зокрема Китаю, який на сьогодні є головним економічним супротивником Сполучених Штатів, підтримка України є значною й вагомою складовою. Необхідно усвідомити, що можливий успіх РФ в Україні, може стати вагомим сигналом для Китаю, щодо силового переділу кордонів. В зв'язку з цим підтримка України є важливою не лише для Європи чи Близького Сходу, а й для глобального балансу сил. Більш того, за перебігом подій в Україні дуже уважно спостерігають авторитарні режими Ірану та Північної Кореї. Таким чином перемога України набуває значення меседжу для того ж Китаю, що агресія, незалежно від масштабу, не залишатиметься безкарною.

Слід зазначити, що ослаблення політичного впливу США та так званої «присутності» однозначно призведе до економічних втрат, що в свою чергу може суттєво вплинути на позицію американського долара, як основної міжнародної валюти, аж до заміни її у міжнародних розрахунках на юань чи іншу валюту. Зрештою відновлення справедливого миру в Україні та припинення

- остаточне виснаження росії й можливість перезавантаження її політичних еліт;
- інструмент ослаблення економічного конкурента у вигляді Євросоюзу;

Україна стала ідеальним полігоном випробування нових типів озброєнь, нових тактичних ходів, засобів зв'язку, ІПСО, що абсолютно неможливо при швидкоплинній війні (URL: focus.ua/opinions/546722-ssha-kitay-i-germaniya-tri-klyuchevyh-stranykotorym-vygodna-dolgaya-voyna-v-ukraine). Можливо саме виходячи із зацікавленості США у довгій війні й існує обмеження на застосування далекобійної зброї по військових об'єктах на території РФ, що нагадує відому ситуацію: «Чи можна подивитися телівізор? – Можна. Тільки не вмикайте».

Ну і на завершення оцінки позиції США у війні України проти російського агресора необхідно звернути увагу на фразу, яка викликає як мінімум здивування та нерозуміння, фразу яку неодноразово повторює Трамп «Війна, яка мала закінчитися за тиждень, триває четвертий рік».

Угорщина. За даними Інституту світової економіки Кіля розмір допомоги Україні від Угорщини з початку війни і до 30.06.2025 р. складає 0,03 % ВВП, при цьому гуманітарна – 54,1 млн €, а фінансова

но претендує» (URL: politics.pika.net.ua/ugorshhyna-hotila-vvesty-vijska-v-ukrayinu-i-pereozbrojila-armiyu).

Наведені та інші приклади викликають цілком логічне питання – «Чому держава абсолютно інтегрована в цивілізований світ настільки активно підтримує агресора?» По-перше необхідно відзначити, що відповідно до різних джерел, за час війни постачання природного газу з росії складало від 75 до 95% від загальних потреб (URL: usp-ltd.org/poliuby-rosijskyj-svit-chomu-uhorshchyna-prohnulas-pid-rosiiu; kyiv24. news/news/sijarto-v-moskvi-zayavyv-shho- ugorshhyna-strazhdatyme-bez-rosijskoyi-energiyi). У 2021 році Угорщина уклала з «Газпромом» контракт терміном на 15 років на постачання 4,5 млрд. кубометрів природного газу на рік за ціною в рази меншою для європейських країн. Крім цього від 65 до 92% усієї нафти, що споживаються угорською економікою, надходить із рф (URL: kyiv24. news/news/sijarto-v-moskvi-zayavyv-shho- ugorshhyna-strazhdatyme-bez-rosijskoyi-energiyi). Коли у серпні 2025 р. українські безпілотники вдарили по насосній станції нафтопроводу «Дружба» в росії, виникли перебої з постачанням нафти до Угорщини. В свою чергу міністр закордонних справ Угорщини Сіярто висловив загрозу щодо припинення постачання електроенергії території Угорщини, що йде до України.

Окрім газу Угорщина купує у росії ядерне паливо. Ще за часів Радянського Союзу у 1982 році було збудовано єдину в країні АЕС «Пакш-1», яка виробляє 50% електроенергії в Угорщині. У серпні 2022 року угорська влада видала «Росатому» дозвіл на будівництво нових енергоблоків (АЕС «Пакш-2»). При цьому кошти на розробку проекту та його реалізацію у вигляді позики в розмірі 10 млрд. доларів надала росія.

Глибоко насторожує той факт, що Угорщина стерла з пам'яті трагічні події 1956 р., коли від рук радянських солдатів загинуло та було поранено 22 226 громадян, а країну вимушені були залишити майже 200 000 осіб (5% від загальної чисельності населення) (URL: vlab.fandom.com/ru/wiki). Ось вже й справді «Уроки історії» заключаються в тому, що люди не роблять висновків з уроків історії».

Висновок. Наведені приклади досить наочно демонструють різноманітні та відмінні підходи в оцінці та діях низки держав стосовно військової агресії росії проти України. Виходячи з аналізу наведених прикладів, можна досить коректно назвати мотиви, що визначають позицію тієї чи іншої країни в агресивній війні росії про-

ти України. Насамперед необхідно віддати належне політиці причетності таких європейських країн як Естонія, Латвія, Литва, Данія, Фінляндія, Швеція. Ці порівняно невеликі держави з усталеною демократією та розвиненим громадянським суспільством, у ряді випадків вже мали змогу відчути щастя і захоплення від так званого російського миру. У зв'язку з цим відчуваючи і розуміючи потенційні загрози як для себе, так і для цивілізованої європейської співдружності, згадані держави виявляють готовність до необхідних тимчасових труднощів для уникнення критичних та екстремальних ситуацій в майбутньому, у випадку недосягнення справедливого миру в Україні.

Позиція країн – найбільших економік Європи – Німеччини, Франції, Великої Британії, Італії, дещо відрізняється від раніше згаданих. Насамперед ці великі європейські держави ніколи не були під протекторатом росії. По-друге загроза безпосередньої агресії з боку рф для них набагато малоімовірна. Завдяки цьому отримання економічних та політичних преференцій для них є найбільш пріоритетним мотивом.

Німеччина підтримує Україну тому що німецькій армії потрібно багато років щоб підготуватися до можливої війни проти рф. Існуючі в даний час витрати уряду на оборону є абсолютно недостатніми. Значне підвищення витрат на оборону може призвести до зменшення витрат на соціальні потреби, або підвищення рівня оподаткування, що природно викличе незадоволення населення. З іншого боку швидке завершення війни може призвести до масового виїзду українців з Німеччини, що може стати причиною значного дефіциту робочої сили, а відтак і втрат надходжень до бюджету, а можливо й до рецесії в економіці в цілому.

Франція намагається зайняти лідируючі позиції на європейському геополітичному

просторі. У зв'язку з цим підтримка та всебічна допомога Україні відповідають новим стратегічним цілям Парижа, які полягають у захисті міжнародного права та європейських цінностей. Крім цього Франція має і більш прагматичні цілі – наявність ресурсів, що необхідні економіці Франції. У певному сенсі простежується існуюча конкуренція між Великою Британією та Францією за можливість впливу на геополітичні процеси, що відбуваються не тільки на європейському просторі, а й на світовому рівні, що згодом призведе до значних економічних преференцій. Італія також далека від ідей альтруїзму і йде в руслі політики ЄС у питаннях підтримки України, виходячи з розуміння необхідності знаходження політичного консенсусу з євросоюзом для отримання для себе необхідної в даний час економічної допомоги.

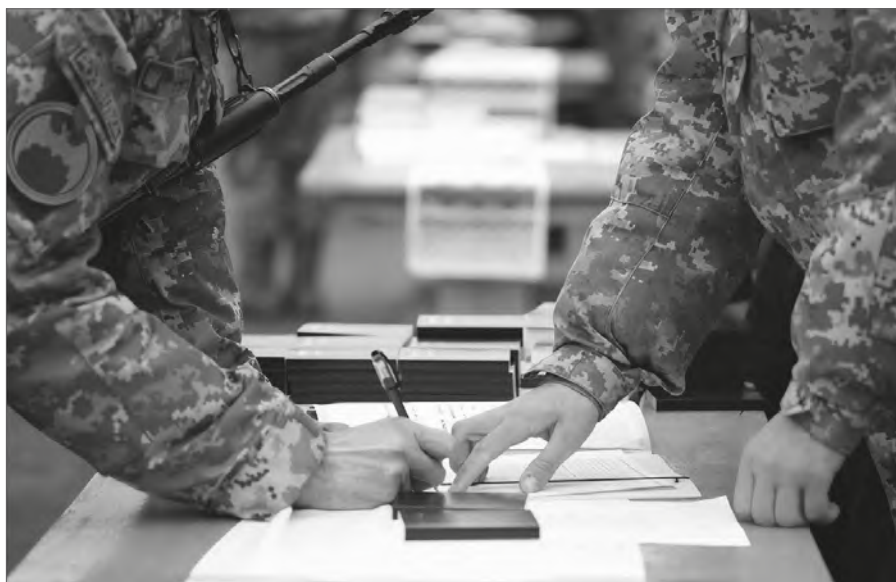
Слід зазначити, що існує ще одна досить представницька категорія країн які керуються у своїй політичній оцінці агресії проти України виключно економічними інтересами, при цьому діапазон відносин включає в себе від доброзичливих (Норвегія, Польща) до відверто недобросусідських (Угорщина, Словаччина).

Вважається, що сучасні суспільні відносини вже давно не регулюються інстинктами та перейшли на більш високий рівень координації і гармонізації. Але навіть на сучасному етапі розвитку цивілізації загроза, що виходить від сильнішого суб'єкта, носить цілком реальну небезпеку. Як так сталося, що держава Україна виявилася слабкою дійовою особою, чому навіть у такі страшні та небезпечні часи Україна не може позбутися давно відомих бід і причин, які роблять нас залежними від волі інших держав? Не вирішивши ці завдання, нам буде досить важко відстоювати свою незалежність, але це вже зовсім інша тема.

Військове право:

захист прав військовослужбовців

Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко і судді ВС взяли участь у дискусії щодо розвитку військового права. «Коли ми говоримо про захист прав військовослужбовців, ми фактично говоримо про здатність України діяти як демократична правова держава навіть у час війни». На цьому акцентував Голова Верховного Суду Станіслав Кравченко під час експертного обговорення на тему «Захист прав військовослужбовців: наука і практика: синергія та міждисциплінарність», організованого Інститутом держави і права імені В. М. Корецького НАН України.

Станіслав Кравченко також зауважив, що цього року в парламенті було зареєстровано два законопроекти, які передбачають створення військових судів. І коли на розгляд Пленуму Верховного Суду було винесено питання щодо затвердження висновків стосовно цих законопроектів, то стало очевидно, що існують різні, а подекуди й абсолютно полярні погляди на те, чи взагалі доцільне їх створення, які категорії справ вони мають розглядати, як розмежовуватиметься їх компетенція із компетенцією адміністративних, господарських і загальних судів тощо.

З огляду на це у Верховному Суді була створена робоча група для опрацювання зазначених законопроектів, яка має на меті сформулювати єдине бачення щодо вирішення цього питання з урахуванням думок представників наукової спільноти та військовослужбовців. І цей захід – один із майданчиків для обговорення проблем і пошуку шляхів їх розв'язання, де судді, науковці, громадянське суспільство і законодавець діють як єдина система – в інтересах військових, їхніх родин і, зрештою, всієї держави.

Першу сесію модерував суддя Великої Палати Верховного Суду Олег Ткачук, який окреслив ключову ідею зустрічі: захист прав військовослужбовців неможливий без дієвого механізму реалізації ст. 55 Конституції України. Він наголосив, що мільйони військових і ветеранів війни потребують реального, а не декларативного доступу до правосуддя. У цьому контексті суддя акцентував на важливості відновлення та розвитку інституцій військової юстиції, зокрема як складової державної політики, спрямованої на підвищення престижу військової служби й забезпечення ефективного судового захисту.

У першій сесії експертного обговорення виступила суддя ВП ВС Олена Губська, яка зосередила увагу на практичних проблемах розгляду спорів за участю військовослужбовців в адміністративній, цивільній та кримінальній юрисдикціях. Вона зупинилася на трьох основних категоріях таких справ: це справи, пов'язані з проходженням служби, зі звільненням та із соціальним забезпеченням. Предметом численних спорів є і питання виплати до-

даткової винагороди 30 тис. і 100 тис. грн. Окрему увагу було приділено питанням соціальних виплат, зокрема допомоги до державних свят. Суддя нагадала, що суди керуються конституційними положеннями щодо можливості встановлення окремих обмежень під час воєнного стану, що впливає на порядок виплат. Водночас такі обмеження повинні застосовуватися пропорційно та з урахуванням реальних потреб військових.

У межах другої сесії суддя ВП ВС Надія Стефанів під час виступу розглянула питання щодо кримінальних правопорушень, вчинених військовослужбовцями, та особливостей судового розгляду таких проваджень. Вона представила узагальнені висновки щодо масштабів цієї категорії справ. У реєстрі судових рішень містяться десятки тисяч вироків за військові правопорушення, а кількість незавершених проваджень ще більша.

Важливою темою стала й проблема призначення покарання в умовах воєнного стану, коли законодавець значно посилив санкції за низку складів військових кримінальних правопорушень. Спікерка навела практику, коли застосування спеціальних норм, що дозволяють звільнення від кримінальної відповідальності за поданням командира військової частини, давало можливість військовослужбовцям повернутися до служби. На її думку, це свідчить про потребу гнучкіших механізмів реагування, спрямованих на захист прав військових та одночасне забезпечення дисципліни.

Суддя також зазначила, що створення спеціалізованих військових судів є логічним кроком розвитку системи військової юстиції. Такі суди могли б не лише підвищити професійність розгляду кримінальних справ щодо військових правопорушень, а й забезпечити розгляд воєнних кримінальних правопорушень, які в сучасних умовах потребують високого рівня експертизи. Це дозволило б розвантажити суди загальної юрисдикції та створити стабільну спеціалізовану систему, здатну комплексно реагувати на правові виклики війни.

Верховний Суд України

Андрій Білецький: 2026 рік має бути роком тверезості, бо в Україні немає іншого вибору

Андрій Білецький, командир 3 корпусу ЗСУ закликає до узгодженої стратегії, спільної мети, до досягнення якої може працювати кожен підрозділ. Хоча це правда, що наступ має ініціативу, а оборона повинна реагувати, вище керівництво України часто реагує дуже повільно. Було багато можливостей зірвати атаки та перехопити ініціативу. Ефективні бригади проводили такі операції на місцевому рівні, проте це рідко робилося на вищих рівнях. Курськ мав потенціал стати корисною операцією на більшому рівні, але єдиною метою було захопити якомога більше території з мінімальним плануванням чи координацією того, як це зробити. У виконанні мета була нежиттєздатною. Задіяні підрозділи повинні були координувати свої дії між собою, і, неминуче, всі сили занадто довго залишалися в поганому становищі.

Замість того, щоб зосередитися на стратегії, яка може виходити лише з Генерального штабу, Генеральний штаб щонайменше в одному випадку займається мікромеджментом розгортання підпорядкованих підрозділів, аж до рівня відділення. Сирському потрібно припинити мікромеджмент, встановити стратегічну мету та забезпечити корпус ресурсами для виконання ними своїх завдань.

Білецький закликає до високоякісної підготовки військ через три роки після відкритого вторгнення. Окремим військам потрібно навчитися функціонувати та виживати на нинішньому полі бою. Знайдіть час, щоб зберегти їх живими. Армія ефективніша, якщо кожен розуміє мету та використовує свою ініціативу для її досягнення. Це стосується не лише офіцерів, а й рядового складу. Для цього потрібен сильний унтер-офіцерський корпус. Білецький каже, що без нього старі вмирають швидше, ніж встигають передати свій досвід, а недосвідчені підкріплення не можуть утримувати свої позиції під тиском.

Далі Білецький каже, що більшість сучасних генералів у 2014 році були полковниками та підполковниками і ніколи не брали участі у бойових діях на передовій. Вони не розуміють, що можуть робити солдати, а що не можуть. Деякі з них компетентні, але всім їм бракує практичного досвіду. Він хотів би позбутися паперових генералів і підвищити тих, хто має бойовий досвід і функціональні знання. Він каже, що його найефективніші командири – це капітани та майори, які виконують завдання полковників і генералів, і каже, що бар'єри для їхнього просування по службі необхідно усунути. За його власними словами: «2026 рік має бути роком тверезості, бо в Україні немає іншого вибору».

Як виглядає компетентність та підзвітність. Ще у вересні ремонтний батальйон 125-ї бригади територіальної оборони оголосив про свій намір дезертирувати, коли їхні коман-

дири планували відправити їх ненавченими до штурмових підрозділів на заміну. Після негативної реакції громадськості наказ було скасовано.

У жовтні надходили повідомлення про розділення батальйонів бригади та їх підпорядкування різним бригадам у Запоріжжі. Командування та управління в цьому секторі було майже бездіяльним. Підрозділи відступали, не повідомляючи інші підрозділи ліворуч і праворуч від них. Допомога для евакуації поранених не надійшла. Обіцяних запасних позицій не існувало. В одному батальйоні з 350 солдатів трое були підтверджено загиблими, а 46 зниклими безвісти. Коли родичі запитали про стан своїх близьких та пояснення подій, керівництво 125-ї бригади заявило, що не знає, і направило родичів до бригад, які командували різними батальйонами. Ці бригади не надали жодних відповідей.

125-ту бригаду територіальної оборони пізніше було перетворено на 125-ту важку механізовану бригаду та призначено до складу 3-го корпусу. Її початкового командира було звільнено з посади та призначено Володимира Фокіна. Фокін розпочав свою кар'єру кулеметником у 2015 році в полку «Азов» і пройшов кар'єрну сходинку до командира батальйону. Він один із тих, про кого говорив Білецький, виконуючи роль полковника, будучи лише майором.

Одним із перших кроків майора Фокіна було організувати збори офіцерів, де він пояснив свої очікування та дав їм місяць на демонстрацію своїх здібностей. Деякі офіцери продемонстрували високий рівень підготовки та відповідальності. Інші не відповідали стандартам. Фокін відправив їх до Куп'янська, де вони під наглядом виконували патрулювання, щоб опанувати роботу солдатів, якими вони мали командувати. Ймовірно, тих, хто навчатиметься, відправлять назад командувати своїми підрозділами, а тих, хто не досягне

прогресу, більше не буде офіцерами в цьому підрозділі.

Він також опублікував відео з детальним описом вжитих ним заходів, а також надав номер телефону для зв'язку сімей з підрозділом. Він організував дві онлайн-зустрічі з сім'ями, щоб відповісти на їхні запитання, вислухати їхні потреби та повідомити їх про свої плани. Спочатку це може здатися дрібницею, але це не просто гуманітарний жест порядності, це зміцнює довіру між підрозділом та сім'ями. Це призводить до довіри між лідерами та солдатами, що підвищує моральний дух та мотивацію і зменшує ймовірність дезертирства. Відмова останнього командира визначити статус своїх військ та повідомити про це сім'ям зіграла свою роль у його звільненні.

У рамках трансформації бригади територіальної оборони у важку механізовану бригаду Фокін керував додаванням батальйону авіаційних безпілотників, взводу наземних безпілотників, роти радіоелектронної боротьби, танкового батальйону, ремонтно-відновлювального батальйону, медичної частини та самохідно-артилерійського батальйону. Грунтуючись на досвіді 3-ї бригади, штаб було реорганізовано, стрілецький батальйон розформовано, оскільки цей тип підрозділів два роки тому було визнано неефективним, а 125-та тепер має власний пункт набору персоналу.

Це перша бригада, яка зазнала трансформації з моменту її призначення до 3-го корпусу, і є плани зробити те саме для інших бригад.

Якщо лідер, який керує організацією, є компетентним, то зрештою всі керівники, що підпорядковуються йому, будуть компетентними. Це також стосується головнокомандувача.

Лесь КУРІННИЙ,
за матеріалами Тома Купера.

■ СУДОЧИНСТВО

Правовий блітц

Добірка найцікавіших публікацій Верховного Суду за минулий тиждень

Судові рішення:

ВП ВС: сторони договору про закупівлю електричної енергії можуть неодноразово збільшувати ціну товару в разі її коливання на ринку, але не більше ніж на 10 % від ціни, визначеної при укладенні договору.

(URL: cutt.ly/1tswJYxV)

ВП ВС: до особи, яка була залучена до участі у справі як третя особа і яка не повідомила суду про набуття під час судового розгляду права власності на предмет іпотеки, переходять права та обов'язки іпотекодержателя, що є підставою для заміни боржника у виконавчому провадженні.

(URL: cutt.ly/KtswJ2ay)

КАС ВС: воєнний стан не є автоматичною підставою для звільнення держави від сплати пені за прострочене відшкодування податку на додану вартість (ПДВ).

(URL: cutt.ly/ptswKfOW)

КЦС ВС: у разі внесення ідентифікуючих змін до актового запису про смерть особи перебіг шестимісячного строку для прийняття спадщини починається з дати внесення таких змін.

(URL: cutt.ly/PtswKUyb)

ККС ВС: момент звернення військовослужбовця, який самовільно залишив місце служби, до військової спеціалізованої прокуратури з проханням вирішити питання щодо подальшого проходження ним служби свідчить про припинення злочину, передбаченого ст. 407 Кримінального Кодексу України.

(URL: cutt.ly/ptswK0xy)

КГС ВС: після створення селянського (фермерського) господарства право постійного користування землею належить самому господарству й не припиняється зі смертю засновника.

■ СПРАВИ СУДОВІ

Суд переїжджає

Кам'янець-Подільський міський районний суд Хмельницької області працюватиме у новій будівлі

19 грудня 2025 року відбулося урочисте відкриття добудованого та облаштованого для суду Будинку правосуддя.

Нагадаємо, протягом багатьох десятиліть Кам'янець-Подільський міський районний суд Хмельницької області був змушений працювати в тісних приміщеннях двох старих споруд, де місця катастрофічно не вистачало, а стан однієї з них взагалі був аварійним.

Завершення будівництва Будинку правосуддя покликано кардинально змінити ситуацію, адже відтепер Кам'янець-Поділь-

ський міський районний суд Хмельницької області забезпечений належними умовами для роботи та зручними умовами доступу до установи громадян.

■ ПРАВОСУДДЯ

Праця засуджених має бути на законних підставах

15 грудня Харківська правозахисна група (ХПГ) відвідала Державну установу «Криворізька виправна колонія (№80)». Тут утримуються понад 1200 чоловіків, яких засудили вперше. Правозахисники зафіксували ознаки використання праці ув'язнених понад законними рамками.

У виправній колонії використовують систему трудових договорів. Вона передбачає наявність кінцевої задачі без чітких годин роботи. Проте водночас ув'язнених відправляють працювати саме за сталими графіками, які часто перевищуються, що не фіксують офіційно. Також робота в ув'язнених – повторювана, тому про досягнення якихось конкретних цілей мова не йде взагалі. Це може бути постійне прибирання, чергування в харчоблоці.

Трудові договори дають можливість уникати оплати понаднормової праці, оскільки в них і не прописані жодні зміни чи часи роботи. Також немає і додаткової оплати за нічні зміни, оскільки на папері цих «змін» просто не існує – є лише «виконана робота».

Окремо правозахисники звертають увагу на практику взагалі безоплатної праці. Так, закон допускає залучати ув'язнених до роботи з благоустрою установи чи прилеглої території, але всього 2 години в порядку черговості. У Криворізькій виправній ко-

лонії № 80, за словами Харківської правозахисної групи, цією нормою прикривають фактично постійну експлуатацію. Засуджені роками працюють сантехніками, електриками, ремонтниками, обслуговують інженерні мережі, у тому числі у промисловій зоні і т.д.

Правозахисникам також не надали доступ до документації, посылаючись на «захист персональних даних». Проте згодом їм заявили, що вказівка не давати документи надійшла з міжрегіонального управління.

«Ці порушення фіксуються не вперше. Але замість їх усунення система стає ще більш закритою. Праця сотень засуджених, переважна більшість з яких формально «працює» за цивільно-правовими договорами, використовується як ресурс, щодо якого держава уникає простих відповідей: хто працює, скільки працює і чи отримує за це належну оплату», – пише правозахисна група.

Яна ХОЛОД, за матеріалами ХПГ

■ ПРАВА НЕПОВНОЛІТНІХ

Небезпечний заробіток

Суд визнав винною ученицю 11 класу ліцею №15 у Хмельницькому в незаконному поширенні інформації про рух, переміщення та розташування підрозділів Збройних сил України, а також у передачі цих даних представнику іноземної спецслужби.

Встановлено, що у середині червня 2025 року дівчина під час перебування у Старокостянтиніві почала листування в месенджері Telegram з чоловіком, який виявився військовослужбовцем рф – лейтенантом Центру інформаційних операцій Головного управління Генштабу ЗС рф. Під час переписки російський куратор запропонував дівчині збирати та передавати відомості про розташування військових об'єктів, рух і переміщення підрозділів ЗСУ та діяльність військових формувань на Хмельниччині. За це він пообіцяв грошову винагороду, на що школярка погодилася. Для виконання завдань 14 липня 2025 року вона встановила на телефон спеціальний застосунок Timemark.

Уже 28 липня отримала перше конкретне доручення – здійснити відеозйомку території Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Того ж дня о 17:15 вона надіслала відео російському військовому, а через 15 хвилин отримала оплату – 949 гривень. Надалі 1 серпня 2025 року дівчина за завданням куратора зняла територію військової частини Сил спеціальних операцій ЗСУ – паркан, КПП, військову техніку, в'їзні ворота та будівлі. За це отримала 501 гривню. Потім 5 серпня вона виконала ще одне завдання – здійснила відеозйомку обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки. Оплата склала 902 гривні. Крім того, російський розвідник доручив обвинуваченій придбати камеру відеоспостереження, павербанк і SIM-картку. На її банківську картку перерахували 3 495 гривень. Обладнання дівчина заловила в інтернеті та 8 серпня забрала посылку у відділенні «Нової пошти».

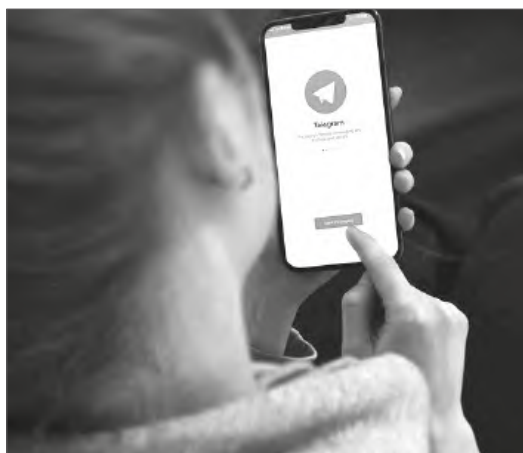
11 серпня 2025 року вона отримала завдання обстежити ділянку залізничної колії за координатами з Google Maps. Двічі здійснила фото- та відеофіксацію руху поїздів із військовими вантажами, за що отримала 1 450 гривень. 14 серпня дівчина замаскувала камеру в картонну коробку, під'єднала павербанк і встановила її біля залізничної колії. Вона передала куратору логін і пароль доступу, після чого російський

військовий отримав можливість переглядати відео руху потягів у режимі реального часу. Злочинний умисел до кінця реалізувати не вдалося – дії обвинуваченої викрили співробітники СБУ. Суд визнав, що передача такої інформації могла призвести до ракетних ударів, загибелі людей та пошкодження критичної інфраструктури.

Дії школярки кваліфіковано за ч. 3 ст. 114-2 Кримінального кодексу України, санкція якої передбачає від 8 до 12 років позбавлення волі. Під час розгляду справи неповнолітня повністю визнала провину, співпрацювала зі слідством, надала свідчення щодо особи, яка її завербувала, та розкалася у вчиненому. Суд також врахував, що дівчина раніше не притягувалася до кримінальної відповідальності, навчається у ліцеї, має позитивні характеристики та виховується у неповній сім'ї.

У підсумку суд призначив покарання у вигляді п'яти років позбавлення волі, але звільнив від його відбування з випробуванням, встановивши іспитовий строк два роки. На цей період обвинувачена перебуватиме під наглядом органів пробачії, не матиме права виїжджати за кордон без дозволу та зобов'язана повідомляти про зміну місця проживання або навчання. Після оголошення вироку дівчину звільнили з-під варти безпосередньо в залі суду. Загальна сума коштів, отриманих нею за співпрацю з представником ворожої спецслужби, склала близько 3,8 тисячі гривень.

**Василь РИЗУН,
за матеріалами ЗМІ**

Тому зміна цільового призначення ділянки без згоди селянського (фермерського) господарства є незаконною.

(URL: cutt.ly/8tswLbzI)

КАС ВС: використання нового касового апарата (Реєстратор розрахункових операцій) після заміни старого в період розгляду заяви про переоформлення ліцензії на торгівлю не є порушенням законодавства.

(URL: cutt.ly/EtswL6VP)

КЦС ВС: право інтелектуальної власності: про процедуру передделегування домену.

(URL: cutt.ly/StswZnGz)

Огляди судової практики:

Огляд практики Європейського суду з прав людини за рішеннями, ухваленими у серпні – вересні 2025 року.

(URL: cutt.ly/0tswZ4RV)

Огляд актуальної судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за листопад 2025 року.

(URL: cutt.ly/ztswXzYo)

Подкаст Верховного Суду:

П'ятий випуск подкасту Верховного Суду щодо практики розгляду спадкових спорів.

(URL: cutt.ly/gtswXBtA)

Новини:

У Верховному Суді обговорили 75-річний європейський і 30-річний національний досвід імплементації Європейської конвенції з прав людини.

(URL: cutt.ly/LtswCaF7)

До 8-ї річниці діяльності Верховний Суд підготував узагальнення про вісім ключових висновків ВС за 2017–2025 роки.

(URL: cutt.ly/vtswCPSC)

Підсумки обговорення основних положень Регламенту (ЄС) 2015/848 про провадження у справах щодо неплатоспроможності та презентації його перекладу українською мовою.

(URL: cutt.ly/QtswC7fM)

Коротко по суті

Інформаційні повідомлення з різних кінців світу у центрі яких є Україна, яка сьогодні знаходиться в контексті світових і регіональних викликів, захисту суверенітету та територіальної недоторканості.

Про зростаючі військові виклики в росії

Володимир путін підписав указ про збори резервістів у 2026 році, які будуть проводитися для захисту критично важливих об'єктів. Згідно з указом, збори триватимуть два місяці. У рамках кампанії з набору резервістів у 2026 році до російської армії призвуть 261 000 осіб віком від 18 до 30 років.

Варто зазначити, що у листопаді путін також підписав закон, який дозволяє відправляти резервістів на захист важливих об'єктів у мирний час. Ці заходи свідчать про посилення військової готовності та бажання забезпечити безпеку стратегічно важливих інфраструктур у країні.

Окрім цього, путін підписав закон про оновлення герба РФ, а також документ, що робить недійсними постанови іноземних судів у кримінальних справах без участі російської федерації. Ці рішення підкреслюють наміри держави зміцнити свою позицію на міжнародній арені, а також зосередитися на внутрішніх питаннях безпеки. Зазначені рішення свідчать про те, що росія прагне підвищити свою військову готовність та зміцнити систему внутрішньої безпеки, що може бути пов'язано з міжнародною політичною ситуацією. Збір резервістів і нові законодавчі ініціативи можуть вплинути на внутрішню стабільність і відносини з іншими країнами, враховуючи зростаючі військові та політичні виклики в регіоні.

► Продовження на ст. 29

Після саміту двох президентів лишаються неузгоджені питання

Довгоочікуваний саміт між лідерами України та Америки, який відбувся на курорті президента Трампа Мар-а-Лаго, щойно завершився. Це остання зустріч між Трампом і Зеленським з моменту повернення Трампа до Білого дому на початку 2025 року. Деякі зустрічі пройшли невдало, як-от сумнозвісна зустріч в Овальному кабінеті 28 лютого. Інші просто відклали це на потім, як-от саміт на Алясці у серпні 2025 року.

Напередодні зустрічі Україна оприлюднила деталі 20-пунктного мирного плану, який мав бути обговорений з адміністрацією Трампа, а потім представлений росіянам. Проект плану охоплював кілька питань, зокрема гарантії безпеки для України, членство України в ЄС, реконструкцію та територію.

Трам, Зеленський та радники обох партій сіли в головній їдальні курорту Мар-а-Лаго на понад дві години переговорів. Незважаючи на позитивні заяви Трампа та Зеленського потрібно мати реалістичні очікування щодо результатів зустрічі та подальших кроків у досягненні угоди про справедливе припинення війни.

Зустріч тривала трохи довше, ніж планувалося, на відміну від саміту на Алясці, який завершився раніше, ніж очікувалося. Мова та очікування двох лідерів були досить позитивними Зеленський не скупився на похвали Трампу, Кушнеру та Вікофф, що зараз є нормою для українських переговорників до та після їхніх зустрічей з адміністрацією Трампа, яка прагне похвали.

Ключовим питанням для вирішення є питання території. Як зазначив Трамп, Україні «краще було б укласти угоду, ніж програти її на полі бою в найближчі місяці». Ця його позиція впливає з нарративу про неминучу перемогу росії, який, схоже, міцно вкорінився в свідомості Трампа та ключових американських переговорників у цьому мирному процесі. Звичайно, всі докази

свідчать про те, що перемога росії зовсім не є неминуча, але така сила навіювання та когнітивний вплив війни на слабкі уми. Під час прес-конференції Трамп зазначив, що Україна та Сполучені Штати наближаються до згоди щодо гарантії безпеки та концепції зони вільної торгівлі на Донбасі.

Зеленський під час прес-конференції відзначив свою позицію: ми обговорили всі аспекти мирної програми, яка включає 20-пунктний мирний план, узгоджений на 90%, та гарантії безпеки між США та Україною, узгоджені на 100%. Гарантії безпеки між США, Європою та Україною майже узгоджені. Військовий вимір узгоджено на 100%. План процвітання допрацьовується. А також ми обговорили послідовність наступних дій. І ми погоджуємося, що гарантії безпеки є ключовою віхою у досягненні міцного миру. І наші команди продовжуватимуть працювати над усіма аспектами. Ми домовилися, що наші команди зустрінуться вже наступного тижня, щоб завершити всі обговорені наразі питання. Ми також домовилися з президентом Трампом, що він прийматиме українських та європейських лідерів у Вашингтоні, у січні. Україна готова до миру. Це позитивний висновок Зеленського про зустріч. Але ще багато роботи над деталями можливої угоди, включаючи її представлення росії, росія залишатиметься ключовим гравцем, який може стати на заваді будь-якій мирній угоді. Вона послідовно перешкождала попереднім мирним пропозиціям.

У чому позиція путіна. Загалом, на саміті було відчутна його роль, адже не було досягнуто суттєвих проривів. Були деякі позитивні ознаки щодо продовження переговорів. Путіну доведеться знайти складне балансування, обмірковуючи свою реакцію на цей саміт. Його перший рівень уваги – це утримати Трампа на своєму боці, незалежно від того, як він відреагує. Путін захоче зберегти свій особистий доступ до Трампа, особливо до та після будь-яких зустрічей із Зеленським або зустрічей Трампа з європейськими лідерами щодо України. Це дозволяє путіну продовжувати формувати переговори та забезпечувати теми, які він не хоче обговорювати, і щоб Трамп не дозволяв українцям їх туди ставити!

Другий рівень уваги – путін бажає представити російському народу досягнення росії в цій війні як перемогу. Хоча за чотири роки країна зазнала понад мільйона жертв, дедалі частіше зазнавала ударів від українських далекобійних ударів, спостерігала зростання цін на бензин, була перетворена на міжнародного ізгоя та отримала менше 10% території України з лютого 2022 року.

Путін також повинен розглянути можливість повернення додому армії, яка не здобула жодних великих перемог на полі бою та завербувала до своїх лав покидьків російського суспільства та озброїла їх, до країни, яка історично зазнавала політичних потрясінь після повернення невдалих армій. Він добре знає про потенційні недоліки масового розміщення незадоволених, часто травмованих молодих чоловіків з бойовим досвідом назад у російське суспільство. Зрештою, путін має обміркувати ці питання разом із питанням, чи це найкраща угода, яку він може отримати, перш ніж офіційно надати оцінку про зустріч Трампа та Зеленського. Чи може путін вважати, що продовження бойових дій та отримання трохи більшої території поставить його у кращу позицію на переговорах та перед його внутрішньою аудиторією? Поки що докази свідчать про те, що стратегічні розрахунки путіна зосереджені на ідеї, що продовження війни якомога довше ставить росію у кращу переговорну позицію, а Україну – у гіршу.

Післямова. Стало очевидним те, про що попе-

реджали багато коментаторів, що переговорний процес поступово заходить в глухий кут. Тому з'явилася історія про атаку українських безпілотників на резиденцію путіна на Валдаї. Атаки українських безпілотників вже неодноразово відбувалися і на Москву, і поруч з різними путінськими резиденціями, які ретельно охороняються. І особливова ажіотажу в росії це не викликало. Але зараз все було інакше. Потрібна була майже драматична історія про підступних українців, які агресивно атакують путінський «дім». Хоча насправді путін там буває не часто. Очевидно, що «атака на резиденцію путіна» – це російська інформаційно-психологічна операція (ІПСО), спрямована особливо на Президента Трампа і на зрив переговорного процесу з формування спільного американо-українського мирного плану. Дуже показово, що рф повідомила про цю «атаку» із суттєвою затримкою і лише після інформації про другу телефонну розмову між Трампом і путіним.

Безумовно, що будуть проведені подальші зустрічі найближчими тижнями з американськими та європейськими лідерами, можливо, у Вашингтоні. Безумовно, що Донбас – це дуже складне питання, і, як зазначив Зеленський під час прес-конференції, вирішення будь-яких територіальних питань вимагатиме або референдуму, або схвалення парламенту в Україні. У будь-якому випадку, українське суспільство має бути залучене до будь-якої угоди, яка передбачає передачу території росії.

Максим БОНДАР,
за повідомленнями ЗМІ.

► Початок на ст. 28

Про атаку на резиденцію путіна

Вагомих доказів на підтвердження звинувачень, висунутих кремлем щодо атаки на резиденцію путіна немає, повідомило джерело з оточення президента Франції Еммануеля Макрона, на яке посилається Le Monde. «Продовження та посилення російських ударів самі по собі є актом непокори мирному порядку денному президента [Дональда] Трампа», – заявила у вітторок джерело, близьке до президента Франції Еммануеля Макрона, – повідомило видання Le Monde. «Немає вагомих доказів на підтвердження серйозних звинувачень, висунутих російською владою, навіть після перехресної перевірки інформації з нашими партнерами... Сама російська влада суперечить сама собі щодо того, що насправді сталося», – цитує Le Monde джерело з президентського оточення.

Про фінансову допомогу Японії

Японія перерахувала близько 47,7 млн євро на відбудову України та погодила запуск нової фази Програми екстреного відновлення, повідомила пресслужба Міністерства розвитку громад та територій. «Ключовою новиною на зустрічі стало перерахування раніше анонсованих грантових коштів у розмірі 8,8 млрд японських єн, що становить близько 47,7 млн євро, в рамках Фази 4 Програми екстреного відновлення», – йдеться у повідомленні пресслужби на сайті у вітторок.

Також повідомляється, що ці кошти будуть спрямовані на підтримку гуманітарного розмінування, обслуговування енергетичної інфраструктури, відновлення систем водопостачання, покращення громадської інфраструктури регіонів підтримку проектів громадського здоров'я та безпеки, надання освітніх послуг. За даними пресслужби, японська сторона повідомила, що парламент Японії затвердив додатковий бюджет, який дозволить «продовжити грантові проекти Фази 5 Програми екстреного відновлення та забезпечити технічну підтримку проектів в Україні».

За повідомленнями
ІНФОРМАГЕНЦІЙ

Протидія злочинності

Як це має відбуватися насправді

► ЗАКІНЧЕННЯ. Початок у №25

Сучасна антикримінальна політика дедалі чіткіше демонструє зсув від управління злочинністю як соціальним явищем до управління страхами та очікуваннями безпеки. Кримінальне право в цій конфігурації перестає виконувати функцію «ultima ratio» і дедалі частіше використовується як інструмент символічної політики, покликаний не стільки знижувати рівень злочинності або віктимізації, скільки продукувати відчуття контролю й рішучості держави.

Вячеслав ТУЛЯКОВ,

доктор юридичний наук, член-кореспондент НАПРН України,
Національний університет «Одеська юридична академія» НУ «ОЮА»

Європейський віктимологічний стандарт: між амбітною нормативністю та практичним нерозумінням

Стратегія ЄС щодо прав жертв (2020-2025), яка покликана забезпечити імплементацію Директиви 2012/29/ЄС після практичного провалу реалізації її положень протягом 8 років, і підвищити рівень захисту жертв у всіх державах-членах, виявляє ще більш глибоку прірву між нормативними амбіціями та концептуальним розумінням. Стратегія встановлює декілька пріоритетних напрямів: ефективна комунікація з жертвами та безпечне середовище для звернень; покращення підтримки та захисту найбільш вразливих жертв; полегшення доступу до компенсації; зміцнення співпраці та координації між усіма відповідними суб'єктами; зміцнення міжнародного виміру прав жертв. На рівні риторики ця стратегія демонструє комплексне розуміння проблематики та необхідність міжсекторальної координації. Однак детальний аналіз показує, що Стратегія оперує переважно в логіці адміністративних процедур і інституційної координації, а не в логіці трансформації соціальних умов, які породжують віктимізацію. Вона фокусується на покращенні функціонування існуючих систем підтримки, а не на фундаментальному переосмисленні підходу до віктимізації як соціального феномену. Стратегія не містить жодних положень про необхідність систематичного віктимологічного моніторингу на рівні ЄС, який би відстежував не лише кількість жертв, які звернулися за допомогою, а динаміку віктимізації в суспільстві, включаючи латентну віктимізацію, полі-

ктимізацію, вторинну та третинну віктимізацію. Відсутня концепція «віктимологічної обсерваторії» на європейському рівні, яка б акумулювала дані, проводила порівняльні дослідження та генерувала evidence-based рекомендації для політики.

Критично те, що всі три документи Директива, Рекомендація та Стратегія побудовані на імпліцитному припущенні, що ефективний захист жертв можливий через стандартизацію процедур і створення універсальних сервісів. Це фундаментально суперечить сучасному розумінню віктимологічних процесів як контекстуально специфічних, культурно обумовлених і індивідуально варіативних.

Європейський підхід ігнорує той факт, що віктимізація в постконфліктних суспільствах (як Україна чи Боснія), у суспільствах з високим рівнем соціальної нерівності (як деякі країни Південної Європи) або в суспільствах з сильними патріархальними традиціями має радикально різний характер і потребує радикально різних відповідей. Універсалізація стандартів призводить до того, що держави імплементують формальні процедури, які можуть бути цілком неефективними в їхньому специфічному контексті.

Більше того, всі три документи демонструють нерозуміння темпоральної динаміки віктимологічних процесів. Вони розглядають віктимізацію як дискретну подію, на яку система повинна відреагувати надання інформації, підтримки, доступу до правосуддя, тоді як реальна віктимізація є тривалим процесом з множинними фазами, де первинна травма може бути посилена вторинною віктимізацією з боку інституцій, соціальною стигматизацією, економічними

втратами та психологічними наслідками, які проявляються через роки. Жоден з цих документів не передбачає механізмів довгострокового супроводу жертв, моніторингу їхнього благополуччя через 5-10 років після віктимізації, системного запобігання відкладеним ефектам травми.

Особливо проблемним є той факт, що європейські документи практично не інтегрують концепцію позитивної віктимології та агентності жертв. Навіть найпрогресивніші положення про участь жертв теж сформульовані в патерналістській логіці: держава надає жертві можливість висловитися, отримати підтримку, бути почутою, але жертва залишається пасивним реципієнтом державних сервісів, а не активним агентом власного відновлення. Відсутні механізми, які б дозволяли жертвам самостійно визначати траєкторію відновлення, обирати форми підтримки, які відповідають їхнім індивідуальним потребам і культурному контексту, або брати участь у створенні інноваційних форм підтримки на основі власного досвіду.

Нарешті, найбільш критичною проблемою європейського віктимологічного стандарту є відсутність механізмів оцінки ефективності не в термінах кількості створених сервісів або проведених тренінгів, а в термінах реального впливу на благополуччя жертв. Жоден з аналізованих документів не передбачає обов'язкового збору даних про задоволеність жертв взаємодією з системою, про випадки вторинної віктимізації в процесі отримання підтримки, про довгострокові наслідки різних моделей підтримки для відновлення жертв. У результаті створюється ситуація, за якої держави звітують про імплементацію Директиви через кількість створених центрів підтримки, проведених тренінгів для поліції та суддів, ухвалених національних стратегій, тоді як реальний рівень віктимізації, якість підтримки та ефективність відновлення залишаються невідомими.

Таким чином, європейський віктимологічний стандарт, попри свою нормативну амбітність і деталізацію, демонструє фундаментальні концептуальні обмеження, зумовлені нерозумінням базових віктимологічних процесів. Він створює ілюзію комплексного захисту жертв через бюрократи-

зацію та стандартизацію, тоді як реальна трансформація підходу до віктимізації вимагала б визнання її складності, контекстуальності, темпоральної динаміки та необхідності справжньої агентності жертв.

Європейська модель стала взірцем для імітації в державах-кандидатах, включаючи Україну, де формальна імплементація директив і рекомендацій відбувається без критичного осмислення їхніх обмежень і без адаптації до специфічного постконфліктного контексту, що призводить до подвоєння проблеми: не лише зберігається концептуальне нерозуміння віктимологічних процесів, а й додається ілюзія відповідності європейським стандартам, яка блокує пошук справді ефективних рішень.

Український контекст і віктимологічний дефіцит як норма кримінальної політики

Українська кримінальна політика, особливо в умовах війни та поствоєнного переходу, демонструє ще гостріший дисбаланс між репресивною логікою та віктимологічним підходом, що зумовлений не лише політичними обставинами, а й глибоким концептуальним нерозумінням віктимологічних процесів серед законодавців, правозастосовувачів та навіть значної частини академічної спільноти. Посилення санкцій і криміналізація нових форм поведінки часто подаються як прояв політичної волі та справедливості, однак не супроводжуються системним розвитком механізмів підтримки жертв, компенсації шкоди й запобігання вторинній віктимізації.

Особливо показовим є той факт, що в сучасних українських наукових публікаціях з кримінального права та кримінології віктимологічна проблематика часто зводиться до ритуальних посилань на Бенджаміна Мендельсона та Ганса фон Гентіга, написаних майже століття тому, тоді як сучасні концепції полівіктимізації, позитивної віктимології, відновного правосуддя та віктимологічної інженерії залишаються практично невідомими. Навіть коли автори звертаються до міжнародного досвіду, вони демонструють селективність і поверховість: зосереджуються на окремих програмах допомоги жертвам у конкретних юрисдикціях, але ігнорують базові міжнародні документи, такі як Європейська конвенція про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів 1983 року, підписана Україною ще в 2005 році, але досі не ратифікована.

Віктимологія в українському праві зали-

шається фрагментованою та переважно декларативною, будучи пов'язаною з вимогами євроінтеграції або діяльністю міжнародних організацій, а не з внутрішньо узгодженою кримінальною політикою. У результаті формується парадоксальна ситуація, за якої масова віктимізація, пов'язана з воєнними злочинами, переміщенням населення та соціальною дезінтеграцією, не отримує адекватної правової й інституційної відповіді, тоді як кримінальне право продовжує розширюватися як символічний інструмент державної сили. Критичним є той факт, що в Україні практично відсутня система моніторингу віктимізації, яка б виходила за межі кримінальної статистики. Держава не збирає системних даних про звернення до кризових центрів, про випадки вторинної віктимізації в системі правосуддя, про довгострокові психологічні та соціальні наслідки віктимізації. Політики та законодавці оперують абстрактними уявленнями про «захист жертв», не маючи жодного уявлення про реальну динаміку віктимологічних процесів у суспільстві, що зазнає воєнної травми. Більше того, навіть після завершення активної фази конфлікту немає жодних підстав очікувати, що будуть запроваджені системи раннього попередження постконфліктних сплесків віктимізації.

Нерозуміння позитивної віктимології та агентності жертв

Класичний віктимологічний підхід зазвичай фокусувався на жертві як на об'єкті, носіїв шкоди, що потребує захисту, компенсації, відновлення. Однак сучасні підходи, зокрема позитивна віктимологія, пропонують іншу парадигму: жертва як активний суб'єкт, що має агентність, здатність до виживання, відновлення, створення нової ідентичності. Проблема полягає в тому, що цей парадиг-

мальний зсув практично не відображений у кримінально-правовому мисленні законодавців і правозастосовувачів, які продовжують оперувати застарілими концепціями пасивної жертви, що потребує виключно патерналістського захисту з боку держави.

У позитивній віктимології підкреслюється, що жертва не повинна залишатися закостенілою у ролі потерпілого, а має отримати можливість трансформувати свій досвід, відновити контроль над життям, віднайти ресурси для зміни, реінтеграції, самостійного формування безпеки. Це означає когнітивне переосмислення травми, розвиток внутрішньої стійкості, резиліентності, соціальну підтримку, юридичне визнання прав, участь у відновленні та правосудді. У контексті України, з постійною війною, масовими травмами, зміщеннями та втратами, позитивна віктимологія має особливу цінність, оскільки дозволяє побудувати модель переходу від жертви до агента власного відновлення.

Проте, як я вже казав, в реальній антикримінальній політиці та правозастосовній практиці домінує патерналістська логіка, за якої жертва залишається пасивним об'єктом державного піклування або, що гірше, простим процесуальним інструментом для засудження винуватця. Відсутні системні механізми забезпечення участі жертв у прийнятті рішень щодо їхніх справ, відсутня підтримка їхньої автономії та агентності, відсутні програми, які б допомагали жертвам не просто «пережити» травму, а трансформувати її в ресурс для особистісного та соціального розвитку. Законодавець продовжує мислити жертву як слабку, беззахисну істоту, що потребує виключно захисту та компенсації, ігноруючи той факт, що така інфантілізація жертви може бути формою вторинної віктимізації, що позбавляє людину суб'єктності та можливості відновлення.

Висновки: від символічної репресії до раціональної віктимологічної політики

Аналіз кримінально-правової інфляції та інфляції очікувань дозволяє зробити висновок, що сучасна антикримінальна політика дедалі частіше спрямована на стабілізацію політичної тривожності, а не на зменшення реальної соціальної шкоди. Проте найбільш критичною проблемою є не сама репресивність цієї політики, а її концептуальна основа: фундаментальне нерозуміння віктимологічних процесів, їхньої динаміки, темпоральної логіки та зв'язку зі злочинністю. Законодавці, правозастосовувачі та значна частина академічної спільноти продовжують оперувати застарілими концепціями, ігноруючи сучасні досягнення віктимології, які демонструють складність, багатшаровість і нелінійність процесів віктимізації.

Європейський досвід демонструє ефективність символічного кримінального права в короткостроковій політичній перспективі, але водночас виявляє його обмеженість у сфері захисту прав і зниження віктимізації. Український контекст, у свою чергу, оголює структурний віктимологічний дефіцит, який нейтралізує потенціал навіть найжорсткіших кримінально-правових реакцій і водночас демонструє майже повну відсутність розуміння базових віктимологічних концепцій серед тих, хто формує кримінальну політику.

У цьому сенсі перспективною видається антиінфляційна модель кримінальної політики, в якій право стримує, а віктимологічні та соціальні інструменти стабілізують систему безпеки, повертаючи кримінальному праву його раціональну, а не символічну функцію. Проте реалізація такої моделі потребує радикальної зміни концептуальних основ антикримінальної політики: від фокусу на покаранні злочинців до фокусу на захисті та відновленні жертв, від управління статистикою злочинності до управління ризиками віктимізації, від короткострокових репресивних реакцій до довгострокових превентивних стратегій, від патерналістського ставлення до жертв до визнання їхньої агентності та суб'єктності.

Поки віктимологія залишається маргінальною дисципліною, про яку згадують хіба що в контексті історичних посилань на класиків столітньої давності, антикримінальна політика буде продовжуватиме відтворювати застарілі репресивні моделі, які не здатні ані запобігти віктимізації, ані підтримати тих, хто вже став її жертвою, ані побудувати стійке безпечне суспільство в умовах післявоєнної трансформації.

ВСУ відзначив 8-му річницю процесуальної діяльності

15 грудня, Верховний Суд відзначає 8-му річницю від дня початку процесуальної діяльності. З цієї нагоди керівники ВС поділилися вісьмома цікавими фактами про ВС.

1. У Верховному Суді працює 147 суддів – 90 чоловіків і 57 жінок. Це представники різних юридичних шкіл, вихідці з різних правничих професій – кожен зі своїм особливим характером мислення і стилем аргументації. Така комбінація формує ширший кут зору на складні правові проблеми.

2. Уперше суддями Верховного Суду стали адвокати та науковці. У межах оновлення судової системи за результатами відкритого та публічного конкурсу суддями Верховного Суду, окрім кандидатів із суддівським досвідом, змогли стати адвокати та науковці, які мають професійний досвід роботи не менше 10 років. Натомість раніше суддями тогочасного Верховного Суду України могли стати виключно судді з не менш ніж 15-річним стажем роботи або судді Конституційного Суду України.

3. Щороку Верховний Суд розглядає близько 80–90 тис. справ. Щодня Верховний Суд розглядає справи, рішення в яких визначають орієнтири для правозастосування і мають значення не лише для конкретної людини, яка є стороною спору, а й впливають на тисячі правовідносин по всій країні.

4. Верховний Суд працює в п'яти будівлях. Це зумовлено структурою Суду, яка передбачає його поділ на чотири касаційних суди та Велику Палату. Головна адміністративна будівля Верховного Суду – Кловський палац. Це пам'ятка архітектури XVIII століття, у якій сьогодні історія співіснує із сучасною судовою інфраструктурою. Тут відбуваються засідання Пленуму Верховного Суду і Великої Палати ВС, міжнародні зустрічі та науково-практичні заходи, а також регулярні експресії для прийдешнього покоління правників, а нині – студентів юридичних навчальних закладів з усієї України.

5. Понад 597,9 млн грн суддівської винагороди суддів ВС

перераховано на підтримку Збройних Сил України. Такі відрахування системно здійснюються від початку повномасштабної війни. Судді також беруть участь у волонтерських ініціативах і підтримують військові підрозділи та благодійні організації особисто.

6. База правових позицій Верховного Суду – інноваційний IT-продукт, який не має аналогів. Це не просто база даних. Це система, яка за допомогою штучного інтелекту структурує тисячі правових позицій, автоматично формує короткі правові висновки у справах, знаходить за лічені секунди релевантні рішення та показує, як трансформуються підходи ВС у часі.

7. Апарат Верховного Суду – це 1160 людей. Юристи, аналітики, секретарі засідань, IT-команди, редактори, перекладачі, розпорядники, спеціалісти з діловодства, комунікацій, кадрів і аудиту – саме вони забезпечують повний цикл роботи правосуддя.

8. Верховний Суд – це не лише правові позиції і рішення, а й активна спільнота людей. Судді та працівники ВС в позаробочий час беруть участь у благодійних марафонах, спортивних і патріотичних ініціативах, турнірах, змаганнях і запливах, долучаються до екологічних акцій, благодійних зборів та волонтерської допомоги, зокрема плетіння маскувальних сіток для українських захисників.

Верховний Суд України

Про виноград, вино та продукти виноградарства

На початку 2026 року в Україні набуває чинності Закон України «Про виноград, вино та продукти виноградарства». Цей Закон встановлює сучасні вимоги до галузі, наближуючи українське законодавство до стандартів Європейського Союзу (ЄС).

Закон регулює всі суспільні відносини, пов'язані з: виробництвом, переробкою, реалізацією, маркуванням та обігом винограду, продуктів виноградарства, винних ароматизованих продуктів; продукти із зареєстрованим географічним позначенням; ввезення/вивезення позначеної продукції; Виняток: Дія Закону не поширюється на продукцію, призначену (вироблену) для особистого споживання.

Захист географічних позначень (ГЗ): встановлюються чіткі правила для офіційного визнання й охорони назв вин та виноградної продукції, пов'язаних з певною місцевістю, кліматом чи традицією; вино з ГЗ: Використовується не менше 85% винограду з визначеного географічного місця (до 15% може походити з інших місць України); вино з назвою походження: Використовується 100% винограду виключно з географічного місця, визначеного у специфікації;

Встановлюється виноградарсько-виноробний реєстр: державна система, що акумулює інформацію про виноградники, виробників та інших учасників ринку, забезпечуючи простежуваність продукції; формується відповідна класифікація та термінологія; оновлюється термінологія та класифікація (за кольором, вмістом цукру, діоксиду вуглецю, сортовим складом), гармонізовані з нормами ЄС.

Вимоги до виноградарства та виробництва: За зонами виноградарства територія України поділяється на зони виноградарства (А, В, С) відповідно до кліматичної класифікації ЄС; сорти винограду для виноробства використовуються лише класифіковані технічні сорти винограду, внесені до Державного реєстру сортів рослин; технічний сорт винограду не є гібридом – прямим виробником і не належить до сортів Ной, Отелло, Ізабелла, Жакез, Клінтон та Ербемон; насадження невідповідних сортів підлягає повному видаленню протягом 15 років.

Опорядження виноградника: Здійснюється відповідно до проекту, розробленого за замовленням власника. Загальні вимоги до виробництва: продукти виробляються із свіжого винограду класифікованих сортів, із забезпеченням простежуваності. Заборонено виробництво продуктів із сушеного винограду (ізіуму). Заборонено надмірне пресування (до одержання побічних продуктів із загальною міцністю менше 5% загальної міцності). Дозволені категорії: закон встановлює перелік дозволених категорій продуктів виноградарства (вино тихе, ігристе, лікерне, сушло тощо). Деалкоголізація: Допускається часткова (більше 0,5% об.) або повна (не більше 0,5% об.) деалкоголізація вина без погіршення органолептичних властивостей. Допускаються: підсолодження (з використанням сушля, концентрованого сушля, з підвищенням міцності не більш як на 4% об.). Збагачення (підвищення натуральної міцності за об'ємом) у роки з несприятливими кліматичними умовами (максимальне підвищення 1,5% - 3% об. залежно від зони). Підвищення або зниження кислотності (з обмеженнями щодо зон виноградарства та максимальних рівнів). Купажування (з обмеженнями, наприклад, заборонено купажування імпортованого вина з українським, а також білого з червоним для отримання рожевого, крім виробництва ігристих або вин з ГЗ).

За матеріалами ligazakon.net

Зростуть тарифи на електроенергію

У 2026 році діятимуть нові тарифи на передачу електроенергії.

Зростуть 1 січня 2026 тарифи на передачу та диспетчеризацію електроенергії від «Укренерго», а також нові тарифи на розподіл електроенергії від «обленерго». Відповідні постанови Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) ухвалила на початку грудня 2025.

Тариф на електроенергію для бізнесу формується з трьох складників: ціна електроенергії від постачальника, яка залежить від біржової, а також тариф на передачу електроенергії та тариф на її розподіл. Таким чином дорожчання двох компонентів викличе збільшення загальної суми в платіжці, яку бізнес отримає наприкінці місяця.

Зростання тарифів на передачу електроенергії заплановано у два етапи. З 1 січня 2026 тарифу НЕК «Укренерго» на послуги із передачі електроенергії зростає на 4% – до 713,68 грн/МВт-год, а з 1 квітня тариф також зростає на 4% та становитиме 742,91 грн/МВт-год.

З 1 січня також діють нові тарифи операторів системи розподілу (ОСР), які працюють за стимулюючим регулюванням (РАВ) та методологією «Витрати+». Підвищення тарифів буде поетапним, аналогічно тарифу «Укренерго».

Середнє зростання тарифів на 1 етапі складе 3,2%. Для великих підприємств, які підключені до ліній з напругою 27,5 кВ і вище тарифи зростуть до 12%, а для підприємств які підключені до ліній з напругою нижче 27,5 кВ – 2%. На 2 етапі підвищення тарифів становитиме 0,2%.

Чи зміняться тарифи для населення. Тарифи на електроенергію під час опалювального сезону залишаться незмінними. Наприкінці жовтня Кабінет міністрів ухвалив рішення про продовження дії механізму публічних спеціальних обов'язків (ПСО) на ринку електроенергії до 30 квітня. Таким чином побутові споживачі й надалі платитимуть 4,32 грн/кВт-год.

За публікаціями у ЗМІ

Спогади перед Новим роком

«Прораб теж не остання фігура»

29 грудня не був останнім днем срср, але це дата, коли відбулися ключові події, що передували розпаду. Останніми днями срср були грудень 1991 року, коли 25 грудня Горбачов заявив про відставку, а 26 грудня Верховна Рада срср ухвалила постанову про припинення існування союзу, який офіційно припинив існування 30 грудня 1922 року, коли і був утворений.

Дмитро ЩЕРБАНЬ,

ветеран прокуратури, член національних спілок письменників та журналістів України

Був час, коли країна зачитувалась журналом «Огоньком». Лімітований на той час журнал я передплачував, а газет приходило тільки три примірники на район, де я працював. Одну газету забирали до районного комітету партії, другу я, користуючись службовим становищем, прямо з районного відділку зв'язку брав для себе. Перечитував сам, давав почитати іншим і відправляв друзям до Харкова, де ці видання теж нелегко було дістати.

Партійна організація у прокуратури була завжди «сильна». Члени партії – прокурор, слідчий, помічник прокурора, водій і навіть наша прибиральниця Карлівна, у минулому передова доярка. Орденосець. Її батько, чех за національністю, у 37-му був репресований.

Брала і вона в мене почитати «Огоньок». Прочитане перевернуло її свідомість. Якось заходить до кабінету і, немов шукаючи підтримки, не дуже сміливо говорить, що написала заяву про вихід з партії. Вислухав її. Не відговорював. Проте, як член районного комітету партії, розумів, що з цього приводу буде неприємна розмова з «товаришами», тому прямо їй сказав: «Повірте, скоро партія сама розвалиться». У відповідь: «Та нехай розвалюється. А платити внески я більше не буду. Лише тепер відкрились очі...». На схилі літ зрозуміла хибність тієї «політграмоти» проста жінка, що виросла без батька, передова в районі доярка, потім пенсіонерка, наша прибиральниця Карлівна. Саме той «Огоньок» багатьом відкрив довоєнну сторінку життя з її трагедіями, голодоморами, репресіями, непомірно низьким рівнем життя, особливо селян, з малоосвіченою і малокультурною інтелігенцією, егоїстичною владою.

Відкрились очі, і не простила вона владі смерть свого батька – Карела Градського та того, як партійна влада зомбувала її так, що ніби свідомо донька «ворога народу» стала комуністкою. Вже працюючи у відділі нагляду за додержанням законів про національну

безпеку прокуратури області я посприяв їй у можливості ознайомитися з матеріалами батькової справи, якого розстріляли лише за те, що необережно похвалив добротні дороги на своїй батьківщині – в Чехії. Обвинувачення ґрунтувалось виключно на свідченні одного-єдиного донощика. Мабуть, відчували, боялись тодішні можновладці, що народ зрозуміє: людство пішло торованою дорогою, а ми – манівцями.

На жаль «часи не вибирають, у них живуть і помирають», – сказав колись поет. І це незаперечна істина. Те, що було – минуло, тепер усе стало зовсім інакшим. А минуле, як писав ще Сенека – зважмо, це свята, недоторкана частина нашого часу, що поза всякими несталосями людського життя. А в політиці, дійсно, все стає зрозуміло, коли дізнаєшся, хто і що стоїть за її лаштунками. Тепер зрозуміло – було дві політики Горбачова – гласна і не гласна.

З одного боку суспільну політику формували такі видання як журнал «Огоньок» та газета «московские ведомости». Їм негласно було дозволено працювати без цезури. З іншого боку – комуністична партійна система, яка, крім таких одіозних її лідерів як Є. К. Лігачов, що звикла вірити Генеральному секретареві цк кпрс, не розуміючи до кінця хитромудрої його політики, проводили «перебудову» в намаганні побудувати, якщо не комунізм, то хоча б соціалізм з людським обличчям.

Погоджуюся, що він дещо зіпсував собі некролог. Останні роки жив і працював у москві та мав російське громадянство (українського паспорта в нього, за його власним зізнанням, не було). Пішов з посади головного редактора «Огонька» після серпневого путчу 1991 року. Декілька років він жив у США, де викладав, після чого повернувся до Києва. Очолював редакційну раду газети «Бульвар Гордона».

Читав, що з часу захоплення росією Криму Коротич висловлювався, що в цьому винна

сама Україна. А юристам добре відомий термін – «віктимність поведінки» і стверджувати, що Україна сама в цьому винна – це як стати на сторону гвалтівника і повірити що його жертва сама винна, бо вона, мовляв, ходила в надто короткій спідниці та робити висновок, що він не може нести повної відповідальності за свої вчинки, бо схильний до них від природи.

Не чув щоб він відкрито підтримував війну проти України, бо як він писав: «Світ сказився, судячи з усього, не сьогодні, не вчора й не позавчора», та зовсім не погоджуюсь, що Україна сама винна – хоча і це важливо в умовах коли ведеться війна з московськими загарбниками. І все ж я вірю в те, що він до цього писав: «Мрію, щоб відновилося в Україні гонориста людська порода, власна гідність у всьому діапазоні – від княжої до козацької...»

Як же тепер це оцінювати!? В публікації на Facebook натрапив: «... фігура Коротича цікавить нас більше як важлива фігура на шаховій дошці Системи на зламі різних епох, яку ця Система вдало використала в своїй грі. ... у москві він стане керманічем найяскравішого прожектора перебудови – головним редактором журналу «Огонек». Це було видання, яке читали мільйони, дізнаючись про викриття владних персон у корупції та інших темних справах. Словом, під умілим керівництвом шеф-редактора (і його невидимих кураторів!) країну срср вдалося розвалити достатньо цивілізовано, без глобальних потрясінь і великих жертв.

Ну, а потім усі розійшлися по своїх національних квартирах і місія Коротича була визнана завершеною. Його тихенько відсунули від справ, пообіцявши життя і недоторканість. А точніше, дозволили доживати свої роки десь на теплій підмосковній дачі...».

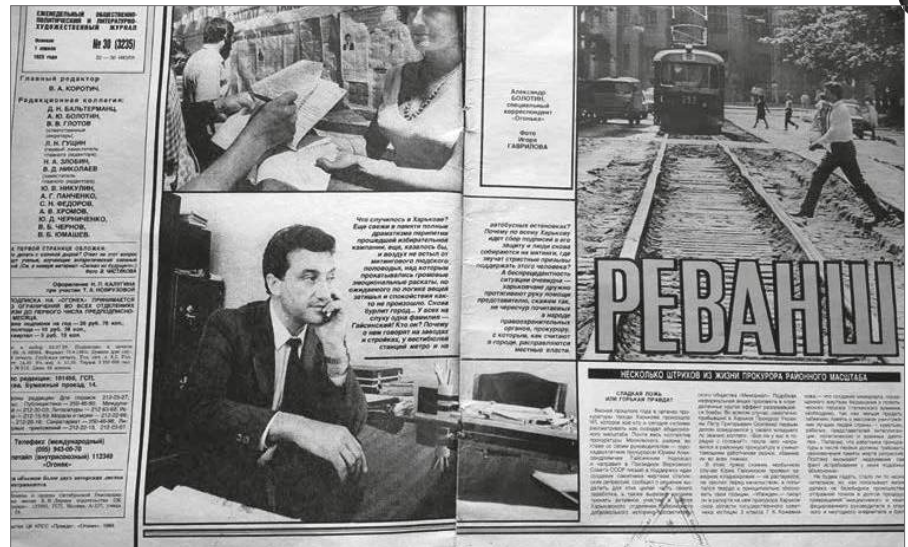
Категорично не погоджуюсь з тим, що його використали і тихенько відсунули. Кажуть, що Бенджамін Франклін (1706-1790), один із «батьків-засновників США, портрет якого є на столярській купюрі, перед смертю написав власний некролог як частину свого вірша-пародії. Він написав його у 1771 році, але це був не справжній некролог, а жартівливий вірш, де він імітував, ніби його поховали. Аж ніяк не порівнюю Віталія Коротича з Бенджаміном Франкліном, але і прораб в розвалі срср теж не остання фігура. Мабуть, розуміючи, що після смерті його в покої не зали-

шати, Віталій Коротич ще 2011 року, (до анексії Криму) у видавництві «Фоліо», Харків, видав книгу «Цілком особисте» (Приватні листи до Дмитра Кременя).

Сподіваюсь, що до Дмитра Кременя (1953-1919) не буде претензій. Він для українців залишився як поет, публіцист, есеїст, перекладач, заслужений діяч мистецтв України (2016), лауреат Шевченківської премії (1999), член Національної спілки письменників України (1979), головний редактор часопису «Соборна вулиця». В книзі Коротич писав йому: «Давно сприймаю Вас, як людину близьку, з якою можна розмовляти на всі теми відразу. ...одна з найпотужніших Ваших поетичних якостей – вміння розмовляти з читачами довірливо й на рівних. Це вимагає дуже точного й предметного мислення, яким Ви володієте, як ніхто». Можливо, це хтось назве компліцією, бо тут я, послуговуючись його ж словами: «...не маю критерію власної кваліфікованої оцінки. Хіба що: подобається-не подобається».

«... Про мене вони можуть писати, що завгодно, – в мене давній імунітет, звикнув, та й все одно це на рівні лайки, в них нічого немає такого, від чого мав би я хватись... Повірте, я настільки розумію їхні безсилість і бажання виглядати значущими, що аж забавляюсь. ...патріотизм і цілування начальства у різні місця – суть не те саме, а ще я сказав, що в мене патріотизм не державний, а приватний, бо моє уявлення про Батьківщину з політичними кордонами не співпадає».

Вибрав і пропоную те, що, на мій погляд, стосується його взаємовідносин з владою: «Як кажуть актори, «Короля грає оточенні» і якщо ти не вартий поваги, то – пнись, не пнись... Вони хотіли бачити мене таким собі. ...а я хочу бути виключно самим собою..., ...життєвий досвід навчив мене, що бути самим собою, навіть незалежним, можна в широкому фаховому колі, практично всюди. Крім професійного політикуму. Моя доля вписалася у контекст ще тисяч доль і я зрозумів, що нема чого комизитись, треба напрацювати собі ціну й попри всі незалежності й мрії про них берегти власну незалежність над усе. Не можна робити газету, журнал, що завгодно на суцільному негативі й закликати до розмежувань і зведення порохунків. ...Є ж чимало способів доносити свою думку до людей, не викликаючи в них головного болю. ... поєднати несумісні речі – радянську ідеологію і здоровий глузд. ...Ніколи не був певен в абсолютної точності булгаковської формули («Нічого в них не просить – самі дадуть»), але так якось воно виходило у стосунках з можновладцями. ...Знав, що можу впасти, й підстелив собі. На старті міг я по праву дужого,

і навіть зухвалим був саме тоді, коли на старті ламалося чимало моїх однолітків. ...у системі, де ми виховувалися й жили, треба спершу збудувати охоронну стіну навколо себе, а тоді вже визирати з-за неї. Дай Боже, щоб... Не довелося скуштувати подібної філософії. Хоча мені все це допомагало. ...Важко було зводити до системи.... І як я до неї так і не звикну! .. там для мене було не багато людей, яких я міг би шанувати беззастережно. ...Мені не треба було метушитися, комусь там постійно догоджуючи й потім так само постійно виправдовувати самого себе. ...Не те, щоб я був гірший чи ліпший від інших – просто моє уявлення... Чимось різнилося від чийогось ще. З літами я втрачаю здатність до заступництва будь-кого, надто тих, хто старший за мене. Зате набуваю здатність жаліти й шкодую, що вона прийшла пізно».

А щодо політики, якої не можна оминати то він наводив вислів Павла Загребельного: «Що з нами відбувається? Ми мовби новонароджені діти. Самі не знаємо, чого нам хочеться, куди йти, як жити далі. Є пробудження до мислі, але немає мислі. Є спонукання до дії, але немає дії. Тоді що це? Життя? Ні, це божевілля, на яке ми не знаємо, де копати зілля».

Продовжував своє: «Зараз, коли вже життя минуло, й держава в нас інша, я дивлюсь і вже навіть не дивуюсь, що... Мрія про справедливість, яка надихає й виснажує українські фантазії вже не одне століття поспіль, відсувається все далі. ...малокомпетентна влада все більше відстає від рівня власного ж народу. Прикро, бо розумні люди все ж таки мають вчитися швидше. ...Замість того, щоб єднати людей довкруг ідеї незалежності й спільної справи, їх сортують і пересортовують. ...«Свій» «Своя». Тут є щось на рівні рефлексу, як в собак, які обнюхуються і після цього – чи беруть до зграї, чи не беруть. ...в

нас не відпрацювався демократичний спосіб «соціального ліфту», підйому нагору наймудріших і найбільше авторитетних. ...і точно знаю, що бардак в Україні триватиме, бо того самого національного лідера, якого бракує з дня Незалежності, все ще Україні не світить при будь-якому результаті».

Від себе додаю, що це ж не нове в нашій Історії. За гетьманування Івана Виговського, 11 вересня 1659 року, у містечку Германівці було скликано козацьку Чорну раду, на яку прибули два ворогуючі табори – І. Виговського та Івана Сірка з Юрієм Хмельницьким. В результаті суперечок між таборами, Чорна рада перетворилася в міжусобну битву, у якій загинули полковники-дипломати Прокіп Верещака і Степан Сулима. На цій Чорній раді Виговського було скинуто з гетьманства, що поклало початок періоду загального державного занепаду та кровопролитних воєн на території України, що відомий під назвою Руїна.

Хіба можна заперечити словам Коротича: «Дивний ми народ, українці. ... Після всіх переворотів (майданів) і докорінних пертурбацій з'ясується, що обіцяного раю земного (покращення вже сьогодні) знову не вистачило на всіх.... (Одразу починають критикувати) ...Чи це від застарілого почуття меншовартості, від розуміння, що нас нещасних, так товчуть, а тут комусь ще й самокритики забажалось? ...вдаючи, що це, принаймні, виглядає, як тверезий погляд на обговорення достоїнств і недоліків свого народу. ...Нічого, ми такі, як є, і Україна, така, яку ми здобули після довгих років її поневолення. Якось воно буде.... Дивна ми нація, але іншої нам Бог не дав.»

Саме тому й боронять її
Збройні Сили України!

Штрафи за здачу житла в оренду

Оренда квартири чи будинку – це дохід, який за законом потрібно декларувати. Як відомо, багато наших громадян намагаються здавати житло в оренду. Але якщо власник приховує прибуток або здає житло без договору, він ризикує отримати значний штраф.

Які податки можуть бути нараховані:

- 18% ПДФО + 5% військовий збір – для фізичних осіб;
- ФОП сплачують податки за своєю системою;
- Дохід від оренди слід зазначати в річній декларації;
- Юридичні особи мають укладати договір та повинні мати відповідний КВЕД на здачу нерухомості в оренду.

Відповідальність за «сіру» оренду.

За здачу житла без договору та без сплати податків можливі:

- адміністративні штрафи – за неподану декларацію чи не облікований дохід;
- кримінальна відповідальність – за умисне ухилення від податків: штраф до 425 000 грн, конфіскація доходу, заборона займатися певною діяльністю.

Коли накладатимуться штрафи? Податково може притягнути до відповідальності, якщо виявить:

- оренду без письмового договору;
- отримання доходу без декларування;
- систематичну «тіньову» оренду.

Власна інформація ЮВУ

Мінімальна пенсія зростає разом з прожитковим мінімумом

З січня 2026 в Україні набули чинності нові вимоги до страхового стажу для виходу на пенсію та зростає мінімальна пенсія.

Мінімальну пенсію в Україні збільшено у зв'язку з підвищенням розміру прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб з 1 січня 2026, адже вона залежить від цього показника. Тож мінімальна пенсія в 2026 році зростає на 234 гривні – з 2 361 до 2 595 грн.

Крім того, 2026-й рік є новим етапом планової пенсійної реформи, внаслідок якої вже з 1 січня підвищено вимоги до страхового стажу, від якого залежить вік виходу на пенсію. Як нагадують у Пенсійному фонді, у 2026 році для виходу на пенсію стаж має бути таким:

- щоб вийти на пенсію в 60 років – від 33 років страхового стажу;
- щоб вийти на пенсію в 63 роки – від 23 до 32 років стажу;
- щоб вийти на пенсію в 65 років – від 15 до 22 років стажу.

Якщо ж у людини менше ніж 15 років стажу, у віці 65 років вона буде мати право на отримання державної соціальної допомоги замість пенсійних виплат. Якщо ж людині вже

виповнилося 60 років, а офіційного трудового стажу для виходу на пенсію недостатньо, його можна докупити. Зараз це коштує приблизно 1 902 грн за кожен місяць стажу або 22 824 грн за один рік.

Вимоги для виходу на пенсію в 60 років в Україні підвищуються поетапно. Наприклад, у 2020-му це було 27 років офіційного працевлаштування, а в 2028-му ця межа збільшиться до 35 років. Починаючи з 1 січня 2028 року, якщо людина матиме 40 і більше календарних років страхового стажу, пенсія за віком їй призначатиметься незалежно від віку.

Звернутись за призначенням пенсії можна як особисто – до будь-якого сервісного центру Пенсійного фонду незалежно від місця проживання – так і дистанційно, скориставшись порталом електронних послуг Пенсійного фонду України.

За матеріалами
Пенсійного фонду України

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

- ▶ **Віктор КОВАЛЬСЬКИЙ**, шеф-редактор газети «Юридичний вісник України»;
- ▶ **Олексій БАГАНЕЦЬ**, державний радник юстиції 2 класу, заслужений юрист України;
- ▶ **Сергій ДЕМСЬКИЙ**, заступник головного редактора газети «Голос України»;
- ▶ **Святослав ПІСКУН**, голова Союзу юристів України;
- ▶ **Олег ЗАЙЧУК**, академік НАПрНУ;
- ▶ **Олександр КОПИЛЕНКО**, академік НАН України;
- ▶ **Олена ОРЛЮК**, директорка Українського національного офісу інтелектуальної власності та інновацій;
- ▶ **Микола ОНІЩУК**, ректор Національної школи суддів України, доктор юридичних наук;
- ▶ **Олександр ПЕТРИШИН**, суддя Конституційного Суду України;
- ▶ **Євген СТРЕЛЬЦОВ**, доктор юридичних наук, доктор теології, член-кореспондент НАПрНУ;
- ▶ **Ангела СТРИЖЕВСЬКА**, завідувачка кафедри Інституту права КНУ імені Тараса Шевченка, кандидатка юридичних наук;

«ЮРИДИЧНИЙ ВІСНИК УКРАЇНИ»

загальнонаціональний
правовий тижневик

Редакція газети –
колективний асоційований
член Союзу юристів України

Виходить з квітня 1995 року

- ▶ **Засновник** - ТОВ «Юрінком Прес»
- ▶ **Головний редактор** Віктор Ковальський
- ▶ **Відповідальний секретар** Олена ДОЦЕНКО (uvu_golovred@ukr.net)
- ▶ **Редактор відділу правових новин** Максим БОНДАР
- ▶ **Юридичні оглядачі** Юрій КОТНЮК Сергій ТЕНЬКОВ
- ▶ **Літературний редактор** Дар'я КАРДАСЕВИЧ
- ▶ **Комп'ютерна верстка** Дар'я КОСТЮКОВА

ВИДАВНИЦТВО «ЮРИНКОН ІНТЕР» ПРОПОНУЄ: ЩОДО МОВИ ПРАВНИЧОЇ

Щодо мови правничої: підручник / Сергій Головатий, доктор юридичних наук, член-кореспондент Національної академії правових наук України. Київ: Наш формат, 2024. 1016 + 32 стр. (вклейка)
ISBN 978-617-8277-77-2

Ця книга – про українську правничу мову, яка зазнала глибокого змосковщення, особливо від кінця 20-х років ХХ ст. за тотальної советизації всіх сфер життя українців. Советизація поняття «право» через нашарування на нього ідеології «червоного», «революційного» та «радянського» спричинила спотворення смислів і знищення сутності ключових понять і явищ у царині права, що їх в українській мові досі позначають за московськими моделями як правова держава, правовий закон, правова норма, правова система, правова наука, правова позиція тощо.

Приймаються замовлення.

nashformat.ua

Тел.: (063) 242-27-04 / (067) 247-57-37 / (099) 710-75-57

ПЕРЕДПЛАТА НА 2026 РІК

Видавництво «Юрінком Прес» нагадує, що триває передплатна кампанія на 2026 рік на всі видання.

Передплата здійснюється в усіх відділеннях Укрпошти в Україні,

а також безпосередньо у видавництві або онлайн на сайті yurincpress.com

Найменування (мовою оригіналу)	Періодичність	Мін. період передплати	Вартість		
			1 місяць	II півріччя	річна
21615 Юридичний вісник України (річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.			2 760 ⁰⁰
33787 Юридичний вісник України	1 раз на тижд.	1 міс.	280 ⁰⁰	1 680 ⁰⁰	3 360 ⁰⁰
74052 Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс.	1 міс.	399 ⁰⁰	2 394 ⁰⁰	4 788 ⁰⁰
01757 Юридична Україна	1 раз на міс.	1 міс.	221 ⁰⁰	1 326 ⁰⁰	2 653 ⁰⁰
08440 Комплект юриста «Елітний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України + Юридична Україна	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	880 ⁰⁰	5 280 ⁰⁰	10 560 ⁰⁰
22404 Комплект юриста «Загальний»: Юридичний вісник України + Бюлетень законодавства і юридичної практики України	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на міс.)	1 міс.	659 ⁰⁰	3 594 ⁰⁰	7 908 ⁰⁰
Електронні видання					
86342 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)	1 раз на тижд.	1 міс.	120 ⁰⁰	720 ⁰⁰	1 440 ⁰⁰
76352 Юридична Україна (електронний варіант)	1 раз на міс.	1 міс.	144 ⁰⁰	864 ⁰⁰	1 728 ⁰⁰
76589 Юридичний вісник України (електронний варіант – річна передплата)					1 152 ⁰⁰
76351 Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на 2 міс.	2 міс.	180 ⁰⁰	540 ⁰⁰	1 080 ⁰⁰
76612 Комплект «Українське судочинство»: Юридичний вісник України + Часопис українського судочинства (електронний варіант)	1 раз на міс. (газ. – 1 раз на тижд., журн. – 1 раз на 2 міс.)	2 міс.	300 ⁰⁰	1 260 ⁰⁰	2 520 ⁰⁰

Шановні передплатники!

Пропонуємо оформити річну передплату на наші періодичні видання:

«Бюлетень законодавства і юридичної практики України» – передплатний індекс **74052**, або комплекти юриста «Загальний» – **22404** та «Елітний» – **08440**.

Ми ж, у свою чергу, презентуємо передплатникам щоденник-довідник юриста на 2026 рік.

З приводу передплати звертайтеся за тел: 066-003-21-64 yurincm.print@gmail.com

066-003-21-64
04209, Київ-209,
вул. Героїв Дніпра, 316
www.yurincmprint.com
yurincm.print@gmail.com
golovred@yurincm.kyiv.ua

Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій

За точність викладених фактів відповідає автор (рекламодавець)

Редакція зберігає за собою право редагувати, скорочувати надіслані матеріали та змінювати їхні назви
Прохання до авторів: додавати до надісланих матеріалів особисте фото
Редакція веде листування з читачами тільки на сторінках газети
Номер набрано і зверстано у комп'ютерному центрі видавничої організації «Юрінком Прес»
Передрук матеріалів виключно з посиланням на «ЮВ»

Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 7992 від 15.11.23 року

- Ідентифікатор медіа R30-02607
- Передплата в усіх відділеннях зв'язку
- Передплатний індекс 21615
- Загальний місячний наклад – 20 000
- Друк: ТОВ «Про Формат» м. Київ, вул. Кирилівська, 86
- Замовлення №
- Підписано до друку 23.12.2025 р.

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

ISSN 1992-9277

4 1820283 1070042

МІЖНАРОДНА КОРУПЦІЯ ДЖО БАЙДЕНА ТА МОЯ БОРТЬБА ЯК ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Віктор Шокін. Міжнародна корупція Джо Байдена та моя боротьба як Генерального прокурора незалежної України.

Київ: Юрінком Прес, 2025. 260 с.

ISBN 978-617-8498-05-4

Це біографічна книга, написана Генеральним прокурором України Віктором Шокіним (2015-2016 рр.) про службовий шлях, складну слідчу роботу, життєві ризики і небезпеки та про пошук справедливості. Значна частина книги присвячена історії міжнародної корупції Віце-президента США Джозефа Байдена в 2014-2016 рр., яку розслідував автор. На його думку, злочини та правопорушення високопосадовця США на території України передусім пов'язані з діяльністю його сина Гантера на посаді Ради директорів української компанії «Бурісма». Автор відкриває завісу над політичною та особистою складовими взаємин українського Президента та його найближчих соратників й віце-президента США періоду 2015-2016 рр.

Книга наповнена державними та офіційними документами, листами посадовців вищого рівня, судовими позовами та рішеннями судів, які доводять позицію автора книги.

Переважна більшість документів публікуються вперше.

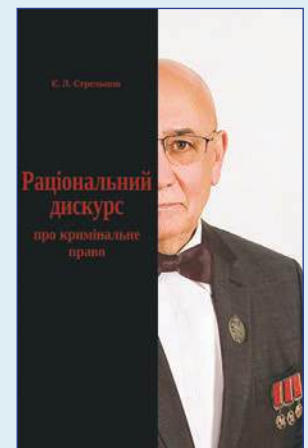
РАЦІОНАЛЬНИЙ ДИСКУРС ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Є. Л. Стрельцов Рациональный дискурс про кримінальне право: монографія.

Юрінком Прес, 2024. 468 с.

ISBN 978-617-8498-00-9

У книзі систематизовані публікації, в яких досліджується проблема сучасного розвитку кримінального права і які були оприлюднені (надруковані) протягом останніх років у «Юридичному віснику України». Тому видання буде корисним для законотворців та їх консультантів, науковців, практиків, викладачів, докторантів й аспірантів, здобувачів вищої освіти.

МІЙ ПОГЛЯД НА ПРАВО

П. П. Пацурківський Мій погляд на право: збірник наукових праць.

Юрінком Прес, 2024. 280 с.

ISBN 978-617-8498-01-6

Книга є зібранням жанрово неоднорідних наукових досліджень автором невловимо-го феномену природи права. До неї увійшли його конкурсні роботи, статті в наукових фахових виданнях України з юридичних наук, матеріали та тези міжнародних наукових конференцій, публіцистичні розвідки в тижневику «Юридичний вісник України». Видання розраховане передусім на студентів, аспірантів, інших молодих правників, на кого історія вже поклала відповідальність за прийдешнє України, а також на осіб, для яких дослідження феномену права стало професією.

Приймаються замовлення.
E-mail: info@yurincompress.com
Тел.: +38 (066) 003-21-65

ВИДАВНИЦТВО «ЮРІНКОМ ПРЕС» ПРОПОНУЄ:

ПЕРЕДПЛАТА НА II-ге ПІВРІЧЧЯ 2025 РОКУ

ЮРИДИЧНА УКРАЇНА

Період передплати (II півріччя)	Вартість
1 місяць	221 грн
півріччя	1326 грн

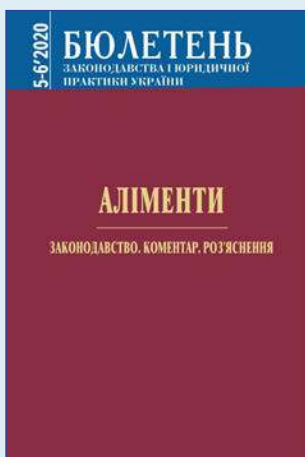
Передплатний індекс 01757
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СУДОЧИНСТВА

Період передплати (II півріччя)	Вартість
на 3 місяці	270 грн
на рік	1080 грн

Передплатний індекс 76351
Періодичність виходу — 4 рази на рік

БЮЛЕТЕНЬ ЗАКОНОДАВСТВА І ЮРИДИЧНОЇ ПРАКТИКИ УКРАЇНИ

Період передплати (II півріччя)	Вартість
на 1 місяць	399 грн
на рік	4788 грн

Передплатний індекс 74052
Періодичність виходу — 12 разів на рік

ПЕРЕДПЛАТА

сайт: yurincompress.com
pressa.yurincom.com

Довідка за тел: +38 (66) 003-21-64,
+38 (66) 003-21-65

e-mail: jukr@yurincom.kiev.ua
info@yurincompress.com
pressa@yurincom.kiev.ua

ЗМІСТ

КЛЮЧОВІ РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЗА 2025 РІК

Майно не може бути витребуване від добросовісного набувача, якщо воно було реалізоване на електронних торгах у порядку виконання судового рішення	2
З кількох претендентів на отримання земельної ділянки безоплатно першочергове право має особа, на підставі проекту землеустрою якої було сформовано ділянку, а не особа, яка першою подала заяву про надання дозволу на розроблення проекту	2
Питання про зупинення провадження в справі у зв'язку з перебуванням особи в ЗСУ вирішується судом з урахуванням волевиявлення військовослужбовця	3
Договір оренди земельної ділянки, укладений іноземцем у межах річного строку для її відчуження після отримання у спадщину, не є нікчемним, а має бути припинений за рішенням суду	4
Наявність договору оренди нерухомого майна не надає орендарю переважного права перед іпотекодержателем на задоволення вимог за рахунок предмета іпотеки	5
Пропуск річного строку звернення із заявою до про виплату страхового відшкодування не є підставою для припинення права на відшкодування шкоди	5
Банк має право відмовитися від ділових відносин з клієнтом у разі встановлення неприйнятно високого ризику, що ґрунтується на виявленні підозрілої фінансової діяльності	6
Земельну ділянку, що вибула з володіння держави через незаконне рішення компетентного органу внаслідок повторного використання особою права на безоплатне отримання ділянки може бути витребувано в останнього набувача	7
Перебування працівника під вартою в день написання заяви про звільнення за власним бажанням не свідчить про відсутність волевиявлення чи застосування психологічного тиску	7
У приватноправових відносинах з іноземним елементом суди повинні першочергово з'ясувати наявність чи відсутність згоди сторін про вибір права.....	8
Паперова копія електронного документа не може бути належним доказом недійсності іншого документа з такими ж реквізитами	9

НАЙВАЖЛИВІШІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЗА ДВА ТИЖНІ

Пенсіонерів заохочуватимуть до суспільно корисних робіт на всій території України.....	9
До 50 000 грн компенсації за переобладнання автомобіля для особи з інвалідністю	10
Призначення лікаря для перевірки лікарняного – без використання ЕСОЗ.....	10
Присутні на сесіях ради можуть вести звукозапис, кіно-, фото- і відеозйомку.....	11
9 пріоритетів регіонального розвитку до 2027 року.....	11
4 пріоритети розвитку міжнародного територіального співробітництва	12
Державні збори за супроводження діяльності суб'єкта авіації розраховуватимуть щороку	12
4 місяці на подання оновлених відомостей до реєстру оборонних контрактів.....	13
Декларування і реєстрацію місця проживання уніфіковано із Законом про адмінпроцедуру.....	13
Нові повноваження МЗС щодо кібербезпеки	13
Орендна плата за держмайно коригується на індекс інфляції щомісяця.....	14
На завершення будівництва шкільних укриттів можна залучати кошти місцевих бюджетів	14
Starlink-доступ до Інтернету в пунктах незламності	15
Обмежено доступ до інформації про майно юридичних осіб в Реєстрі речових прав	15
Безмитне ввезення безпілотників, біноклів, прицілів і іншого майна для оброну продовжено на рік	15
Субвенцію на компенсацію за житло захисникам розподілятимуть протягом року.....	16
По 420 000 грн отримають від ЮНІСЕФ заклади освіти 8-ми областей.....	16

Ключові рішення Верховного Суду за 2025 рік

Майно не може бути витребуване від добросовісного набувача, якщо воно було реалізоване на електронних торгах у порядку виконання судового рішення

1 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 552/23430/23 залишив без задоволення касаційну скаргу позивачки, яка вважала торги недійсними.

Подружжя звернулося до суду з позовом до приватного виконавця, ДП «СЕТАМ», набувача про визнання недійсними електронних торгів з продажу майна, витребування майна з чужого незаконного володіння.

Позивачі – власниками квартири, яку було продано на прилюдних торгах на підставі рішення суду, яким задоволено позов банку та стягнуто з них заборгованість солідарно.

У позові вони зазначали, що приватним виконавцем не здійснено пошук іншого майна позивачів, у той час як у них є інше рухоме та нерухоме майно. Крім того, кредитні зобов'язання були забезпечені іпотекою, предметом якої є земельна ділянка, а вартість квартири визначена у п'ять разів менше, ніж середня ринкова вартість квартири такої площі. Суб'єкт оціночної діяльності не досліджував квартиру, що суперечить чинному законодавству. До того ж на відчужену квартиру було накладено арешти ухвалами судів у кримінальних справах при розгляді клопотань слідчого, що однак не завадило приватному виконавцю продати квартиру на прилюдних торгах.

Рішенням районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позовних вимог відмовлено з тих мотивів, що вимоги про визнання недійсними електронних торгів є неналежним способом захисту.

Відповідач є добросовісним набувачем спірної квартири попри те, що на цю квартиру був накладений арешт в межах кримінальних проваджень, про який він не знав, оскільки відповідні відомості були відсутні у державних реєстрах. Крім того, відповідач придбав квартиру на електронних торгах в порядку виконання судового рішення, а тому вказана квартира не може бути у нього витребувана. У касаційній скарзі позивачка посилалася на неправильне встановлення судами попередніх інстанцій обставин недобросовісності набувача і як наслідок неправильного застосування положень ст.ст. 387, 388 ЦК України.

Верховний Суд вказав, у постанові Великої Палати Верховного Суду від 29 травня 2019 р. у справі № 367/2022/15-ц зроблено висновок про те, що ч. 2 ст. 388 ЦК України захищає права добросовісного набувача, який придбав майно, примусово реалізоване у порядку, встановленому для примусового виконання судових рішень. Тобто на підставі ч. 2 ст. 388 ЦК України майно не можна витребувати від добросовісного набувача тоді, коли воно було примусово реалізоване у порядку, встановленому для примусового виконання судових рішень.

Колегія суддів погодилася з висновками судів попередніх інстанцій про те, що відповідач є добросовісним набувачем час-

тини квартири, яка належала на праві власності позивачці, протилежного позивачкою не доведено.

Посилання на те, що відповідач знав про накладений арешт на квартиру були предметом оцінки судами попередніх інстанцій, які правильно зазначили, що такі відомості не було внесено до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно. Зазначене підтверджується інформаційною довідкою з реєстрів.

Отже, доказів недобросовісності набуття відповідачем спірної частини квартири на прилюдних торгах матеріали справи не містять.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/130829122*

З кількох претендентів на отримання земельної ділянки безоплатно першочергове право має особа, на підставі проекту землеустрою якої було сформовано ділянку, а не особа, яка першою подала заяву про надання дозволу на розроблення проекту

15 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 386/987/19 задовольнив частково касаційну скаргу відповідача, якому була надана спірна земельна ділянка, незважаючи на те, що він пізніше за позивачку дізнався про існування цієї земельної ділянки і звернувся з відповідною заявою.

Особа звернулася до суду з позовом до ГУ Держгеокадастру, іншої особи про визнання недійсним наказу, скасування державної реєстрації земельних ділянок та зобов'язання вчинити певні дії.

Відмовляючи у позові, суд першої інстанції виходив з того, що набуття відповідачем права власності на земельну ділянку є правомірним, оскільки ним, як і позивачкою, також розроблено проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки, який він раніше ніж позивачка подав на затвердження.

Задовольняючи позов, апеляційний суд виходив з того, що позивачка першою подала заяву про надання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність, тому вона першою отримала легітимні сподівання та правомірні очікування на законне завершення такої процедури – прийняття відповідним органом рішення про затвердження проекту землеустрою та надання їй спірної земельної ділянки у власність.

ГУ Держгеокадастру фактично надав необґрунтовану перевагу у відведенні земельної ділянки відповідачу, заява якого була зареєстрована пізніше за заяву позивачки.

Надання дозволу на розроблення проекту землеустрою двом громадянам щодо однієї земельної ділянки є таким, що суперечить нормам землеустрою та зумовлює позбавлення одного з них можливості завершити розпочату ним відповідно до законодавства процедуру отримання у власність земельної ділянки.

У касаційній скарзі інший відповідач зазначав, що апеляційний суд дійшов помилкового висновку, оскільки до спірної ситуації призвело зволікання позивачки із виготовлення проекту землеустрою.

Верховний Суд вказав, що цей спір виник у зв'язку із колізією дозволів на розроблення документації із землеустрою на земельну ділянку.

Він стосується ситуації, коли дозвіл на розроблення проекту землеустрою на земельну ділянку надається кільком особам щодо однієї і тієї ж самої земельної ділянки.

За змістом ст. 118 ЗК завершальним етапом процедури безоплатної приватизації земельних ділянок є саме затвердження проекту землеустрою та передача (надання) земельної ділянки у власність. Таким чином, реальні законні сподівання на оформлення права власності на земельну ділянку виникають не після отримання дозволу на розроблення проекту землеустрою, чи погодження проекту у порядку ст. 186-1 ЗК, а саме – з моменту звернення до відповідного органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування із проханням затвердити погоджений проект землеустрою та передавання земельної ділянки у власність, оскільки до цього моменту особа повинна усвідомлювати, що земельна ділянка може бути надана у власність іншій особі (див. постанови Верховного Суду від 27 березня 2024 р. у справі № 695/1038/22, від 11 квітня 2024 р. у справі № 607/10862/22).

Встановивши, що формування земельної ділянки з конкретно визначеними межами здійснено саме на підставі проекту землеустрою відповідача (ст. 79-1 ЗК, ст. 50 Закону України «Про землеустрій»), Держгеокадастр відповідно до наданих йому повноважень видав наказ про затвердження проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність відповідача для ведення особистого селянського господарства.

З цих підстав, у позивачки відсутнє право на захист її очікувань щодо оформлення права власності саме на спірну земельну ділянку, оскільки відповідач раніше за позивачку вчинив юридично значущі дії щодо вирішення питання про отримання у майбутньому права власності на це майно: раніше закінчив розробку проекту землеустрою спірної земельної ділянки, за його заявою раніше сформовано земельну ділянку та, як наслідок, ухвалено рішення про затвердження проекту землеустрою за ним.

Отже, отримання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки не означає позитивного рішення про надання її у власність, а тому не створює правових наслідків, крім тих, що пов'язані з неправомірністю його прийняття, що узгоджується з висновками Великої Палати Верховного Суду, викладеними у постановках від 28 листопада 2018 р. у справі № 826/5735/16, від 17 жовтня 2018 р. у справі № 380/624/16-ц, і підстав відступу від яких колегія суддів не знайшла.

За наявності двох або більше бажаючих отримати земельну ділянку державної чи комунальної власності у власність при безоплатній передачі земельних ділянок в межах встановлених норм (ст. 121 ЗК), першочергове право на таке отримання має особа на підставі проекту землеустрою якої сформована відповідна ділянка.

З огляду на викладене, суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відмову в позові, проте помилися щодо мотивів такої відмови, тому Верховний Суд постановою апеляційного суду скасував, рішення районного суду змінив, виклавши його мотивувальну частину в редакції цієї постанови.

*Рішення в ЄДРСР –
reystyr.court.gov.ua/Review/131282068*

Питання про зупинення провадження у справі у зв'язку з перебуванням особи в ЗСУ вирішується судом з урахуванням волевиявлення військовослужбовця

12 листопада 2025 р. Велика Палата Верховного Суду у справі № 754/947/22 залишила без задоволення касаційну скаргу позивачки, вирішивши питання щодо застосування п. 2 ч. 1 ст. 251 ЦПК України.

Спір у цій справі стосувався реалізації прав користування квартирою. Суд першої інстанції позов задовольнив, встановивши порядок користування квартирою. При цьому суд апеляційної інстанції зупинив провадження у справі до припинення перебування відповідача у складі Збройних Сил України.

У касаційній скарзі позивачка зазначала, що суд апеляційної інстанції встановив факт проходження відповідачем військової служби на підставі довідки (форма № 5). Однак суд не врахував, що зазначена довідка сама по собі не є безумовним підтвердженням перебування сторони у складі Збройних Сил України, переведених на воєнний стан, а отже, існування обставини, що перешкоджає розгляду справи.

Велика Палата вказала, що відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 251 ЦПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі у разі перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Під час застосування правил п. 2 ч. 1 ст. 251 ЦПК України та аналогічних процесуальних норм права, визначених у п. 3 ч. 1 ст. 227 ГПК України та в п. 5 ч. 1 ст. 236 КАС України, судам потрібно виходити з того, що з моменту введення в Україні воєнного стану і до моменту його скасування чи припинення Збройні Сили України та інші утворені відповідно до закону військові формування потрібно вважати такими, що «переведені на воєнний стан».

Якщо військовослужбовець (сторона або третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору), права якого захищають положення п. 2 ч. 1 ст. 251 ЦПК України, висловлює власну волю проти зупинення провадження у справі та прагнення продовжувати розгляд справи (особисто або через представника), суд має врахувати його волевиявлення та продовжити здійснювати судочинство у відповідному провадженні.

Велика Палата врахувала, що у своїй заяві, поданій до суду апеляційної інстанції, відповідач просив слухати справу без його участі та наголосив, що вимоги апеляційної скарги іншої відповідачки (його дружини) підтримує повністю. У згаданій апеляційній скарзі відповідачка просила скасувати рішення суду першої інстанції та ухвалити нове, яким зупинити провадження у справі до припинення перебування відповідача у складі Збройних Сил України, що виконують свої обов'язки в умовах воєнного стану.

Наведене підтверджує бажання (наміри) відповідача як військовослужбовця вирішити питання про зупинення провадження у справі, а не про здійснення розгляду справи по суті пред'явленого позову без його участі. Підтвердженням зацікавленості відповідача саме у зупиненні провадження у справі є те, що до згаданої заяви він додав копію довідки за формою № 5, виданої командиром військової частини, про його фактичне перебування в лавах Збройних Сил України.

Ураховуючи, що з 24 лютого 2022 р. в Україні введено правовий режим воєнного стану, внаслідок чого Збройні Сили

України як цілісна структура були переведені на організацію і штати воєнного часу, а також беручи до уваги факт проходження відповідачем військової служби в період дії воєнного стану, який є об'єктивною обставиною, що перешкоджає його участі в розгляді справи, і відсутність беззастережної волі військовослужбовця щодо продовження розгляду справи, Велика Палата визнала оскаржувану ухвалу апеляційного суду такою, що відповідає вимогам п. 2 ч. 1 ст. 251 ЦПК України.

З огляду на викладені вище висновки, Велика Палата погодилася з доводами щодо наявності підстав для відступу від висновків Верховного Суду щодо застосування положень п. 2 ч. 1 ст. 251 ЦПК України (аналогічні положення містяться в п. 3 ч. 1 ст. 227 ГПК України та п. 5 ч. 1 ст. 236 КАС України), сформульованих у постановках колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 09 листопада 2022 р. у справі № 753/19628/17, від 29 березня 2023 р. у справі № 756/3462/20, від 13 березня 2025 р. у справі № 557/1226/23, колегії суддів Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 11 березня 2025 р. у справі № 904/4027/22 та колегії суддів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 25 квітня 2024 р. у справі № 852/2а-1/24. У наведених справах вирішувалися питання щодо зупинення провадження у справі за участю сторони, яка була військовослужбовцем.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/131941691*

Договір оренди земельної ділянки, укладений іноземцем у межах річного строку для її відчуження після отримання у спадщину, не є нікчемним, а має бути припинений за рішенням суду

20 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду у справі № 559/2900/23 залишив без задоволення касаційну скаргу підприємства, яке доводило, що законодавство не містить положень, які б забороняли іноземцям – власникам земельних ділянок на території України здавати їх в оренду.

Прокурор в інтересах держави звернувся до суду з позовом до громадянина держави-агресора (орендодавця), Сільськогосподарського товариства (орендар) про припинення права власності на земельні ділянки шляхом їх конфіскації та продажу на земельних торгах, припинення дії договору оренди земельної ділянки та права її оренди.

За матеріалами справи відповідач успадкував дві земельні ділянки, одну з яких передав у строкове платне користування орендарю на 10 років (до 22 листопада 2031 р.).

Прокурор вказував, що за змістом ч. 4 ст. 81 Земельного кодексу України землі сільськогосподарського призначення, прийняті у спадщину іноземцями, а також особами без громадянства, протягом року підлягають відчуженню. Вказана норма кореспондується також з ч. 1 ст. 145 ЗК України.

У зв'язку з чим його право власності на земельні ділянки підлягає припиненню шляхом їх конфіскації за рішенням суду та продажу на земельних торгах. Відповідно і дія договору оренди земельної ділянки та право оренди на неї підлягають припиненню.

Рішенням міськрайонного суду позов задоволено з тих мотивів, що відповідач, будучи іноземним громадянином, 27 листопада 2020 р. набув право власності на земельні ділянки сіль-

ськогосподарського призначення та впродовж року добровільно їх не відчужив, хоча кінцевий строк сплинув 27 листопада 2021 р.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та відмовляючи у задоволенні позову в частині вимог про припинення дії договору оренди землі та права оренди земельної ділянки, апеляційний суд виходив з того, що орендодавцем земельної ділянки як фізичною особою може бути виключно громадянин України.

Укладений договір оренди земельної ділянки порушує публічний порядок, адже стосується землі сільськогосподарського призначення як особливо цінної категорії, що є національним багатством і перебуває під особливою охороною закону, власником якої був громадянин іноземної держави і якому вимогами закону заборонено передавати її в оренду, тому цей правочин є нікчемним.

Об'єднана палата вказала, що якщо власник земельної ділянки, який відповідно до закону зобов'язаний відчужити її протягом певного строку, однак не виконав такого обов'язку, то орган, що здійснює державний контроль за використанням та охороною земель, звертається до суду з позовом про конфіскацію вказаної земельної ділянки. За наслідками розгляду такого позову суд ухвалює рішення про конфіскацію земельної ділянки або відмову у її конфіскації. Рішення суду про конфіскацію земельної ділянки в подальшому є підставою для продажу цієї земельної ділянки на земельних торгах.

Подібні висновки щодо застосування положень ст. 145 ЗК України містяться у постановках Верховного Суду від 12 лютого 2025 р. у справі № 683/22/23, від 12 березня 2025 р. у справі № 568/823/23, від 07 травня 2025 р. у справі № 686/196/23.

Договір оренди земельної ділянки, укладений її власником, хоча і іноземцем, право власності якого підтверджується свідоцтвом про право на спадщину, протягом року з моменту набуття права власності у порядку спадкування, не може вважатися таким, що суперечить публічному порядку, а отже не є нікчемним.

Невідчуження земельної ділянки іноземними особами та особами без громадянства у встановлений Земельним кодексом України строк є підставою для припинення права власності на земельну ділянку у судовому порядку, а не автоматично.

Застосування конфіскації зумовлює настання, зокрема, таких правових наслідків як припинення інших (аніж право власності) цивільних прав. Оскільки конфіскація є примусовою підставою припинення права власності на майно і набуття державою права власності, не залежить від прав попереднього власника, інші права (речові, зобов'язальні) стосовно майна, що конфісковане, повинні припинитися в результаті припинення права власності.

Таким чином, припинення права власності іноземця на земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства шляхом їх конфіскації на користь держави тягне за собою припинення права оренди цих земельних ділянок.

З урахуванням наведеного Об'єднана палата відступила від висновку, викладеного в ухвалі Верховного Суду у складі колегії суддів Третьої судової палати від 29 квітня 2025 р. у справі № 181/756/23 та постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати від 12 березня 2025 р. у справі № 568/823/23 щодо нікчемності договору оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення, укладеного іноземцем.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/131130640*

Наявність договору оренди нерухомого майна не надає орендарю переважного права перед іпотекодержателем на задоволення вимог за рахунок предмета іпотеки

8 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 932/4330/21 залишив без задоволення касаційну скаргу позивача, який був позбавлений орендованого для проживання та ведення нотаріальної діяльності житла.

Орендар звернувся до суду з позовом до ТОВ «ФК «Дніпро-Фінансгруп», орендодавця, ПАТ «Родовід Банк», ТОВ «Юкрейн Проперті Групп», набувача про визнання відкритих торгів (аукціону) з використанням електронної торгової системи недійсними, визнання недійсним протоколу електронного аукціону, визнання недійсним договору про відступлення прав вимоги, визнання недійсним договору про відступлення прав за договором іпотеки, визнання недійсним договору про задоволення вимог іпотекодержателя, усунення перешкод у користуванні квартирою.

У зв'язку з невиконанням орендодавцем умов кредитного договору ПАТ «Родовід Банк» та його правонаступниками було проведено низку дій, спрямованих на забезпечення вимог кредитора, наслідком чого стало набуття у власність вказаної нерухомості відповідачем.

Позивач вважав, що він, як орендар нерухомості, мав переважне право на набуття її у власність, а також посилався на порушення процедури набуття квартири у власність відповідачем.

Рішенням районного суду у задоволенні позову відмовлено з тих мотивів, що договір іпотеки є чинним, а питання про визнання його таким, що не відповідає вимогам закону, позивачем не ставиться. Саме іпотекодержатель має переважне право перед іншими особами щодо вказаного майна.

Водночас вимогу про витребування майна, без пред'явлення вимоги про визнання договору іпотеки недійсним, може ставити лише власник майна, що відповідає приписам ст. 387-388 ЦК України в поєднанні з приписами ст. 319, 321 ЦК України, а з огляду на те, що позивач не є та ніколи не був власником спірної квартири, вимога про витребування майна не може бути задоволена без визнання недійсним договору іпотеки.

Апеляційний суд рішення районного суду змінив, виклав його мотивувальну частину в редакції своєї постанови, вказавши, що позивачем обрано неналежний спосіб захисту, який не призведе до відновлення порушених прав. Належним способом захисту відповідного переважного права наймача (орендаря) буде позов про переведення на останнього прав та обов'язків покупця відповідної речі.

Розглянувши касаційну скаргу орендаря, Верховний Суд погодився з такими висновками судів, нагадавши, що недійсність договору як приватно-правова категорія, покликана не допускати або присікати порушення цивільних прав та інтересів або ж їх відновлювати. По своїй суті ініціювання спору про недійсність договору не для захисту цивільних прав та інтересів є недопустимим. Завданням цивільного судочинства є саме ефективний захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. Такий захист можливий за умови, що права, свободи чи інтереси позивача власне порушені, а учасники використовують цивільне судочинство для такого захисту (постанова Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 05 р. Вересня 2019 р. у справі № 638/2304/17).

Правочин є правомірним, якщо його недійсність прямо не встановлена законом або якщо він не визнаний судом недійсним (ст. 204 ЦК України).

Якщо недійсність правочину прямо не встановлена законом, але одна із сторін або інша заінтересована особа заперечує його дійсність на підставах, встановлених законом, такий правочин може бути визнаний судом недійсним (ч. 2, 3 ст. 215 ЦК України).

Отже, позивач мав довести наявність підстав, встановлених законом, для визнання правочину недійсним, але не довів.

Також позивач не навів обґрунтованих доводів, які б свідчили про порушення його прав внаслідок укладення іншими особами оспорених договорів. Оренда спірного нерухомого майна не доводить його переважне право перед іпотекодержателем на задоволення вимог за рахунок предмета іпотеки.

До спірних правовідносин не підлягають застосуванню положення ст. 387, 388 ЦК України, оскільки позивач не наділений правом витребувати спірне майно у набувача.

У випадку порушення власником майна прав орендаря останній має можливість захищати їх у передбачений законом або договором спосіб, зокрема шляхом усунення перешкод у користуванні майном, розірвання договору, відшкодування збитків.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/130860287*

Пропуск річного строку звернення із заявою до про виплату страхового відшкодування не є підставою для припинення права на відшкодування шкоди

8 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 752/11365/21 задовольнив частково касаційну скаргу власника пошкодженого автомобіля.

Водій звернувся з позовом до учасника ДТП та страхової компанії про стягнення майнової шкоди, зазначивши, що звертався до страхової компанії із заявами про відшкодування майнової шкоди, завданої внаслідок ДТП, але отримав відмову з тих підстав, що пропустив строк для звернення.

Ухвалою районного суду затверджено мирову угоду, укладену між позивачем та учасником ДТП, провадження у справі в цій частині закрито. При цьому рішенням районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, позов до страхової компанії залишено без задоволення з огляду на те, що позивач пропустив річний строк на звернення (пп. 37.1.4 ст. 37 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»).

Суди вирішили, що зазначений строк є присічним і поновленню не підлягає. Вказане узгоджується з висновком, викладеним у постанові Верховного Суду від 06 березня 2019 р. у справі № 465/6315/16.

Розглянувши касаційну скаргу позивача, Верховний Суд вказав, що суди зробили передчасний висновок про відмову у задоволенні позовних вимог, не врахували, що позивач 04 грудня 2018 р. (через три дні після настання ДТП) звернувся до страхової компанії та такі документи: повідомлення про настання події з ознаками страхового випадку; копію паспорта та ідентифікаційного коду; копію свідоцтва про реєстрацію автомобіля; копію висновку про результати медичного огляду на стан алкогольного та наркотичного сп'яніння.

Суди не з'ясували чи було звернення позивача до страхової компанії, яке мало місце 04 грудня 2018 р. із поданням, крім повідомлення про настання події з ознаками страхового випадку, що передбачене пп. 33.1.4 ст. 33 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», а й документів, які передбачені у ст. 35.2 Закону, по суті поданням заяви про виплату страхового відшкодування.

У матеріалах справи відсутні документи, які позивач надав відповідачу 04 грудня 2018 р., а суди відповідні документи на предмет подання заяви про виплату страхового відшкодування не оцінили. Крім того, пропуск річного строку звернення із заявою до страхової (страхової компанії) не зазначений у законодавстві як підстава для припинення матеріального права (ст. 12 ЦК України), цей строк не може бути розцінений як преклюзивний і такий, що припиняє існуюче право на отримання відшкодування шкоди в розмірі регламентних виплат взагалі.

Потерпіла особа при відмові страховика (страхової компанії) у виплаті регламентних платежів у зв'язку з пропуском річного строку, має право на пред'явлення вимоги до страховика (страхової компанії) винної у спричиненні шкоди особи про відшкодування шкоди в межах страхової суми протягом строку позовної давності.

У випадку, якщо потерпіла особа звернеться до страховика (страхової компанії) за відшкодуванням шкоди з пропуском встановленого річного строку, однак доведе, що нею здійснено розумних заходів для отримання відшкодування за рахунок страховика, та строк пропущено через незалежні від потерпілої особи причини, вона має право на відшкодування шкоди в межах страхової суми за рахунок страховика (страхової компанії) винної у спричиненні шкоди особи, у тому числі у судовому порядку.

Тому Верховний Суд рішення районного суду та постанову апеляційного суду скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/130956248*

Банк має право відмовитися від ділових відносин з клієнтом у разі встановлення неприйнятно високого ризику, що ґрунтується на виявленні підозрілої фінансової діяльності

8 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії судів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 759/1627/25 залишив без задоволення касаційну скаргу позивачки, якій банк закрив рахунок.

Банк посилався на абз. 3 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» (Закон № 361-ІХ).

Особа звернулася до суду з позовом до банку про захист прав споживачів, оскільки банк не надав доказів, які б свідчили про вчинення нею підозрілої фінансової (фінансових) операції, не вказав на ненадання нею інформації для перевірки здійснення фінансових операцій.

Рішенням районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, в задоволенні позову відмовлено з тих мотивів, що характер операцій по рахунку позивачки не відповідав джерелам надходження коштів, заявлених нею при встановленні ділових відносин з банком. Банком було здійснено оцінку документів

клієнта відповідно до Положення НБУ від 19 травня 2020 р. № 65, згідно з технологічної карти банку та за програмою ідентифікації, тобто правомірно встановлено ризик-статус позивачки.

У касаційній скарзі позивачка зазначала, що самі по собі посилення на наявність підозри є зловживанням банком власними правами, адже в односторонньому порядку, без врахування фактичних обставин, без отримання від неї пояснень банком виключно на підставі припущень зроблено безпідставні висновки про її недобросовісність.

Верховний Суд вказав, що п. 61 положення № 65 передбачено, що банк установлює неприйнятно високий ризик ділових відносин (фінансової операції без встановлення ділових відносин) стосовно клієнтів у випадках, визначених ч. 6 ст. 7 Закону № 361-ІХ, в інших випадках, визначених банком самостійно у внутрішніх документах банку з питань протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також щодо: клієнтів (осіб), щодо яких у банку за результатами вивчення підозрілої діяльності клієнта є обґрунтовані підозри про здійснення ними операцій ВК/ФТ, інших злочинів; клієнтів (осіб), щодо яких у банку є підстави вважати, що вони є компаніями-оболонками.

Частиною 1 ст. 15 Закону № 361-ІХ визначено, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний відмовитися від встановлення (підтримання) ділових відносин/відмовити клієнту у відкритті рахунка (обслуговуванні), у тому числі шляхом розірвання ділових відносин, закриття рахунка/відмовитися від проведення фінансової операції за певних обставин.

Судами встановлено, що за результатами проведеного банком аналізу фінансових операцій, інформації про клієнта – фізичну особу (позивачки), банк виявив, що проведені у період з 02 вересня 2024 р. по 09 грудня 2024 р. операції є сумнівними, зокрема: на її рахунок надходили платежі переважно як зарахування від різних фізичних осіб без ідентифікації платників через платіжні системи та сервіси, які в подальшому переважно переходили через платіжні системи на інші картки використано як розрахунки через онлайн-сервіси, знято готівкою тощо, наявне перевищення фактичних надходжень над доходом/максимальною сумою планових операцій, заявлених клієнтом, виявлена невідповідність джерел походження коштів. За результатами вказаних обставин складено обґрунтований висновок щодо сформованої підозри від 12 грудня 2024 р.

Позивачка стверджувала, що більшість коштів, які надійшли на її рахунок, перераховували її родичі та близькі знайомі, проте на підтвердження доводів щодо родинних зв'язків з такими особами достовірних доказів надано не було. Судами також були враховані доводи позивачки про те, що у спірний період загальна сума зарахувань на її картку складала 113 тис. грн та не перевищувала заявленого нею обсягу в розмірі 144 тис. грн на рік, встановлено, що спірний обсяг зарахувань мав місце протягом 3 місяців (вересень-грудень), а тому банк мав достатні підстави вважати, що у подальшому підозрілі транзакції продовжать здійснюватися і заявлений обсяг зарахувань буде перевищений.

Позивачка не довела того, що дії Банку в процесі встановлення їй НВР та припинення з нею ділових відносин не відповідають вимогам чинного законодавства з питань фінансового моніторингу, протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, зокрема не доведено порушень Закону № 361-ІХ та внутрішніх нормативних документів банку.

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/130860285*

Земельну ділянку, що вибула з володіння держави через незаконне рішення компетентного органу внаслідок повторного використання особою права на безоплатне отримання ділянки може бути витребувано в останнього набувача

22 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 243/2721/22 задовольнив частково касаційну скаргу представника відповідача, за яким було зареєстровано право власності на земельну ділянку.

Прокурор в інтересах міської ради звернувся до суду з позовом до ГУ Держгеокадастру, продавця, покупця про визнання недійсним наказу та витребування земельної ділянки.

Позовну заяву мотивовано тим, що на час отримання у власність земельної ділянки відповідачка використала своє право на безоплатне отримання у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства в межах норм безоплатної передачі земельних ділянок для даного виду використання, чим порушила вимоги ст. 116, 118, 121 ЗК України.

Такі дії призвели до вибуття з державної власності земельної ділянки, подальшого відчуження незаконно переданого у приватну власність майна.

Частково задовольняючи позов, суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, виходив з того, що, отримавши земельну ділянку на підставі завідомо неправдивих відомостей, відповідачка не набула права власності у передбаченому законом порядку, а тому не набув цього права і відповідач як покупець, отже, існують підстави для витребування земельної ділянки на підставі ч. 1 ст. 388 ЦК України.

У касаційній скарзі представник відповідача зазначала, що суд апеляційної інстанції не надав оцінку доводам щодо добросовісності останнього набувача.

Верховний Суд вказав, що згідно з п. «в» ч. 3, ч. 4 ст. 116 ЗК України безоплатна передача земельних ділянок у власність громадян провадиться у разі одержання земельних ділянок із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації, визначених цим Кодексом.

За змістом п. «б» ч. 1 ст. 121 ЗК України громадяни України мають право на безоплатну передачу їм земельних ділянок із земель державної або комунальної власності для ведення особистого селянського господарства в розмірі не більше 2,0 га.

Вирішуючи спір по суті, суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, виходили з того, що наказом ГУ Держгеокадастру відповідачці незаконно надано земельну ділянку площею 2,0 га, оскільки вона надала недостовірну інформацію та повторно отримала земельну ділянку для безоплатної приватизації, яку потім відчужила іншому на підставі договору купівлі-продажу земельної ділянки, а він надалі відчужив спірну земельну ділянку відповідачу на підставі договору купівлі-продажу.

Суди дійшли висновку, що оскільки обраний позивачем спосіб захисту порушеного права відповідає правовій природі спірних правовідносин та не вбачається перешкод для застосування механізму, передбаченого у ст. 388 ЦК України, позов у частині витребування земельної ділянки у відповідача підлягає задоволенню.

Верховний Суд зауважив, що наказ ГУ Держгеокадастру прийнято із порушенням вимог ст. 116, 118, 121 ЗК України, оскільки відповідачка уже використала своє право на безоплатне отримання у власність земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства в межах норм безоплатної передачі земельних ділянок для даного виду використання.

Враховуючи, що спірна земельна ділянка вибула з володіння держави поза її волею, на підставі незаконного рішення компетентного державного органу, при цьому право на безоплатне отримання земельної ділянки державної або комунальної власності одного виду громадянин може використати один раз, тому відповідно до ч. 1 ст. 388 ЦК України майно може бути витребувано в останнього набувача, однак з дотриманням його прав у випадку встановлення добросовісності.

Подібний висновок викладений у постанові Верховного Суду від 31 липня 2024 р. у справі № 359/6247/21.

Тому Верховний Суд постанову апеляційного суду у частині позовних вимог про витребування земельної ділянки скасував, справу в цій частині передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

При цьому, з огляду на ретроспективну дію положень Закону «Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо посилення захисту прав добросовісного набувача» № 4292-IX, суду при повторному розгляді справи необхідно урахувати його положення (див. постанови Верховного Суду від 04 червня 2025 р. у справі № 522/9654/19, від 27 серпня 2025 р. у справі № 570/5006/21, від 21 травня 2025 р. у справі № 678/1280/21, від 07 травня 2025 р. у справі № 128/680/21 та інші).

*Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/131243939*

Перебування працівника під вартою в день написання заяви про звільнення за власним бажанням не свідчить про відсутність волевиявлення чи застосування психологічного тиску

8 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 462/4233/24 залишив без задоволення касаційну скаргу позивачки, яка написала заяву про звільнення з роботи за власним бажанням під час перебування під вартою.

Вона звернулася до суду з позовом про визнання незаконним та скасування наказу про звільнення, поновлення на роботі та стягнення середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу, мотивувавши тим, що у заяві про звільнення за власним бажанням, яку вона написала під психологічним тиском невідомої їй особи, не наведено передбачених положеннями ч. 1 ст. 38 КЗпП України підстав для термінового звільнення з роботи.

Рішенням районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позову відмовлено, оскільки позивачка не надала належних і допустимих доказів того, що написана нею заява не відповідала її волевиявленню станом на момент написання та вчинення нею таких дій під тиском інших осіб. Також позивачка після звільнення з-під варти, мала можливість направити роботодавцю заяву про відкликання раніше поданої заяви, чого не зробила.

У заперечувала своє волевиявлення щодо написання заяви про звільнення за власним бажанням.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу позивачки вказав, що за змістом ст. 38 КЗпП України працівник має право з власної ініціативи в будь-який час розірвати укладений з ним на невизначений строк трудовий договір. Праву працівника на розірвання трудового договору за власним бажанням за умови попередження роботодавця за два тижні відповідно до ч. 1 ст. 38 КЗпП України кореспондується обов'язок роботодавця офор-

мити відповідним наказом звільнення та виконати обов'язки, визначені ст. 47, 116 КЗпП України.

При цьому сторони трудового договору мають право домовитися про будь-який строк звільнення після подання працівником заяви про це в межах двотижневого строку, навіть якщо відсутні поважні причини, якщо підприємство домовилося з працівником про звільнення «не за згодою сторін», а – за власним бажанням, то датою звільнення може бути будь-який день, зокрема день написання заяви про звільнення.

Подібні за змістом правові висновки викладений Верховним судом у постановях від 10 жовтня 2018 р. у справі № 359/2642/16-ц, від 31 серпня 2022 р. у справі № 369/1906/18, від 14 травня 2024 р. у справі № 754/9102/21, від 13 лютого 2025 р. у справі № 308/14313/19.

У п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України від 06 листопада 1992 р. № 9 «Про практику розгляду судами трудових спорів» судам роз'яснено, що у справах про звільнення за ст. 38 КЗпП України суди повинні перевіряти доводи працівника про те, що власник або уповноважений ним орган примусили його подати заяву про розірвання трудового договору. Подача працівником заяви з метою уникнути відповідальності за винні дії не може розцінюватись як примус до цього і не позбавляє власника або уповноважений ним орган права звільнити його за винні дії з підстав, передбачених законом, до закінчення встановленого ст. 38 КЗпП України строку, а також застосувати до нього протягом цього строку в установленому порядку інше дисциплінарне стягнення.

У цій справі суди дійшли правильного висновку про те, що послання позивачки на написання заяви про звільнення за власним бажанням під тиском, на увагу не заслуговують, оскільки належними й допустимими доказами не підтверджені, у тому числі зверненням до адміністрації слідчого ізолятора щодо вчинення відносно неї протиправних дій, чи до правоохоронних органів.

Посилання на те, що роботодавець повинен був встановити причини неможливості продовжувати нею роботу, на увагу не заслуговують, оскільки зводяться до неправильного тлумачення позивачкою положень закону. Таких вимог до роботодавця положення ст. 38 КЗпП України не містять.

*Рішення в ЄДРСР –
reypestr.court.gov.ua/Review/131067151*

У приватноправових відносинах з іноземним елементом суди повинні першочергово з'ясувати наявність чи відсутність згоди сторін про вибір права

29 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 369/16696/20 задовольнив частково касаційну скаргу відповідачки, яку позивач уповноважив за належні йому грошові кошти організувати бізнес.

Іноземець звернувся з позовом про застосування наслідків недійсності нікчемного правочину та стягнення грошових коштів, вважаючи, що відповідачка була обізнана про неможливість купівлі квартири за довіреністю, яка не посвідчена нотаріально, та з самого початку планувала привласнити собі грошові кошти та не виконувати його доручення.

Рішенням районного суду відмовлено у задоволенні позовних вимог з тих мотивів, що позивач за власним волевиявленням, що відповідало його внутрішній волі, перераховував відповідачці в дар грошові кошти.

Постановою апеляційного суду рішення районного суду скасовано та ухвалено нове, яким позов задоволено частково, оскільки сума спірних грошових коштів перевищувала 50-кратний розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян, а відтак договір дарування такої суми грошей має укладатися у письмовій формі із нотаріальним посвідченням. Сторони не уклали договір дарування у встановленій законом формі, таким чином грошові кошти були отримані відповідачкою без достатньої правової підстави, а тому не є дарунком в розумінні положень ст. 717 ЦК України.

Відповідно до листування між сторонами, зміст якої сторони не оспорожують, позивачем перераховувалися кошти відповідачу з метою отримання ним в подальшому прибутку від діяльності салону краси та з метою придбання квартири для проживання позивача під час перебування в м. Києві.

Відповідачка не заперечувала, що отримані нею від позивача кошти були витрачені на організацію бізнесу – салону краси та придбання квартири, та в подальшому визнавала необхідність повернення позивачу його частини грошей за салон. А також зазначала, що вона кошти буде повертати частинами. Вказане підтверджене даними переписки з месенджер «Viber». Відповідачка продала обладнання та право оренди салону краси іншій особі, кошти від продажу позивачу не повернула. Також за кошти позивача придбала квартиру та оформила її на своє ім'я.

Оскільки матеріали справи не містять доказів на підтвердження того, що між сторонами був укладений договір доручення, а також інші договори, в тому числі про спільну діяльність, апеляційний суд визнав, що правовідносини між сторонами не є договірними, тому заявлені позовні вимоги повинні вирішуватися відповідно до ст. 1212 ЦК України, для виникнення зобов'язання за частиною третьою якої важливим є сам факт безпідставного набуття або збереження, а не конкретна підстава, за якою це відбулося.

Переглядаючи судові рішення у касаційному порядку, Верховний Суд вказав, що право, що підлягає застосуванню до приватноправових відносин з іноземним елементом, визначається згідно з колізійними нормами та іншими положеннями колізійного права цього Закону, інших законів, міжнародних договорів України (ч. 1 ст. 4 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

У разі відсутності вибору права до змісту правочину застосовується право, яке має найбільш тісний зв'язок із правочиною. Якщо інше не передбачено або не випливає з умов, суті правочину або сукупності обставин справи, то правочин більш тісно пов'язаний з правом держави, у якій сторона, що повинна здійснити виконання, яке має вирішальне значення для змісту правочину, має своє місце проживання або місцезнаходження (ч. 2 та 3 ст. 32 Закону України «Про міжнародне приватне право»).

Суди не звернули уваги на те, що зазначена справа – це справа з іноземним елементом, оскільки один з учасників правовідносин – позивач є іноземцем, грошові кошти перераховувались з рахунку, відкритого у Великій Британії, у призначенні платежу яких зазначено слово англійською мовою – «GIFT».

Суди ж не з'ясували, чи була згода сторін про вибір права України, не визначили право, що підлягає застосуванню до правовідносин з іноземним елементом (України чи Великої Британії) та зробили передчасний висновок про застосування права України до спірних правовідносин.

Тому Верховний Суд рішення районного суду та постанову апеляційного суду скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції.

*Рішення в ЄДРСР –
reypestr.court.gov.ua/Review/131457534*

Паперова копія електронного документа не може бути належним доказом недійсності іншого документа з такими ж реквізитами

15 жовтня 2025 р. Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду у справі № 205/1871/23 залишив без задоволення вимоги прокурора про витребування земельної ділянки та скасування рішення про державну реєстрацію права оренди.

Наголошувала, що державою ніколи не приймалося рішення про відчуження спірної земельної ділянки і вона вибула з державної власності поза її волею. При цьому відповідно до інформації з Державного реєстру речових прав земельна ділянка згідно з договором оренди землі передана відповідачкою в оренду ДП на 10 років.

Рішенням районного суду, залишеним без змін апеляційним судом, у задоволенні позову відмовлено, оскільки прокурором не доведено незаконність вибуття із державної власності спірної земельної ділянки, право власності на яку зареєстровано за відповідачкою, а також не встановлення факту відсутності законних підстав для реєстрації за відповідачкою права власності на цю ділянку.

Апеляційний суд додатково зауважив, що наявність двох наказів під одним номером, але із різними текстами, зокрема про відмову у затвердженні проекту землеустрою іншій особі та затвердження документації із землеустрою та надання земельної ділянки у власність без зміни цільового призначення відповідачці різних земельних ділянок, які територіально розташовані в різних районах, мають різне цільове призначення, не доводить недійсність якогось із цих документів та незаконність набуття вказаними особами права власності на земельні ділянки.

У касаційній скарзі прокурор зазначала, що суди необгрунтовано презюмували право власності відповідачки за відсутності доказів для цього.

Верховний Суд погодився з цим висновком судів попередніх інстанцій, нагадавши, що Велика Палата Верховного Суду у постанові від 21 червня 2023 р. у справі № 916/3027/21 зауважувала, що процесуальний закон чітко регламентує можливість та порядок використання інформації в електронній формі (у тому числі текстових документів, фотографій тощо, які зберігаються на мобільних телефонах або на серверах, в мережі Інтернет) як доказу у судовій справі.

Паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом, однак є однією з форм, у якій учасник справи має право подати електронний доказ (ч. 3 ст. 96 ГПК України), який,

у свою чергу, є засобом встановлення даних, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обгрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи (п. 1 ч. 2 ст. 73 ГПК України). Аналогічні процесуальні правила закріплені у ч. 3 ст. 100 ЦПК України та п. 1 ч. 2 ст. 76 ЦПК України.

Отже, подання електронного доказу в паперовій копії саме по собі не робить такий доказ недопустимим. Суд може не взяти до уваги копію (паперову копію) електронного доказу, у випадку якщо оригінал електронного доказу не поданий, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу. Наведений висновок є усталеним у судовій практиці (наприклад, його наведено у постановах Верховного Суду від 29 січня 2021 р. у справі № 922/51/20, у постанові Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного господарського суду від 15 липня 2022 р. у справі № 914/1003/21), і Велика Палата Верховного Суду не знайшла підстав для того, щоб його змінювати.

Об'єднана палата Касаційного цивільного суду зауважувала, що наказ про передання земельної ділянки у власність, внесений до електронної системи (Електронний документообіг), існує як електронний документ, має юридичну силу оригіналу, якщо він оформлений відповідно до вимог чинного законодавства. Електронний документ, створений із дотриманням вимог законодавства, має таку ж юридичну силу, як і документ на паперовому носії. У разі виявлення розбіжностей між відомостями на електронних та паперових носіях пріоритет мають відомості на паперових носіях. Оцінка електронного доказу здійснюється судом на загальних підставах, передбачених ст. 89 ЦПК України (див. постанову Верховного Суду у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду від 05 травня 2025 р. у справі № 199/9897/22).

Право власності вважається набутим правомірною, якщо інше прямо не випливає із закону або незаконність набуття права власності чи необгрунтованість активів, які перебувають у власності, не встановлені судом (ч. 2 ст. 328 ЦК України).

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився й апеляційний суд, дійшов загалом обгрунтованого висновку про недоведеність прокурором заявлених позовних вимог.

При цьому Верховний Суд рішення районного суду та постанову апеляційного суду в частині позовних вимог до ДП скасував і ухвалив у цій частині нове судове рішення про закриття провадження у справі.

**Рішення в ЄДРСР –
reyestr.court.gov.ua/Review/131067128**

Найважливіші нормативно–правові акти за два тижні

Пенсіонерів заохочуватимуть до суспільно корисних робіт на всій території України

23.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до пункту 10 Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» від 17 грудня 2025 р. № 1656.

Абзац п'ятий п. 10 Порядку, затвердженого постановою від 13 липня 2011 р. № 753, замінено новими абзацами, згідно з якими інші незайняті працездатні особи з числа застрахованих осіб, які не мають статусу зареєстрованого безробітного, зокрема особи пенсійного віку до досягнення ними 70 років, за умови їх згоди та відсутності протипоказань за станом здоров'я можуть залучатися до виконання:

– суспільно корисних робіт з урахуванням орієнтовного переліку згідно з додатком замовниками суспільно корисних робіт, які провадять свою діяльність у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Миколаївській, Одеській, Сумській, Харківській, Херсонській, Чернігівській областях;

– суспільно корисних робіт на всій території України за такими видами, як надання допомоги населенню, насамперед особам з інвалідністю, дітям, громадянам похилого віку, хворим та іншим особам, які не мають можливості самостійно протидіяти несприятливим факторам техногенного, природного та воєнного характеру, організація забезпечення життєдіяльності громадян, що постраждали внаслідок бойових дій.

До 50 000 грн компенсації за переобладнання автомобіля для особи з інвалідністю

23.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 р. № 1684, якою визначено механізм призначення і виплати грошової компенсації за переобладнання легкового автомобіля для керування особою з інвалідністю або особою з обмеженими повсякденного функціонування.

Затвердженням Порядком, зокрема передбачено, що право на отримання компенсації мають особи з інвалідністю та особи з обмеженнями повсякденного функціонування, у яких у посвідченні водія зазначено код або коди як додаткова інформація про пристосування транспортного засобу відповідно до додатка 1 до Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами, затвердженого постановою від 8 травня 1993 р. № 340, та у яких переобладнаний легковий автомобіль відповідно до потреб особи згідно з вимогами Порядку переобладнання транспортних засобів, затвердженого постановою від 21 липня 2010 р. № 607, перебуває у власності.

Особа має право звернутися за призначенням і виплатою компенсації протягом трьох місяців з дня реєстрації транспортного засобу, що переобладнаний.

Особа має право повторно звернутися за призначенням і виплатою компенсації:

– у разі внесення до посвідчення водія інформації щодо коду або кодів як додаткової інформації про пристосування транспортного засобу відповідно до додатка 1 до Положення про порядок видачі посвідчень водія та допуску громадян до керування транспортними засобами, затвердженого постановою від 8 травня 1993 р. № 340, які не були визначені на момент отримання особою компенсації вперше;

– у разі втрати переобладнаного легкового автомобіля внаслідок воєнних (бойових) дій, бомбардувань, авіаударів та інших збройних нападів під час військової агресії російської федерації проти України або викрадення, що підтверджується відомостями з Єдиного реєстру досудових розслідувань;

– не раніше ніж через сім років з дати отримання компенсації за попереднє переобладнання у разі необхідності переобладнання іншого набутого особою у власність легкового автомобіля.

Призначення і виплата компенсації здійснюються в межах бюджетних асигнувань, передбачених у спеціальному фонді державного бюджету за бюджетною програмою «Соціальний захист осіб з інвалідністю» на відповідний бюджетний період.

Призначення і виплата компенсації здійснюються територіальними відділеннями Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю в порядку черговості подання особами заяви про призначення компенсації.

Заява подається особою до територіального відділення Фонду незалежно від адреси зареєстрованого/задекларованого місця проживання (перебування) особи у паперовій формі за формою згідно з додатком або електронній (за наявності технічної можливості) формі через електронний кабінет особи на Соціальному веб-порталі електронних послуг Мінсоцполітики або засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг.

Мінсоцполітики визначає максимально можливу кількість отримувачів компенсації відповідно до річного та помісячного розписів державного бюджету. У разі досягнення максимально можливої кількості отримувачів компенсації прийняття заяв припиняється.

Грошова компенсація за переобладнання легкового автомобіля для керування особою з інвалідністю або особою з обмеженнями повсякденного функціонування виплачується в розмірі фактично витрачених особою коштів на переобладнання легкового автомобіля, але не більш як 50000 гривень. Внесено й зміни до постанов Кабінету Міністрів України від 19 липня 2006 р. № 999 «Деякі питання соціального захисту осіб з інвалідністю» і від 4 лютого 2023 р. № 120 «Деякі питання соціального захисту осіб з інвалідністю». Постанова застосовується з 1 січня 2026 р.

Призначення лікаря для перевірки лікарняного – без використання ЕСОЗ

23.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 р. № 1655, якою встановлено, що до впровадження Національної службою здоров'я технічних рішень щодо автоматизованого відбору уповноваженого лікаря для проведення перевірки медичного висновку про тимчасову непрацездатність (далі – медичний висновок) та формування висновку про результати такої перевірки з використанням електронної системи охорони здоров'я організації та проведення перевірок медичних висновків, передбачених Порядком проведення особами, уповноваженими правлінням Пенсійного фонду України, перевірок обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності, затвердженою постановою від 3 березня 2023 р. № 185 (далі – Порядок), здійснюються з урахуванням таких особливостей:

– відбір уповноваженого лікаря для проведення перевірки медичного висновку та формування висновку про результати такої перевірки здійснюється відповідно до вимог, визначених пп. 2 п. 13 Порядку, без використання електронної системи охорони здоров'я;

– повідомлення територіального органу Пенсійного фонду України про перевірку медичного висновку та про необхідність замінити уповноваженого лікаря через електронну систему охорони здоров'я не надсилаються.

Національна служба здоров'я має надати уповноваженим лікарям для проведення перевірки медичного висновку та формування висновку про результати такої перевірки доступ до інформації з електронної системи охорони здоров'я в обсязі, необхідному для проведення перевірок відомостей, що містяться в медичних висновках, з урахуванням особливостей, визначених пп. 3 і 4 п. 13 Порядку.

Пенсійному фонду України доручено організувати автоматизований відбір уповноваженого лікаря для проведення перевірки медичного висновку та формування висновку про результати такої перевірки на базі Інтегрованої комплексної інформаційної системи Пенсійного фонду України.

Присутні на сесіях ради можуть вести звукозапис, кіно-, фото- і відеозйомку

23.12.2025 р. набрав чинності Закон України від 14 січня 2025 р. № 4212-ІХ щодо посилення деяких гарантій діяльності медіа і журналістів та забезпечення права громадян на доступ до інформації.

Змінами до ч. 17 ст. 46, ч. 10 ст. 47 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» передбачено, що сесії рад проводяться гласно із забезпеченням права кожного бути присутнім на них, крім випадків, передбачених законодавством. Порядок доступу до засідань визначається радою відповідно до закону. Протоколи сесії ради є відкритими, зберігаються протягом необмеженого строку, оприлюднюються на офіційному веб-сайті ради і надаються на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації». Присутні на сесіях ради особи мають право здійснювати звукозапис, кіно-, фото- і відеозйомку у спосіб, що не заважає проведенню засідань, крім випадків розгляду питань, що містять інформацію з обмеженим доступом відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

Проекту порядку денного засідань постійної комісії ради, висновки і рекомендації постійної комісії, протоколи її засідань є відкритими та оприлюднюються на офіційному веб-сайті ради і надаються на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації».

При цьому новою редакцією п. 2 ч. 1 ст. 11-1 Закону України «Про державну підтримку медіа, гарантії професійної діяльності та соціальний захист журналіста» журналістам надано право безперешкодно відвідувати приміщення суб'єктів владних повноважень, відкриті заходи, що ними проводяться, бути присутнім на заходах, що проводяться у режимі відеоконференції, та бути особисто прийнятим у розумні строки їх посадовими і службовими особами, крім випадків, визначених законодавством.

Внесено зміни й до Закону України «Про комітети Верховної Ради України», ч. 2 ст. 25 Закону України «Про інформацію», ст. 117 Закону України «Про медіа».

Закон вводиться в дію через один місяць з дня набрання ним чинності.

14 днів на проведення заходів контролю кіберзахисту органів влади та критичної інфраструктури

23.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 р. № 1668, якою визначено механізм здійснення та форми заходів державного контролю за додержанням вимог законодавства у сфері кіберзахисту, процедури проведення перевірок додержання вимог законодавства у сфері кіберзахисту, права та обов'язки сторін під час здійснення зазначених заходів, а також вимоги до оформлення результатів перевірок.

Затвердженим Порядком, зокрема визначено, що суб'єктами державного контролю за додержанням вимог законодавства у сфері кіберзахисту є органи державної влади, державні органи, органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до закону військові формування, підприємства, установи, організації, які є власниками або розпорядниками інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних та технологічних

систем, в яких обробляються державні інформаційні ресурси або інформація, вимога щодо захисту якої встановлена законом, оператори критичної інфраструктури, власники або розпорядники об'єктів критичної інформаційної інфраструктури.

Об'єктами державного контролю за додержанням вимог законодавства у сфері кіберзахисту є інформаційні, електронні комунікаційні, інформаційно-комунікаційні та технологічні системи, в яких обробляються державні інформаційні ресурси або інформація, вимога щодо захисту якої встановлена законом, об'єкти критичної інфраструктури, об'єкти критичної інформаційної інфраструктури, процеси та процедури, що забезпечують реалізацію дотримання законодавчих вимог щодо кіберзахисту в системах суб'єктів державного контролю.

Державний контроль за додержанням вимог законодавства у сфері кіберзахисту здійснюється Адміністрацією Держспецзв'язку та її територіальними органами шляхом здійснення заходів державного контролю у формі моніторингу стану кіберзахисту та перевірок, метою яких є встановлення стану додержання вимог законодавства у сфері кіберзахисту, виявлення недоліків або порушень вимог законодавства у сфері кіберзахисту, надання рекомендацій та вимог щодо усунення таких порушень і запобігання таким порушенням.

Перевірки проводяться у формі планових та позапланових перевірок. Строк проведення планової та позапланової перевірки в органах державної влади, державних органах, органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, утворених відповідно до законів, на підприємствах, в установах, організаціях державної та комунальної форми власності не може перевищувати 14 робочих днів. Для всіх інших суб'єктів державного контролю строк проведення планової та позапланової перевірки не може перевищувати 10 робочих днів.

Дія цього Порядку не поширюється на Національний банк, банки, інші установи та осіб, що провадять діяльність на ринках фінансових послуг, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк, а також на операторів платіжних систем, їх учасників та технологічних операторів платіжних послуг.

9 пріоритетів регіонального розвитку до 2027 року

23.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2025 р. № 1686, якою оновлено пріоритети регіонального розвитку на період до 2027 р., а саме:

- 1) створення безпечових умов для проживання та повернення громадян України в регіони та територіальні громади;
- 2) реалізація стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в ЄС;
- 3) забезпечення відновлення за принципом «Відновити краще, ніж було»;
- 4) довгострокова стійкість держави, регіонів та територіальних громад;
- 5) конкурентоспроможність і динамічний економічний розвиток з урахуванням Цілей сталого розвитку та необхідності досягнення кліматичної нейтральності не пізніше 2060 р.;
- 6) прискорення інноваційного розвитку регіонів на принципах смартспеціалізації, сприяння створенню дослідницької та інноваційної інфраструктури;
- 7) розвиток людського капіталу;
- 8) національна згуртованість;
- 9) інституційна спроможність та ефективне багаторівневе врядування.

При цьому пріоритетами державної регіональної політики для:

- 1) прифронтових територій є:
 - розвиток оборонної та захисної цивільної інфраструктури (військова логістика, захищені транспортні маршрути, фонд захисних споруд цивільного захисту, системи оповіщення);
 - швидке відновлення критичної, соціальної та житлової інфраструктури (відновлення житла, розбудова та відновлення інфраструктури, захисні споруди об'єктів інфраструктури, управління відходами від руйнувань, електроенергетика, теплова енергетика, автомобільний і залізничний транспорт та дорожнє господарство);
 - підтримка населення: громадська безпека (цивільний захист), протимінна діяльність; збільшення можливостей для працевлаштування; створення у закладах освіти безпечного, здорового та інклюзивного освітнього середовища; соціальний захист та пільги; допомога з платежами за житлово-комунальні послуги; якісне медичне обслуговування;
 - спрощення умов для ведення бізнесу;
 - комплексна підтримка аграрного сектору;
 - страхування воєнних ризиків;
- 2) тимчасово окупованих територій є:
 - створення умов для безпечного і організованого переміщення громадян України з тимчасово окупованих територій на підконтрольну Україні територію;
 - збереження української національної ідентичності у громадян, що мешкають на тимчасово окупованих територіях, включно з інформаційними і культурними ініціативами;
 - посилення інституційної спроможності органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій;
 - захист прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях.

4 пріоритети розвитку міжнародного територіального співробітництва

24.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2025 р. № 1647, якою затверджено Державну програму розвитку міжнародного територіального співробітництва на 2025-2027 роки.

Метою цієї Програми є створення сприятливих умов для ефективної і взаємовигідної співпраці суб'єктів та учасників міжнародного територіального співробітництва, підвищення соціально-економічного розвитку регіонів і територій України та рівня життя населення шляхом сприяння встановленню і поглибленню економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин України та іноземних держав на основі ефективної та взаємовигідної співпраці відповідно до євроінтеграційного напрямку розвитку України.

Досягнення мети Програми забезпечується шляхом виконання програмних заходів за такими пріоритетами:

- розбудова та зміцнення міжнародних партнерств на регіональному та місцевому рівні;
- розвиток транснаціонального співробітництва;
- реалізація проектів та програм міжнародного територіального співробітництва;
- зміцнення інституційної спроможності суб'єктів та учасників міжнародного територіального співробітництва.

Водночас, визнано такою, що втратила чинність, постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 408 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки».

Надзвичайний запас води та продуктів можна використовувати для харчування школярів у разі відсутності електропостачання

24.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 березня 2021 р. № 305» від 17 грудня 2025 р. № 1677.

Доповненням до п. 22 норм харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, затверджених постановою від 24 березня 2021 р. № 305, передбачено, що створений запас води та харчових продуктів, зокрема тривалого зберігання, на випадок настання надзвичайної ситуації може використовуватися для забезпечення харчування здобувачів освіти/дітей у разі відсутності електропостачання та резервних автономних джерел живлення необхідної потужності, що унеможливує забезпечення здобувачів освіти/дітей повноцінним гарячим харчуванням.

Внесено змінами й до п. 20, 21 цих норм, абз. 5 п. 18 Порядку організації харчування у закладах освіти та дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, затвердженого зазначеною постановою.

Державні збори за супроводження діяльності суб'єкта авіації розраховуватимуть щороку

24.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Положення про Державний спеціалізований фонд фінансування загальнодержавних витрат на авіаційну діяльність та участь України у міжнародних авіаційних організаціях» від 17 грудня 2025 р. № 1667.

Новим п. 10-1 Положення, затвердженого постановою від 28 вересня 1993 р. № 819, передбачено, що розрахунок державних зборів, визначених п. 25 додатка, за супроводження діяльності суб'єкта авіаційної діяльності проводиться щороку, починаючи з дня отримання сертифіката суб'єктом авіаційної діяльності.

Супроводження діяльності починається з дня отримання суб'єктом авіаційної діяльності сертифіката та здійснюється до припинення дії сертифіката.

У разі збільшення коефіцієнта коригування розміру державного збору, визначеного п. 25 додатка, державний збір перераховується починаючи з наступного місячного періоду супроводження діяльності та до кінця поточного року супроводження діяльності.

У разі зменшення коефіцієнта коригування розміру державного збору, визначеного п. 25 додатка, державний збір не перераховується.

Рахунок-фактура на сплату державних зборів, визначених п. 25 додатка, оформлюється протягом трьох робочих днів з дня початку супроводження діяльності, збільшення коефіцієнта коригування розміру державного збору, визначеного п. 25 додатка, або початку нового річного періоду супроводження діяльності та надсилається в день його оформлення суб'єкту авіаційної діяльності засобами інформаційних, електронних комунікацій-

них, інформаційно-комунікаційних систем, у тому числі електронною поштою.

Суб'єкт авіаційної діяльності зобов'язаний сплатити державний збір за супроводження своєї діяльності протягом трьох робочих днів з дня отримання рахунка-фактури. У разі несплати суб'єктом авіаційної діяльності державних зборів, визначених п. 25 додатка, Державіаслужба зупиняє здійснення супроводження його діяльності після закінчення строку, передбаченого для оформлення та оплати рахунка-фактури.

Внесено зміни й у додаток до Положення.

4 місяці на подання оновлених відомостей до реєстру оборонних контрактів

24.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 р. № 1683, якою:

1) викладено в новій редакції Порядок створення, функціонування та ведення електронного реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів), внесення до нього суб'єктів господарювання, затверджений постановою від 17 березня 2021 р. № 233;

2) встановлено, що:

– розгляд заяв про включення суб'єктів господарювання до електронного реєстру учасників відбору та виконавців державних контрактів (договорів), що подані до набрання чинності цією постановою, здійснюється в порядку, що діяв до набрання чинності цією постановою;

– суб'єкти господарювання, включені до електронного реєстру до набрання чинності цією постановою, зобов'язані не пізніше чотирьох місяців з дня набрання чинності цією постановою подати до Міністерства оборони відомості та документи, визначені п. 19 Порядку, затвердженого постановою від 17 березня 2021 р. № 233, з урахуванням змін, внесених цією постановою.

Міністерству оборони доручено забезпечити електронну інформаційну взаємодію між державними електронними інформаційними ресурсами з урахуванням змін, внесених цією постановою, а також протягом трьох місяців з дня набрання чинності цією постановою:

– доступ суб'єктів господарювання до електронних кабінетів електронного реєстру;

– технічну можливість електронної інформаційної взаємодії між користувачами електронного реєстру.

Декларування і реєстрацію місця проживання уніфіковано із Законом про адмінпроцедуру

24.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку декларування та реєстрації місця проживання (перебування)» від 17 грудня 2025 р. № 1665.

Новим абзацом п. 90 Порядку, затвердженого постановою від 7 лютого 2022 р. № 265, визначено, що під час прийняття рішення про відмову в декларуванні/реєстрації/знятті із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) особи застосовуються вимоги, передбачені Законом України «Про адміністративну процедуру» щодо прийняття адміністративного акта, який негативно впливає на право, свободу чи законний інтерес особи.

До того ж змінами до п. 91, 92, 97, 98 і 99 цього Порядку уточнено, що у разі проведення реєстраційних дій з порушен-

ням вимог, встановлених законом, відомості про задеклароване/зареєстроване місце проживання (перебування)/зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) особи визнаються недійсними та скасовуються органом реєстрації.

У разі виявлення реєстраційних дій, проведених з порушенням вимог, встановлених законом, керівник органу реєстрації проводить перевірку підстав для декларування/реєстрації/зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) особи та за її результатами складає висновок та приймає рішення про скасування відомостей про задеклароване/зареєстроване місце проживання (перебування)/зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) особи.

Під час прийняття рішення про скасування відомостей про задеклароване/зареєстроване місце проживання (перебування)/зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) особи застосовуються вимоги, передбачені Законом України «Про адміністративну процедуру» щодо прийняття адміністративного акта, який негативно впливає на право, свободу чи законний інтерес особи.

У разі підтвердження порушення відомості про задеклароване/зареєстроване місце проживання (перебування) або зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) особи визнаються недійсними та скасовуються органом реєстрації.

У разі визнання ДМС паспортного документа особи недійсним з підстав оформлення такого документа з порушенням вимог законодавства або припинення дії актового запису цивільного стану Мін'юстом до органу реєстрації надсилається відповідне повідомлення про необхідність визнання недійсними та скасування відомостей про задеклароване/зареєстроване місце проживання (перебування) або зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування), якщо реєстраційні дії здійснені на підставі такого документа.

Одночасно із визнанням недійсними та скасуванням відомостей про задеклароване/зареєстроване місце проживання (перебування) або зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) осіб, які на день декларування/реєстрації місця проживання (перебування) або зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) були батьками або іншими законними представниками дитини, місце проживання яких задеклароване/зареєстроване або зняте із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) одночасно з такими батьками або іншими законними представниками дітей, також визнаються недійсними та скасовуються відомості про задеклароване/зареєстроване місце проживання (перебування) або зняття із задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування) дитини, в тому числі у разі, коли на день визнання недійсними та скасування таких відомостей вона досягла повноліття, якщо такі реєстраційні дії здійснені на підставі паспортного документа особи, зазначеного в п. 98 цього Порядку.

Нові повноваження МЗС щодо кібербезпеки

24.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 р. № 1676, згідно з якою Міністерство закордонних справ України:

1) забезпечує реалізацію в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції;

2) бере участь у координації діяльності Ради Україна – НАТО та її робочих органів;

3) забезпечує отримання дозволів іноземних держав на використання повітряного простору таких держав та посадку на їх території українських повітряних суден, які виконують польоти, зокрема, з метою перевезення офіційних делегацій, небезпечних вантажів, товарів військового призначення та подвійного використання, а також на захід українських кораблів у територіальні води та порти іноземних держав;

4) є державним замовником науково-дослідних робіт з питань, що належать до компетенції МЗС, фінансує та координує їх виконання, сприяє впровадженню у свою діяльність сучасних розробок та прогресивного досвіду;

5) сприяє розвитку євроінтеграційних процесів щодо підходів, методів, засобів забезпечення кібербезпеки, а також здійсненню узгоджених із ключовими міжнародними партнерами заходів, спрямованих на посилення кіберстійкості України та розвиток спроможностей національної системи кібербезпеки;

6) забезпечує координацію діяльності щодо співпраці з міжнародними партнерами для спільної відповіді на кібератаки і подолання кризових ситуацій у кібербезпеці;

7) забезпечує активну участь України в діяльності міжнародних організацій щодо спільного вироблення норм поведінки у кіберпросторі та вдосконалення відповідної міжнародної нормативно-правової бази;

8) сприяє проведенню спільних з Європейським Союзом заходів, спрямованих на підвищення стійкості в кіберпросторі та спроможності розслідувати і переслідувати кіберзлочинність та реагувати на кіберзагрози;

9) координує процес запровадження гармонізованого з євроатлантичною спільнотою підходу до застосування санкцій у відповідь на підривну діяльність у кіберпросторі, узгодження з міжнародними партнерами механізму спільних дипломатичних дій і заходів у відповідь на деструктивну кіберактивність;

10) забезпечує функціонування Галузевого державного архіву дипломатичної служби;

11) забезпечує функціонування внутрішнього контролю і здійснює внутрішній аудит в органах дипломатичної служби, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління МЗС.

МЗС для виконання покладених на нього завдань має право скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до компетенції МЗС.

Міністр організує внутрішній контроль і внутрішній аудит та забезпечує функціонування внутрішнього контролю і здійснення внутрішнього аудиту в органах дипломатичної служби, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління МЗС.

Внесено зміни й до постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів» від 5 квітня 2014 р. № 85.

Ще рік держоргани зможуть закуповувати хмарні послуги у не включених до переліку надавачів

26.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 р. № 1691, якою встановлено, що до 31 грудня 2026 р. (раніше – 31 грудня 2025 р.) публічні користувачі хмарних послуг можуть ініціювати закупівлю хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних у надавачів хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних, не включених до переліку надавачів хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних.

Цю та інші зміни внесено до постанови «Деякі питання надання та використання хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних» від 11 лютого 2025 р. № 154.

Орендна плата за держмайно коригується на індекс інфляції щомісяця

26.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 17 грудня 2025 р. № 1671, якою внесено зміни до деяких постанов щодо оренди державного майна.

Новою редакцією абз. 1 п. 18 Методики розрахунку орендної плати за державне майно визначено, що коригування орендної плати, визначеної за результатами аукціону або встановленої на підставі цієї Методики, на індекс інфляції здійснюється щомісяця.

Крім того, змінами до постанови «Про затвердження примірних договорів оренди державного майна» від 12 серпня 2020 р. № 820 викладено в новій редакції:

1) п. 5.1 – 5.6 розд. II Примірного договору оренди єдиного майнового комплексу державного підприємства, його відокремленого структурного підрозділу;

2) Примірний договір оренди нерухомого або іншого окремого індивідуально визначеного майна, що належить до державної власності.

На завершення будівництва шкільних укриттів можна залучати кошти місцевих бюджетів

26.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання облаштування безпечних умов у закладах, що надають загальну середню освіту» від 19 грудня 2025 р. № 1689.

Новою редакцією абз. 1 п. 5 Порядку та умов, затверджених постановою від 29 жовтня 2025 р. № 1393, уточнено, що у разі коли вартість реалізації проекту збільшується на 10 або менше відсотків обсягу виділених коштів додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією російської федерації, відповідно до постанови від 20 серпня 2024 р. № 954, в тому числі залишків додаткової дотації, розпорядники коштів місцевих бюджетів забезпечують виділення коштів з місцевих бюджетів в обсязі, необхідному для завершення його реалізації.

Розподілено й обсяг освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) в частині облаштування безпечних умов у закладах, що надають загальну середню освіту, у 2025 р.

1 грн – місячна плата за оренду енергетичного обладнання операторами систем розподілу

26.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27 травня 2022 р. № 634 і від 22 вересня 2023 р. № 1032» від 23 грудня 2025 р. № 1697.

Новим п. 13-7 постанови «Про особливості оренди державного та комунального майна у період воєнного стану» від 27 травня 2022 р. № 634 встановлено, що на період воєнного стану

та протягом шести місяців після його припинення чи скасування передача в оренду державного майна – енергетичного обладнання, а саме – силових трансформаторів, високовольтних викивачів, роз'єднувачів, ввідів, силових кабелів, яке не використовується за призначенням, операторам систем розподілу електричної енергії здійснюється без проведення аукціону. Місячна орендна плата за таке державне майно становить 1 гривню за кожний об'єкт оренди. Незалежна оцінка зазначеного майна не проводиться.

Внесено й зміну до п. 3 Порядку відчуження та передачі в оренду (найм) майна господарських товариств, у статутному капіталі яких більше 50 відсотків акцій (часток) належать державі або іншій юридичній особі, єдиним учасником (засновником) якої є держава, затвердженого постановою від 22 вересня 2023 р. № 1032.

Starlink-доступ до Інтернету в пунктах незламності

29.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2025 р. № 1736, якою внесено зміни до Порядку організації та функціонування пунктів незламності.

Зокрема, новим пунктом 4-1 Порядку встановлено, що Доступ до Інтернету в пунктах незламності забезпечується шляхом підключення за технологією xPON через операторів електронних комунікацій із використанням статичної IP-адреси або через термінали супутникового зв'язку Starlink (іншого виду супутникового зв'язку).

Згідно з новою редакцією п. 11-1 інформацію про статичні IP-адреси пунктів незламності (у разі забезпечення доступом до Інтернету шляхом підключення за технологією xPON) розміщатимуть у Дії.

Обмежено доступ до інформації про майно юридичних осіб в Реєстрі речових прав

29.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2025 р. № 1737, якою внесено зміни до Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Пункт 16 Порядку після доповнення новими абзацами про те, що протягом воєнного стану в Україні, введеного Указом Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64 «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України від 24 лютого 2022 р. № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні», та протягом одного року після припинення чи скасування воєнного стану програмними засобами ведення Реєстру під час надання інформації з Державного реєстру прав в електронній формі (крім інформації, що надається банкам на підставі договорів про надання сервісної послуги, укладених з технічним адміністратором Державного реєстру прав) обмежується доступ до відомостей про:

– місцезнаходження об'єкта нерухомого майна, право на який зареєстровано за юридичною особою, крім інформації про державу, Автономну Республіку Крим, область;

– кадастровий номер земельної ділянки, право на яку зареєстровано за юридичною особою.

Водночас в абзацах 1 та 5 пункту 5 р. Вказано, що у випадку, передбаченому абзацом другим пункту 16 цього Порядку, адреса об'єкта нерухомого майна, кадастровий номер земельної ділянки не зазначаються.

Безмитне ввезення безпілотників, біноклів, прицілів і іншого майна для оборони продовжено на рік

29.12.2025 р. набрав чинності Закон України від 4 грудня 2025 р. № 4710-IX.

Згідно з ним в абзаці першому пункту 9-24 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу до 1 січня 2027 р. продовжено звільнення від оподаткування митом безпілотні літальні апарати, оптичні приціли, коліматорні приціли (коліматори), приціли нічного бачення або тепловізійні приціли, тепловізійні біноклі, монокулярні та біноклярні, прилади нічного бачення (біноклі та монокулярні), далекоміри, портативні радіоелектронні засоби виявлення та протидії безпілотним літальним апаратам (антидронові рушійні), що ввозяться на митну територію України для вільного обігу юридичними та фізичними особами, у тому числі переміщуються (пересилаються) на митну територію України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Змінами в пункті 9-27 розділу XXI МК до припинення або скасування воєнного стану в Україні від оподаткування ввізним митом звільнено засоби модернізації безпілотних систем та машин для розмінування, активних засобів протидії технічним розвідкам. У новій редакції викладено умови, за яких використанням товарів, визначених цим пунктом, не вважається нецільовим.

Водії можуть пред'являти електронні ТТН в друкованому вигляді

29.12.2025 р. набрав чинності наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 3 грудня 2025 р. № 1676, яким затверджено зміни до внесено Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні.

Новим абзацом пункту 11.5 Правил визначено, що в разі використання е-ТТН, оформленої та зареєстрованої відповідно до Порядку функціонування системи електронного документообігу електронна товарно-транспортна накладна, затвердженого наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 27 грудня 2024 року № 1491, водій (експедитор) пред'являє особам, уповноваженим здійснювати контроль на автомобільному транспорті та у сфері безпеки дорожнього руху, е-ТТН у візуальній формі подання електронного документа відповідно до вимог статті 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг».

За неможливості оформити та зареєструвати е-ТТН у такий спосіб Замовник (вантажовідправник) друкує, підписує та надає водію (експедитору) в одному примірнику паперову копію е-ТТН для пред'явлення особам, уповноваженим здійснювати контроль на автомобільному транспорті та у сфері безпеки дорожнього руху.

Нова форма Висновку про наявність порушень функцій організму № 080-4/о

30.12.2025 р. набрав чинності наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27 листопада 2025 р. № 1811, яким викладено в новій редакції:

1) форму первинної облікової документації № 080-4/о – «Висновок про наявність порушення функцій організму, через які особа не може самостійно пересуватися та/або самообслуговуватися і потребує постійного стороннього догляду»;

2) Інструкцію щодо заповнення форми первинної облікової документації № 080-4/о.

При цьому встановлено, що видані до набрання чинності цим наказом висновки згідно з формою первинної облікової документації № 080-4/о «Висновок про наявність порушення функцій організму, через які невеличково хворі особи не можуть самостійно пересуватися та самообслуговуватися і потребують соціальної послуги з догляду на непрофесійній основі», затвердженою наказом від 09 березня 2021 р. № 407, та формою первинної облікової документації № 080-2/о «Висновок про наявність когнітивних порушень у громадян похилого віку, внаслідок яких вони потребують надання соціальної послуги з догляду на непрофесійній основі», затвердженою наказом від 09 березня 2021 р. № 407, є чинними протягом строку, на який вони були видані.

Субвенцію на компенсацію за житло захисникам розподілятимуть протягом року

30.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до пункту 5 Порядку та умов надання у 2025 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію публічного інвестиційного проекту із виплати грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для деяких категорій осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей» від 23 грудня 2025 р. № 1693.

Абзац перший п. 5 Порядку та умов, затверджених постановою від 7 березня 2025 р. № 253, замінено новими абзацами, згідно з якими розподіл субвенції між обласними бюджетами і бюджетом м. Києва здійснюється Мінветеранів в обсязі, передбаченому в Державному бюджеті України на відповідний рік, пропорційно потребі в наданні грошової компенсації, інформація щодо якої складена обласними та Київською міською держадміністраціями (військовими адміністраціями):

— станом на 1 квітня поточного року на підставі рішень комісії щодо розгляду заяв членів сімей осіб, які загинули (пропали безвісти), померли, та осіб з інвалідністю про призначення грошової компенсації, сформована з урахуванням черги за минулий бюджетний період та подана до 15 квітня поточного року Мінветеранів через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади за формою згідно з додатком 1, з урахуванням обов'язкової виплати грошової компенсації у повному обсязі, розрахованої із застосуванням показників опосередкованої вартості спорудження житла за регіонами України, визначених Мінрозвитку станом на 1 січня поточного року;

— протягом поточного року на підставі рішень комісії щодо розгляду заяв членів сімей осіб, які загинули (пропали безвісти), померли, та осіб з інвалідністю про призначення грошової компенсації та подана після 15 квітня поточного року Мінветеранів через систему електронної взаємодії органів виконавчої влади за формою згідно з додатком 1, з урахуванням обов'язкової виплати грошової компенсації у повному обсязі, розрахованої відповідно до вимог п. 18 Порядку виплати грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення деяким категоріям осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, а також членів їх сімей, затвердженою постановою від 19 жовтня 2016 р. № 719.

291 млн грн на компенсацію за житло для сімей захисників з інвалідністю I – II групи

30.12.2025 р. набрало чинності розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2025 р. № 1473-р, яким розподілено

у 2025 р. обсяг субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію публічного інвестиційного проекту із виплати грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей осіб, визначених п. 2 – 5 ч. 1 ст. 10-1 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», для осіб з інвалідністю I – II групи, яка настала внаслідок поранення, контузії, каліцтва або захворювання, одержаних під час безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, визначених п. 11 – 14 ч. 2 ст. 7 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», та які потребують поліпшення житлових умов, в обсязі 291764,7 тис. гривень.

По 420 000 грн отримають від ЮНІСЕФ заклади освіти 8-ми областей

30.12.2025 р. набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 19 грудня 2025 р. № 1713, якою погоджено пропозицію Міністерства освіти і науки щодо реалізації спільного з Дитячим фондом Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) проекту щодо надання грошової допомоги 1500 закладам освіти на 2025/2026 навчальний рік.

Затверджено й Порядок та умови, що визначають механізм відбору закладів освіти та отримання такими закладами у 2025/2026 навчальному році грошової допомоги від Дитячого фонду Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) в рамках спільного з ЮНІСЕФ проекту щодо надання грошової допомоги закладам освіти на 2025/2026 навчальний рік.

Метою надання допомоги є забезпечення підготовки закладів освіти до зимового періоду та підвищення їх енергетичної стійкості на території Дніпропетровської, Запорізької, Миколаївської, Одеської, Сумської, Харківської, Херсонської або Чернігівської областей.

Переліки закладів освіти, що відповідають встановленим критеріям та були відібрані для отримання допомоги, затверджуються МОН протягом 2025/2026 навчального року згідно з п. 6 – 13 цих Порядку та умов. Кожний перелік закладів-отримувачів формується за окремим етапом фінансування (реалізації допомоги) відповідно до п. 14 – 16 цих Порядку та умов.

Допомога перераховується засновникам комунальних закладів освіти – розпорядникам бюджетних коштів, у кошторисах яких передбачено видатки на утримання відповідних закладів освіти (відповідним сільським, селищним, міським, районним, обласним радам та їх виконавчим органам), на їх спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в органах Казначейства згідно із затвердженими переліками закладів-отримувачів.

Розмір допомоги для одного закладу освіти становить 420000 гривень і надається засновнику одноразово для кожного закладу освіти, включеного до переліку закладів-отримувачів за відповідним етапом фінансування. Кількість закладів-отримувачів, щодо яких один засновник може отримати допомогу відповідно до цих Порядку та умов, не може перевищувати дев'яти.

За зверненням ЮНІСЕФ та у разі наявності додаткових фінансових ресурсів ЮНІСЕФ може надати підтримку більшій кількості закладів освіти.

